

СРПСКА

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ ● БРОЈ 81 ● 27. СЕПТЕМБАР 1993. ● 500.000.000 ДИНАРА

**БИЉАНА ВИЛИМОН:
„УБИЈАЊЕ БЕОГРАДА“**

**ДРАГАНА ВЕЛИКИЋ:
„ЗИДАЋЕМО И ПИРАМИДЕ“**

**МИЛАН СТ. ПРОТИЋ:
„ИЗАЂИМО ИЗ ПОЛИТИКЕ!“**

ГОДИНЕ ПЕНДРЕКА

ИТАЛИЈА 2200 ПТ, ФРАНЦУСКА 6200 ФРФ, ШВАЈЦАРСКА 4,8 СФГ, АУСТРИЈА 30 ЛТЗ, СР НЕМАЧКА 5,80 ДЕМ, ШВЕДСКА 28 СЕК, БЕЛГИЈА 40 ВЕГ, ХОЛАНДИЈА 4 ПГГ, ГРЧКА 500 БРД, НОРВЕШКА 25 ПОК, ДАНСКА 25 ДКК

**СЛОБОДНЕ НОВИНЕ
ИЗДАЊЕ СЛОБОДНИХ
НОВИНАРА**

ДИРЕКТОР:
Даница Драшковић

**ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК:**
Богољуб Пејчић

УРЕДНИЦИ:
Стово Батић, Илија
Давидовић, Љиљана
Јорговановић —
Булатовић

РЕДАКЦИЈА:
Миленко Вучетић,
Драгослав Грујић, Сандра
Јанковић, Славица
Лазић, Сандра Петрушић,
Милена Поповић, Војкан
Ристић, Благица
Стојановић, Александар
Цветковић, Александар
Чотрић

УРЕДНИК ФОТОГРАФИЈЕ:
Ђорђе Вукоје

САРАДНИЦИ:
Никола Бурзан, Владан
Василијевић, Надежда
Гаће, Милица Лучић
Ћавић, Никола
Милошевић, Сандра
Скоко (Лондон), Гордана
Суша, Коста Чавошки,
Златко Чобовић, Љиљана
Шоп, Ејуб Штитковац

ГРАФИЧКИ УРЕДНИК:
Раде Марковић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Бранкова 13-15, I улаз,
Београд
ТЕЛЕФОН:
011/620-891 и 628-242
(секретаријат), 625-937
(редакција)
ТЕЛЕФАКС:
624-598
ЖИРО РАЧУН:
60801-603-27562 СДК
Стари Град (динарски);
девизне уплате слати
чеком на адресу „Српске
речи“
Лист излази сваког
другог понедељка
Рукописи и фотографије
се не враћају
ШТАМПА: ДП „Ворба“,
Косовска 26, Београд
Мишљењем
Секретаријата за
информације Републике
Србије бр. 413-01
221/91-01 од 15.
февруара 1991. одређена
је стопа пореза од 3%

ИЗЛОГ

БАЊАЛУКА:

КО ЈЕ БИО „ВЕЛИКИ МЕШТАР“?

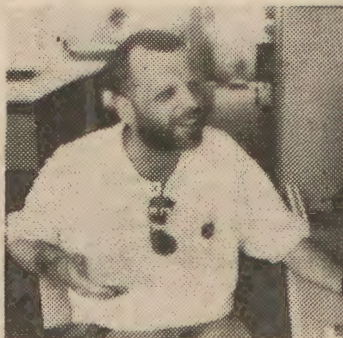
СТР. 12-13

ТЕМА „СРПСКЕ РЕЧИ“:

КАКО ГЛАСА ОПОЗИЦИЈА

СТР. 17-19

МИЛАН СТ. ПРОТИЋ:

„НЕКА ВЛАДАЈУ САМИ!“

СТР. 20-23

ЦРНА ГОРА:

ВИВА АВНОМОНТЕНЕГРО!

СТР. 42-43

ДРАГАН ВЕЛИКИЋ:

„ЗИДАЋЕМО И ПИРАМИДЕ!“

СТР. 46-49

БИЉАНА ВИЛИМОН:

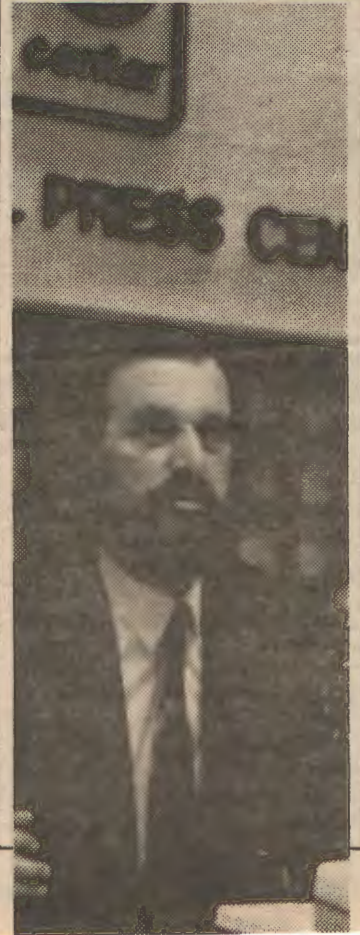
„ТУРКЕ СТАЛНО ПРЕСКАЧЕМО“

СТР. 52-54

**„СРПСКА РЕЧ“
ОБЈАВЉУЈЕ УВОДНО
ИЗЛАГАЊЕ ВУКА
ДРАШКОВИЋА НА
ГЛАВНОМ ОДБОРУ
СРПског ПОКРЕТА
ОБНОВЕ**

СТР. 26-30

КАПИТАЛ
НЕ ПРИЗНАЈЕ ГРАНИЦЕ

НОВОЈ КЛАСИ

Велика општа смена
Покрет народних маса
Дошла нова времена
Дошла је нова класа

Класа што врти рупу
И лумпенпролетера
Рођена је у СУП-у
Од ратних профитера

Криминалци, дилери
Нова класа на власти
Сваком кеса по мери
Свакоме по грам части

Балкан и Богу дужан
Балкан — стециште змија
Фали му Бела ружа
И Нова Византија

Свако вола девета
И бика за рог вуче
Људи са факултета
Нове улоге уче

Писац ципеле трља
Научник патос брише
Нова се класа фрља
Да нову повест пише

Гангстери су у фраку
Академици просе
Писац за једну жваку
Ко курва продао се.

Ја се нудим да будем
Писац уз класу нову
Да славим нове људе
Али за чврсту лову

Редови сужњих стоје
Не зна се ко шта чека
Парче буђаве проје
Или новог човека

Свако је скрио уже
И свако отров крије
У славу Беле руже
И Нове Византије.

СРПСКОМ ФИРЕРУ

Пуног ока и стомака,
Без харизме и брчића,
На сву радост веселјака
Играш смешног хитлерчића.

Цела глава четвртаста
Засела је по екрану,
Гвоздена је и кукаста,
А налик је буздовану.

Глумиш себе беспрекорно,
Боље него свог јунака.
А на теби све је спорно,
Од твог носа до предака.

Ко су преци, народ, вера?
Да л' си слуга, или газда?
Можда говор револвера,
Бич божији ил' одмазда?

Бахат, силан, сав надувен,
Распојасан као паша,
Иако си по злу чувен
Ти си тањир паприкаша.

Сејач мржње и клеветник,
Час робијаш, а час баба,
Час бољшевик, а час четник,
А у ствари — буба шваба.

Све врлине ти укаљаш,
Све светиње обезвредиш.
И на крају, место краља,
Самог себе онередиш.

Све што радиш, све је срање,
Из речи ти прште жвале.
Ко Ђурино густо грање
И ко химна за будале.

Сад си само прва дама,
Шишмиш, буцко, паж силника.
Швалерка си усташама,
А супруга бољшевика.

(Из збирке песама „Нове опоруже“)

ОРДЕН НЕПОЗНАТЕ ЦРКВЕ

Садашња власт у Србији је, сем обавештавања од додели лидеру босанских Срба, председнику Републике Српске, др Радовану Караџићу, после песничке награде, и „једног од највећих ордена у свету“, Ордена Светог Дионисија од Зампеа и то од заиста, на овим балканским просторима непознате цркве, Грчкорумунске православне цркве прешли ћутке, после неколико светских бламажа са „црквеним великодостојницима“ из разних крајева света и примедби добронамерног дела јавности да чак ни „небеском народу“ такве бламаже нису неопходне.

Јавност разуме настојања актуелне српске власти да „свог човека“, пробраног национали. у др Радована Караџића окити „заслужним признањем у борби за мир“, па макар то признање носило и знамење дародавца непостојеће цркве, каква је та Грчкорумунска православна црква.

Јавно одбијање три подручне православне цркве, матичне Српске православне цркве, и поменутих: Румунске и Грчке православне цркве да имају везе, па чак и да знају, било какву истину о поменутој Грчкорумунској православној цркви речито говори о још једној међународној бламажи режима на власти и „угледу ордена додељеног заслужном борцу за мир у свету“.

Познаваоцима историје ордења у средњем веку познато је а и знано да је сваки па и мали феудалац а сходно томе и свака црквена секта, а њих је у тим временима било много, ковао уколико је наравно имао новац сопствено ордење па се неки од тих знамења на нашим просторима задржали и до дана данашњег. /Познаваоци историје Ордена Светог Дионисија од Зампеа пак тврде да је носилац овог „високог признања“ и румунски диктатор Антонеску и то за заслуге у прикључењу Молдавије матичној држави, наравно у годинама Другог светског рата.../.

Разумљив је, и људски схватљив, мотив да се сопственом народу по ко зна који пут „прода рог уместо свеће“ и да се грађански рат, са свим особеностима таквих ратова, представи, првенствено домаћој јавности, као миротворан чин а протагонист тог рата, и његов евидентни експонент, као човек мира, правде и правичности. Др Радовану Караџићу евидентном протагонисти рата и експоненту српског режима, са изричитим националистичким обележјима и кривотворним идејама, у прекрајању историје према сопственим архивима, неопходна су и „међународна признања“. Покушај са извесним господином нашег порекла, и деценијским кандидатом за посланика у Британском парламенту Џоном Кенедијем пропала су, као уосталом и она са — Радмилом Вићентијевић. Преостало је стога да се измисле нове „шарене лаже“ и домаћи плебс „убеди“ да и јастреб, попут др Радована Караџића може, уколико то српска власт жели, брзо да постане и — голуб мира. И то „не заслугом актуелне српске власти него вољом и жељом међународне јавности“.

Жалосно и јадно делују покушаји и настојања актуелне српске власти да „разбојнике преквалификују у патриоте“, а људе који су сопствене руке, макар и под плаштом највиших националних циљева окрвавили у — миротворце. То, уосталом, мало њих у савременој историји чине, без обзира на време, системе, и диктаторска настојања па и државничке прерогативе. Стога, ни овај последњи бламаж актуелној српској власти, није био неопходан. А још мање потребан.

Радован од Сарајева је оно што јесте. Ушао је на велика врата у историју српских ратовања и то оних неразумних, бесмислених и изнад свега супротстављених чак и биолошким интересима сопственог народа и тежко ће, макар га „рехабилитовао“ и сваки појединац из садашње владајуће гарнитуре српског режима, овај господин успети да се представи у миротворца, па макар и са орденом Светог Дионисија од Зампеа на грудима...

Јован Дебељачки

ПО НАЛОГУ ФАШИСТА

Осуђени, па и они најтежом казном, као по правилу искључују личну одговорност за злодело које су сами починили. Узалуд психолози покушавају да проникну у њихову химеричну свест, одакле ваљда потиче одбојност признања кривице, они глувоћом и слепоћом упорно игноришу чињенице — оптужујући за свој удес све друге али не и себе, чак и онда, по речима једног судије „када им душе одлазе Богу на исповест“. У њима је по некој инерцији уграђено рафинирано осећање сопствене невиности и ту нема никакве лукавости, осим тврдог уверења да ако је све то тачно што пише у оптужници онда је одговоран и онај ко је то написао и онај ко му изриче казну.

Та чаролија самообмане догађа се од времена санкција и код већине ухапшених Срба у највећем планетарном затвору којег међународна заједница зове Србија и Црна Гора, и у коме они готово хорски поју о свеопштој завери, стрпљиво чекајући свитање неког далеког, непостојећег јутра када ће свет, најзад, докучити праву истину о њиховој непобитној невиности. И док тај свет не призна и исправи своју грешку, дотле ће трајати њихова отсутна, потиснута жеља суочавања са наказном стварношћу властите кривице која им паралише видокруг да уоче приближавање те крваве, страшне звезде глади и смрти.

Ствар је у томе што светска заједница, као механички збир народа и држава, нема уграђене сензоре за осећање кривице након својих донетих одлука, па се свет никоме и никада не извињава, као што се не извињавају ни државници-диктатори својим народима за патње које им је нанео. Уосталом, када човек сконча за њега лично мало је важно ко га је и зашто убио.

У међувремено док потрага траје, глад за кривцима се наставља. Преко владиног ТВ канала прозвани су и сви Јевреји ма где они живели, зато што и они не проносе истину о свом једином братском небеском народу, тражећи ваљда у својој шкртасти да сами поседују небо.

Септембарска побуна Крајишника против ратних профитера није имала изгледа на успех јер су је водили потенцијални профитери, само што на првој борбеној линији није било услова да „умеју и имају“. Седмодневним држањем Бањалуке и систематским пљачкањем полупразних продавница и богатих кућа у ноћним полицијским сатима, они су заправо демонстрирали властиту ојађеност због траћење времена на фронту без праве прилике да се баве усноснијим и безбеднијим пословима. Бора Чорба на лицу места је могао да се увери како за идеале заиста гину будале а многи од тих будала власторучно му се потписало иза заједничке фотографије.

На крају су наивни побуњеници однели својим кућама оружје из војних магацина и није искључено да га неће, врло скоро, трампити за жито или неколико паклица цигарета и опет ће остати голорук народ са месечном платом која једва може да покрије једно бечејско пиво.

Догађања у Бањалуци многи везују са ужурбаним припремама све нервознијег Војислава Шешеља за преузимање власти у Србији. У нормалним околностима тешко је замислити владу састављену од самих војвода, профитера и ратних лиферената, чију криминалну прошлост („знам све о њима“) држи у досијеима први човек српске полиције Радмилко Богдановић, али ко озбиљно прихвата упозорења бившег начелника генералштаба Животе Панића да Шешељ на разним странама држи под оружјем седам до девет хиљада лажних четника, није немогућ призор из давних тридесетих година када је Хитлер уз помоћ осиромашеног и фрустрираног народа са својим јуришним одредима збрисао легалну власт и увео Немачку у прави пакао.

Осим тога, Шешељ је инсталирао своје људе у самом врху Војске Југославије и није чудо што, рецимо, генерал Домазетовић, два пута пензионисан, једном декретом Ћосића, други пут Лилића, не напушта генералштабну канцеларију уживајући и даље све привилегије, од особља до личног шофера, као да се није ништа догодило.

Упорни и времешни генерал Домазетовић свакако има нечије обећање да ће бити поново активан, будући да се и сам јавно позива на случај војводе Мишића, такође два пута пензионисаног под Обреновићима и коначно, трећи пут враћен у активну војну службу после слома ове династије.

Није спорно да Шаиновићеву владу треба срушити, али обарати је по налогу Војислава Шешеља равно је признању немоћи пред налетом фашизације Србије. Оставку Шаиновића мора да изнуди демократска опозиција када социјалисти буду суочени са безизлазом и када се стекну услови за праведне изборе. До тада свака нова влада биће гора од претходне.

ПИШЕ: Богољуб ПЕЧИЋИЋ

СРБИЈА

Пише: Миленко ВУЧЕТИЋ

бију, с таквим болесним амбицијама чак и у најширим слојевима становништва, онемогући превентивним економским сатирањем њених „конститутивних делова“ и привредним сломом од кога опоравка нема бар пола века.

Пет година санкција под каквима данас живимо сасвим је довољно, кажу стручњаци, да се од потенцијалног освајача направи војна лешина.

НУЛТА ТАЧКА ЖИВОТА

1.

Истина о нама је, коначно, победила. На нултој смо тачки живота.

Градови су нам, због смркнутих лица на сваком кораку и због дугих редова за све и свашта а најчешће за ништа, постали музеји реалсоцијализма.

У села се, међу сељаке, уместо проводација, просаца или гостији из вароши за прву кап ракије из казана, увлачи стари и помало заборављени ледени страх од сасвим извесног принудног откупа, уз обавезно чупање бркова.

Продавнице су сабласно празне.

Храна се, уз несхватљиво и можда само неким вишим степеном националног мазохизма објашњиво одобравање већине становништва, дели на бонове.

Новац се повлачи из оптицаја.

Глад више није ни прејака реч у критици система, ни метафора, већ је гола чињеница, поткрепљива чак и статистичким показатељима о гладнима.

Привилеговани слојеви се енормно богате и располажу капиталом, што у страним банкама, што у инвестиционим потенцијалима, респектабилним и за мерила развијених земаља.

Најцрње образе подмирује црна берза.

Дух и морал нације су плански разорени, а грађанска храброст је сведена на ситне марифетлуке са ситним девизама и на ситна довијања с безвредним банковним чековима, па се власт, створивши друштво без духа, морала и достојанства, с лакоћом остварује декретима и уредбама.

Из врха владајуће странке, уз садистички смешак, лансирана је срамна и понижавајућа синтагма „патриотска немаштина“, као једини одговарајући опис стварности.

Апарат репресије се увећава.

Логора још нема и неће их вероватно ни бити у догледно време, не бар у класичним формама, јер је цела земља постала један велики логор.

Деца с дужим памћењем сањају чоколаду старцима без памети вратила се младост.

Истина о нама је, заиста коначно победила.

То су социјалисти, усталом, годинама најављивали.

2.

Санкције су, наравно, због убитачног дејства и реално немогуће одбране од удараца које нам задају, директни и непосредни кривац за пакао у коме смо се нашли.

Нису ли, оне, међутим, намерно призване?

Идеал српских социјалиста је, наиме, модел руског стаљинистичког социјализма, а руски стаљинистички социјализам је могућ једино у бедни и сиромаштву.

Са санкцијама, у том погледу, нема неизвесности.

3.

Најновији елементи мировног плана о Босни и Херцеговини, издејствовани под притиском српске стране и проглашени огромним успехом Толстојеве 33 и Пала, оставиће Југославију под санкцијама још најмање пет година.

Благот попуштања, додуше, може да буде, али са симболичним ефектима.

Главни разлог да се санкције продуже наћи ће се у клаузули о могућем прикључивању Републике Српске матици Србији у наредне две године.

Спајајући се у једну државу, Србија и Република Српска би, и територијално, и по броју становника, и по броју добро обучених војника, а изнад свега због распламсалих шовинистичких страсти и привида војних победа на идеологији шовинизма, могле да постану, допусту ли им се нормалан привредни и друштвени развој, опасна балканска мини-империјална сила.

Наивно је веровати да међународна заједница то не види.

Узме ли се у обзир да острашћени заговорници теорије крви и тла с обе стране Дрине већ наздрављају Великој Србији и увелико праве нове мапе, по којима су и Скопље, и Прилеп, и Куманово, и Солун, и Темишвар, и Скадар, и Дубровник српске коте, јасно је да ће свет учинити све да ту и такву Велику Ср-

Неизбежни губитак Косова и Санџака, а можда и делова Војводине, на принципима које је управо српска страна наметнула међународној заједници при комадању Босне и Херцеговине, биће тек додатна казна.

Светски мајстори за суптилне политичке игре још једном су навукли на танак лед белосветске политичке авантуристе и дилетанте.

Народ који се на историјској раскрсници везао за гусле с Пала и за казачок из Толстојеве 33, мада су и гусле и казачок мртва прошлост, вероватно и није заслужио бољу и праведнију судбину.

Најновији елементи мировног плана о Босни и Херцеговини су, све у свему, нож под грлом Југославије, односно Србије, ма колико да се тренутно величају и славе.

4.

После припајања Републике Српске матици Србији, Црна Гора ће имати две могућности — да изгуби свој државни, политички и територијални субјективитет или да се осамостали.

Ни о овој димензији исхода рата у Босни и Херцеговини и домета накардног схватања српског националног питања као да се уопште не размишља.

Важно је, изгледа, победити у пропагандним емисијама државне телевизије и на трибинама у месним заједницама, па шта кошта да кошта.

5.

У најновијој трагедији у коју смо гурнути и која би могла да потраје деценијама, Енглези и Французи су, као и током целог овог века када нас је требало перфидно гурати у пропаганду, одиграли главну улогу.

Циљ им је и данас, као и у прошлости, исти — да нас одвоје од Америке, наше једине праве шансе.

С Америком као савезником, Србија би брзо постала светиља на балканском простору, пре свега у економском али и у политичком погледу, и учинила би да и цео Балкан изађе из таме и засветли.

То Енглезима и Французима никако не одговара.

Њихова стратегија је јасна и непромењива: балканским просторима суђен је мрак.

Тек с болесним Балканом; стално на ивици рата, с Балканом у вртлозима митова и агавизама, истински трула Европа, трула управо због Енглеске и Француске, делује здраво.

Схвативши да је недемократска и тоталитарна Србија највећи гарант балканске таме и да је, док је таква, неприхватљива за Америку, а тиме и далеко од препорода, Лондон и Париз чине све да Србијом владају управо недемократске и тоталитарне гарнитуре.

И разумевање за „српску ствар“ у Босни и Херцеговини део је заиста прљаве енглеско-француске игре, ослоњене на логику „што горе то боље“ и на њен дугорочни учинак.

Подржавајући „српску ствар“, до које им суштински уопште није стало, Енглези и Французи, заправо, стварају терен за вишегодишњи амерички вето у Савету безбедности приликом гласања о укидању санкција против Ју-

гославије и за вишегодишњу српску агонију уз изражено антиамеричко расположење.

Главни потпорни стубови Слободана Милошевића су Лондон и Париз, уз нешто мало заостале кремаљске црвенкасте буђи, а не државна телевизија и полиција.

Све док им он гарантује таму у Србији, без обзира да ли се ослања на идеологију комунизма или на идеологију шовинизма, све док је с њим тама Србије истовремено и тама Балкана, они ће га здушно и ефикасно одржавати на власти.

Паметни се о исти камен саплету само једном.

Наш фатални камен су, изгледа, Енглеска и Француска, а саплитању о тај камен никад краја.

6.

У повременијој вербалној подршци коју владајући и политички релевантни кругови водећих европских земља пружају српској демократској опозицији нема ничега озбиљног и промишљеног, сем јефтиних уступака сопственој јавности.

То су све гласније и све артикулисаније оцене светских медија и експерата за посткомунистичке процесе, а и неких важних центара моћи, попут Европског парламента и сличних институција.

Најдрастичнији пример својеврсног лицемерја Европе у погледима на опозицију у Србији забележен је у време хапшења, односно киднаповања, а потом и бестијалног злостављања Данице и Вука Драшковића од стране српског режима.

Мада се радило о еминентно политичком скандалу првог реда, Французи, Енглези, Руси, Немци, Грци и остали су, у оквиру свега што су чинили, инсистирали само и једино на хуманитарном аспекту свог ангажовања.

Испало је као да су неке доконе београдске пензионере у шетњи улицом Вукице Митровић или Драгице Правице ујели пси, а у Београду није било вакцине против беснила!

Прави потез — делегалитовање Слободана Милошевића на европској сцени уз забрану путовања ван граница Југославије зато што се брутално обрачунава са политичким неистомисљеницима — једноставно је изостао.

У неким будућим мемоарима биће, можда, у расветљавању улоге европских политичара у афери с Даницом и Вуком Драшковићем и у спасавању Слободана Милошевића поводом те афере, и много скандалознијих детаља.

Аболиција је уследила, не заваравјало се, тек када је Вашингтон, згађен држањем Европе, а следећи цивилизацијске норме у заштити људских и политичких права, узео ствар у своје руке.

У последње време, истине ради, нешто као да се и у европским гледањима на српску демократску опозицију мења у позитивном правцу и с обећавајућим назнакама.

Путовање Вука Драшковића у Холандију и у Енглеску, уз чињеницу да је он први опозициони политичар из Србије кога влада неке стране земље позива у званичну посету, а још више уз чињеницу да је Енглеска, објективно, у много чему терала воду на политички млин Слободана Милошевића, добар је и охрабрујући сигнал.

И усправна Европа ће се, ваљда, кад је о српском кошмару реч, пробудити једном на десну, а не, по обичају, на леву ногу.

7.

Млади војници и официри из Бањалуке дигли су глас против лопова, ратних профитера, патриотизма мереног у маркама и доларима на рачунима у иностранству и свега осталог што у рату у Босни и Херцеговини каља српски образ и унижава војничку част.

Доживели су, наравно, пораз.

Само су наивни, којима још није јасно да је ратни пожар на бившим југословенским просторима, па и у Босни и Херцеговини, уз све остало и својеврсна мала привреда у којој се патриотска осећања користе за богаћења преко ноћи, очекивали другачији исход.

БОСАНСКИ КОНТРАПУНКТ (1): МАЛА БОСНА

ПРВА МУСЛИМАНСКА ДРЖАВА У ЕВРОПИ

Толико дуго смо у великој, готово бескрајној пустињи да бисмо веровали у оазе, оне су за нас још само фатаморгана, али ми стално идемо према њима, па може да се догоди да заисте бар у једну напокон стигнемо. Не бих се међутим кладио да је тако баш на домаку руке — овако је за Ројтер прошлог петка, док су овде четворо преговарали Овен-Столтенберг и Милошевић-Кољевић прокоментарисао у Женеви један од сталних чланова преговарачког тима најновију Декларацију о решавању босанске кризе.

Изјава не изгледа таква да би онај ко је даје имао разлога да жели да остане анониман, али је очигледно то учинио у жељи да не поквари знаке задовољства тандема Овен-Столтенберг и још више од тога — да се не покаже како греша у проценама и излаже се опасности да буде као стручњак демантован.

Опрезност у предвиђањима требало би да налаже и тренутак у којем се пише овај текст, у суботу пре подне, десетак сати раније од предвиђеног прекида ватре на босанској кланици и чак три дана пре могућег сусрета свих зараћених вођа и преговаача на сарајевском аеродрому.

РАТОВАЊА СЕ НАСТАВЉАЈУ

Постоји, међутим, искуство које нажалост не пружа никакве шансе за деманти. Нажалост, јер проистиче из сазнања да је досад сваки најављен мир био прилика за разбуктавање рата за који се веровало да је својом чудовишношћу, жестином, убијањем и разарањем већ био достигао врхунац. Догодило се то и овога пута. Од четвртка кад је најављено да су на тајним преговорима, најпре између Туђмана и Изетбеговића, а затим Изетбеговића и Крајишника постигнута извесна приближавања с новим клаузулама, ватра се на босанском ратишту распламсала до неслухених висина.

Симбол тог сукоба могао би да буде Мостар прошлог петка када су, у сенци преговора, хрватске снаге из свега што су имале убијали људе и разарали град. У томе се нису разликовали од досадашњих манира свих зараћених страна које су, из ко зна каквог разлога, такорећи до темеља разарале градове

Можда ће ова зима за становнике БиХ бити боља од претходне, можда ће бити и мање убијених чије ће породице три новонастале државе уверити да су имали разлога да положи животе за олтар за Велику Србију, Велику Хрватску и малу, али прву и једину, муслиманско-европску Босну

Пише: Гордана ЛОГАР

за које су иначе желели да у будућности припадну баш њима!

Истог дана, на свим странама заустављени су хуманитарни конвоји и спречавано да помоћ у храни и лековима стигне до несрећ-

них цивила. Није искључено да су истог дана у сваком „сабирном центру“ са заробљеницима (обично цивилима) људи умирали или бивали присиљени да умиру пре него што буду размењени како би то новим женевским документом требало да се оствари.

Овај уобичајени начин „ратовања“ само је доказивао да је још свако понешто желео да заузме и уништи, а да ли им је то био и последњи тир тешко је рећи: Још теже је одредити да ли је то све само било из навике, из необавештености што се дешава за преговарачким столом или из незадовољства оним што их, (ако споразум буде потписан) чека?

Без обзира шта је одговор на ова питања порука је чиста: и ако дође до неких договора и ако је мировни споразум заиста на домаку руке — ратовања разних врста неће престати, можда ће бити само другачијег интензитета и тактике. Да су тога свесни и преговарачи свакако је податак да се сви релевантни чиниоци слажу да ће за спровођење мира бити потребно додатних 50.000 војника под плавим шлемовима, али што не искључује могућност да овог пута „плавци“ буду припадници НАТО формација.

НАГАЂАЊА ОКО ТЕРИТОРИЈА

Кад је у петак увече Слободан Милошевић рекао да је у питању „један посто територије“, а затим неко други од званичника додао још један проценат — остало је нејасно шта то тачно Изетбеговић тражи и шта је српска страна спремна да уступи.

Супротно досадашњој крајњој отворености женевских извора о новим, ма колико у процентима малим (о становништву се и њиховој судбини по правилу уопште не говори) територијалним померањима, овог пута остала су само нагађања.

Током петка и о викенду, стране агенције из Женеве су јављале о могућности да муслиманска држава ипак изађе на море одређеним коридором, а затим и да српска страна уступи Вишеград Муслиманима. Не искључује се могућност да за узврат остане на српској територији кршевита планина Озрен где су се већ Срби побунили због могућности да остану на муслиманској страни.

Лорд Овен је, вероватно и због тога, у својој изјави у Истанбулу рекао да овог пута све стране показују флексибилност кад су територије у питању. Оваква изјава, међутим, може да значи и да је задовољан што је цртање мапа одложено за будућност у такозваним „радним групама“ где би се расправљало осим тога и о низу других ствари. Између осталог и о повратку расељених лица, о заштити људских права мањинског становништва у све три државе Уније.

Војни командант Н. Винсент (Британац) је после састанка НАТО у Грчкој само два дана раније (15 септембра) изјавио: „Свих 16 чланица су подржали прелиминарни план за операције за Босну која је изузетно војнички, али и политички, комплексна територија. Оно што је, међутим, битно јесте да су Уједињене нације веома много увучене у све ово и да смо ми, НАТО и УН, постигли такав степен међусобне комуникације који бисмо могли назвати заиста веома блиским“.

Ако се има у виду да УН досад нису постигле циљ да се, према резолуцијама Савета безбедности у БиХ пошаље додатних 6.000 војника за заштиту муслиманских сигурносних зона, онда није далеко од помисли да би НАТО снаге заиста могле да понесу плаве шлемове. Ако би им мандат, односно употреба оружја била нешто нижег степена од оне која доликује војном пакту бар би психолошки могла да делује чињеница на зарађене стране да су под плавим шлемовима ипак квази-мировњаци или бар људи који се у трен ока могу претворити у оно за шта су тренирани и какве су намене.

Да то није неважно сведочи и део текста у Декларацији о мировном решењу у БиХ којим се предвиђа двогодишње присуство плавих шлемова на целој територији бивше југо-републике. Дакле, ипак, нека врста протектората мада и не са становишта свих правних међународних норми. Двогодишњи мандат на једној оваквој територији и међу подељеним странама са толиком количином војника тешко да би могао да се оствари само добровољним упућивањем „мировњака“ из разних земаља света каква је иначе досадашња пракса била у УН приликом стварања мировних снага. Овог пута и САД, (што раније нису чиниле до 300 садашњих Американаца под плавим шлемовима у Македонији) су обећале да ће послати чак својих 20 хиљада момака. Ово обећање пре свега је било намењено муслиманској страни која је досад својим понашањем највише заваравала Алију Изетбеговића, па је ваљда сада и прилика да се за то помало искупи.

СРЕЋА БИЉАНЕ ПЛАВШИЋ

У чему је новост најновије Декларације о миру и колико је реално да ће успети бар уз спорадичне или веће пуцњаве?

Највероватније да пресудну улогу у томе има одредба да ће после двогодишњег мандата УН све три стране у БиХ имати права да

се референдумом одвоје од „матике“ и да у том случају муслиманска, нека „мала Босна“ једина задржи право да аутоматски буде призната као самостална држава и чланица Уједињених нација. На то очигледно нису имали примедбу ни Срби ни Хрвати, јер већ себе виде у постојећој Хрватској и Србији односно Југославији. О томе најочитије сведочи госпођа Биљана Плавшић за коју се у најмању руку може рећи да је радикални националиста. Очигледно задовољна што су већ „српске земље“ у БиХ добро очишћене од Муслимана, што су и џамије срушене без обзира на њихову историјску или културну (верска страна госпођу Плавшић не додирује) вредност и што је и Бањалука без минарета, она поздравља могућност отцепљења и већ себе види срећну на путу за Београд.

Нешто слично може се рећи и о пристанку Хрватске на референдумски излаз из БиХ, јер иако како Туђманови критичари кажу „добија тек херцеговачки крш“, босански Хрвати припојени „правој матици“ имаће више од тог крша, а Загреб већу државу.

Пристанак Алије Изетбеговића је свакако условљен одредбом о чланству УН, о сопственој унапред међународно признатој држави и уверењу да ће развијени Запад, а нарочито Вашингтон који га је подстрекивао на ратовања лажним обећањима, улити новца у обнову прве и једине муслиманске државе на тлу Европе. Да ту не би било великих недоумица Овен и Столтенберг су пре коначног чина у Београду и на сарајевском аеродрому у уторак посетили Турску (и то је ваљда сада постала нова, трећа „матика“ дојучерашњег босанско-херцеговачког народа) за добијање парафа. Добра аргументација у

овим преговорима у Истанбулу свакако је био пример палестинско-израелског споразума, после кога из дана у дан стижу вести колико стотина милиона долара која ће развијена западна или богата муслиманска земља уложити у развој палестинске аутономије што би у будућности требало да постане и права палестинска држава.

Није стога никакво чудо што се господин Кољевић у Београду баш здушно zaloжио за скидање санкција са Југославије и то новијом и друкчијом аргументацијом. У првом плану више није „неправедност санкција“ већ немогућност да се босански, српски део (касније уједињен са Југославијом) развија под условима ембарга. Овом образложењу Кољевић је одмах додао и упозорење (ако не и претњу) да ће демобилисани босански, српски ратници, остати без рата и посла и да би из свега тога могао да се развије велики пакао, што, уосталом, уопште није спорно. Још мање је спорно ако се, као тачном, узме тврдња Радована Караџића да чак 70 одсто босанског богатства лежи баш на територијама које остају муслиманској држави.

Други разлог који би могао да утиче да Декларација ипак буде потписана, а нових 50.000 војника стигну да је спроводе укључујући и протекторат над Сарајевом, (а можда и-Мостаром), јесте стварање радних група које ће моћи још да се натежу следећу годину-две око прецизних граница, мапа, комуникација и свега осталог. Најспорније је дакле засад ипак одложено.

Да ли је то довољно да ратовање престане ако се зна да ипак сви хришћани нису протерани са муслиманских територија и да сви „неверници“ нису очишћени из хришћанских држава? Вероватно је да ће они покушати да задрже и нешто оружја и много терористичких идеја, али и да би могли ако Декларација одговара господарима рата — Караџићу, Бобану, Изетбеговићу, Милошевићу и Туђману — да буду суочени са репресијом од сопствених „влада“. Тада неће бити важно да ли је Србин ударио на Србина (и у Београду се и без рата то дешава) Хрват на Хрвата (ни Туђман није милостив према издајницима) или Муслиман на Муслимана (Изетбеговић и Абдић баш и нису других вероисповести и националности).

ОВЕНОВА ОДБРАНА

Уколико Декларација о миру у Босни, која ће се вероватно заснивати пре свега на принципима, а не и на акцијама, буде стварно почела да се спроводи у живот једна од далекосежних последица биће и да је овај документ унапред дозволио право на отцепљење и коначни распад босанске државе, некад лепе, релативно развијене и просперитетне земље.

Свестан вероватно да ће то изазвати бројне коментаре и замерке у свету, лорд Овен је у Београду покушао да покаже дозу оптимизма која није ограничена само на усвајање Декларације:

— Искрено се надам да после наредне две године заједничког живота три стране у Босни и Херцеговини ће се уверити да живот у Унији и не мора да буде тако лош, поготово кад се полако буде остваривао и економски опоравак.

У томе сигурно има и наде да ће се „мала муслиманска Босна“ релативно брзо опоравити од чега би, добрим комуникацијама, могла да има и користи и хрватска и српска страна. Има ту и личне одбране од легализације сецесије, али и од чињенице да је коначно прекршен принцип промене граница силом чије последице могу да буду погубне за даље односе у свету (посебно на Балкану) упркос лордовом оптимизму.

НЕ БОЈТЕ СЕ, БРАЋО 'РИШЋАНИ...

„Досадања затегнутост у односима исламских земаља са хришћанским западом „прерасподјелује се „са других врућих тачака на глобусу и концентрише у Босну“ — написао је специјални извјештач британског „Тајмса“ (2. септембар. 1992.). Његово мишљење дијеле многи аналитичари ратних збивања у БиХ и односа исламских и западних земаља. Извјештач тумачи солидарност исламских земаља са босанскохерцеговачким Муслиманима као „стратешки интерес блискоисточних земаља да остваре исламско уприште у новом преуређивању Европе.“

РАЂАЊЕ МУСЛИМАНСКЕ ДРЖАВЕ

Ова тема је посебно актуелизована када се појавила нова — стара мапа о подјели БиХ на три дијела — српски, муслимански и хрватски. По тој мапи, дакле, ако се не увиди да је и она непримјењива, настаће муслиманска држава претежно у средњој Босни. Појам „муслиманска“ у садашњем времену најчешће се мијеша са појмом „исламска“, што ствара додатну одбојност како на просторима бивше Југославије тако и на Балкану и у Европи. Тако владика средњеевропски, господин Константин каже да се Европа плаши и тако мале — муслиманско-исламске државе. Сличног мишљења су и неки европски муслимански интелектуалци који се из својих разлога плаше стварања такве државе, јер ће она „сигурно изазвати подозрења хришћанско-протестанске Европе којој ислам нимало не одговара не само као конкурентска религија већ што она у себи носи и посебну цивилизацију, чији утицаји се тешко могу процијенити, али су све видљивији због све бројнијих исламских вјерских заједница на тлу Европе“.

Догађа се, значи, нешто веома чудно. Свјетска заједница, а у првом реду Европа, ствара муслиманску државу које се сама плаши. Добија се утисак да на тај начин показује сопствену немоћ да не може да нађе излаз из југословенске кризе и рата у БиХ чијем је избијању итекако кумовала бројним исхитреним потезима и површним гледањем на догађаје који су претходили рату. Окривљавати само Европу за садашњу трагедију било међутим у најмању руку некоректно и тражење кривица искључиво на страни.

Исто тако, већ двије године утицајне личности са простора бивше Југославије често

Рат је сигурно учинио своје, тако да се највероватније повећао број оних изразито религиозних припадника исламске вере који би врло радо живели у држави са исламским предзнаком. Али, мало је вероватно да би таква држава носила клице фундаментализма.

Пише: Ејуб ШТИТКОВАЦ

су понављалел изјаве да неће дозволити стварање муслиманске, односно исламске државе у свом сусједству. Типичне су изјаве хрватског предсједника Туђмана и још неких политичара. Шта данас значи његова изјава да ће Хрватска признати унију босанско-херцеговачких република, а то значи и муслиманску. Нико више не очекује устрајност и темељитост ставова таквих личности, али њихове ријечи имају директног одраза на стање на ратишту. Његова изјава да дословце неће дозволити стварање исламске или муслиманске државе битно је подстакла хрватске оружане формације у средњој Босни и Херцеговини да почну са „чишћењем терена“; прво послје појаве Венс Овеновог плана и, посебно, када се појавила мапа о тројној БиХ. Ако се створи таква држава тек ће онда стално упирати прстом у њу, и не само он, скрећући пажњу својих поданика са проблема у сопственој држави.

ЕВРОПСКА ПАЛЕСТИНА

Тог упирања прстом у муслиманску државу највише се плаше управо Муслимани који су, бар већина, свјесни да таква држава у првом реду због окружења са свих страна нема шансе да преживи. Често се говори да ће добити огромну помоћ од исламских земаља али то су више илузије него било шта друго. Мало ће ко уложити новац из исламског свјета, коме је добит на првом мјесту, у тако несигуран дио свијета. На то се у овим временима заборавља или се та чињеница

прећуткује да би се што више исфорсирао страх од муслиманске државе као будуће „европске Палестине“. А, тако нешто је велики трн у оку Европљана. Европи, можда, једино може да одговара стварање такве државе (више гега) за Муслимане јер ће је захваљујући географском положају и окружењу моћи увијек да држи под контролом. Уједно, таква творевина ће превасходно зависити од хуманитарне помоћи, јер сама неће моћи да преживи зато што су уништени њени вредни потенцијали. То што се спомине Зеница као металуршки гигант само је заваривање. Тако гломазан систем није имао шанси да преживи и да није било рата. Као што су се, уосталом, некадашњи велики гиганти распали и у другим дијеловима бивше Југославије или су само привремено успјели да опстану захваљујући штампању новца без стварног покрића. Шта је остало од Тузле мало ко зна ван овог града, али је сигурно да ће за њен евентуални опоравак требати веома много времена и новца.

Једна од битних чињеница које говоре да муслиманска држава не може преживјети јесте и број становника на тако суженом простору. У босанској држави, како је називају политичари у Сарајеву, живјело би преко 2 милиона Муслимана и око 200.000 Срба те 300.000 Хрвата. Ако се има у виду да ће по још увијек постојећем плану српским властима у БиХ припасти 52 посто, а Хрватима 17 посто територија за ту државу 31 посто. У њој ће живјети више становника него у обје друге. Таква демографска слика не даје нимало наде да би становништво у тој републици могло иоле нормално да живи чак и кад би дошло до привредног опоравка.

ПОЛИТИЧКА ФАНТАСТИКА

Ако се БиХ мора да дијели, а сигуран сам да ће се убрзо показати како је и та тројна подјела апсурдна и како ће опет бити сви незадовољни, она и Муслимани морају добити свој такав — такав простор. Та република се највероватније неће звати нити муслиманска нити исламска, али ће сви у њу упирати прстом као да носи и те називе. Отуда толико оштрине у ријечима већине муслиманских интелектуалаца и теолога. Тако др Енес Карчић каже: „Муслимани су ваљда свјесни да је и то покушај да их се стави у позицију да се стал-

но некеме правдају, да стално одбацују измишљене кривице..." Овај виспирени млади теолог са доста горчине говори уопште о идеји исламске државе које Муслиманима подмећу „они који их највише мрзе“:

„Муслиманима се у БиХ у новије вријеме подмеће нешто чиме их се жели „компромитовати“ пред Европом, подмеће им се „исламска република БиХ“. Наравно, апсурд је тим већи уколико се зна да Муслимани БиХ већ стотину и више година живе у државним заједницама и творевинама које су секуларно (свјетовно) устројене, те да су они пристали на такво стање, и није познат нити један покрет за тзв „исламску републику“ у њиховим редовима“. Његов колега по струци Мехмедалија Хаџић још је одређенији. По његовом мишљењу идеје о исламској републици БиХ „спадају у домен политичке фантастике“. То што се појмови „муслиманска“ и „исламска“ најчешће мијешају он сматра да је у првом реду посљедица незнања, али и злонамјерних људи „који прочитају по два ајета (стиха) из Кур'ана и продају се народу као наводни врсни познаваоци ислама“.

Врло је карактеристично мишљење и уваженог професора са Филолошког факултета др Дарка Танасковића, исламолога који је при избијања рата коментарисао идеју о исламској републици на следећи начин:

„У Југославији се у овој фази може говорити о републици или евентуално сувереној држави у којој би Муслимани представљали већину становништва. То може бити корак ка исламској републици, али мислим да је на Балкану тај пут толико дуг да у овом тренутку поглед не треба упирати у те магловите и по свему судећи ипак утопијске даљине“. (НИН, 25. септем. 1991.)

Рат је сигурно учинио своје тако да се највероватније повећао број оних изразито религиозних припадника исламске вјере који би врло радо живјели у државној творевини која би имала исламски предзнак. Њима би сигурно послје трагичних догађаја одговарало и физичко одвајање од хришћанства које се не тако ријетко злотребљавало у овом као и ранијим ратовима. Но, постојало прво изра-

зито религиозних Муслимана је релативно мало, а тиме и оних који би били срећнији да живе у исламској републици.

СТОГОДИШЊЕ НЕПОВЕРЕЊЕ

Пошто је рат пореметио све система вриједности и односе сигурно је да је масовно страдање Муслимана утицало на изграђивање њихове свијести да је паметније, послје свега што се догодило, одвојити се од оних Срба и Хрвата који неће са њима да живе. То сазнање сазрело је мало касно, јер цијело вријеме рата Муслимани и њихово вођство су инсистирали управо на заједничком животу и заједничкој држави док се нису појавили први коментари на Радио Сарајеву у коме су се чуле врло гласне поруке: „Са онима који су упрљали руке крвљу нећемо заједно живјети и да нас на то цио свијет тјера“. Дакле, раздвајање па чак и на дужу стазу је немирно. Можда ће некакав заједнички живот моћи да се организује за десетак — петнаест година, али наредних 100 година сигурно тешко ће бити повјерења између припадника трију народа.

Идеју о исламској држави, судећи по ријечима др Нијаза Дураковића, лидера СДП БиХ, рат није искристалисао. Чини се да је она тамо гдје је била и прије рата. Наравно, омашке у тако осјетљивим процјенама су увијек могуће.

Он се у интервјуу „Борби“ (11-12. септ. 1993) осврнуо и на страх Европе од „фундаменталистичке државе“ на њеном простору:

— „Пропагандни штабови Милошевића и Туђманова одавно шире фаму о фундаменталистичкој опасности. Познати су њихови разлози, јер и један и други хоће славу „презиђа кршћанства — хришћанства“ за своје народе, а да би уједно лакше оправдали своју агресију и апетите према Босни. Европа то врло добро зна, али појединим државама (Француској и Енглеској) опет из познатих разлога одговара подгријавање те флоскуле, да би оправдали своју политику. Парадокс је

у томе да уколико се таква политика настави, они ће Босну доиста гурнути у екстремизам, поспијешити за сада још увијек минорне тзв. фундаменталистичке снаге“.

Сличних мишљења може се чути и од стране објективнијих и трезвенијих аналитичара. Додуше, стварању од прогнаних Муслимана „европских Палестинаца“ допринијеле су и изјаве појединих муслиманских политичара који тврде да ће се њихови сународници, ако изгубе све, морати да се лате свих могућих средстава за сопствену заштиту. Господин Ејуп Ганић наводи и бројку од око милион муслиманских прогнаника у Европи. Та чињеница, по неким процјенама, може довести до појаве екстремизма и тероризма у Европи. Јер, човек који је изгубио све врло ријетко може нормално да расуђује тако да жеља за осветом најчешће надвлада разум. Та жеља за осветом већ је веома изражена код припадника свих народа који су прошли ратну Голготу.

ПРОЛАЗНА ЕУФОРИЈА

Пада у очи и став водећих политичких личности у БиХ. Господин Радован Караџић тврдио је (28. априла. 1991. године, „Вечерње новости“) да је евидентна жеља за стварањем исламске републике и да је „то јасно и из књиге господина Изетбеговића које се није одрекао“. Мада се из књиге „Исламска декларација“ тешко могу наслутити макар и обрисе некакве исламске републике у БиХ, јер се она бави општим и углавном познатим проблемима исламског свијета, сам аутор ове књиге дао је повода за различита размишљања. Наиме, он је рекао једном приликом да је муслиманско-исламска државе могућа, али тек за неких педесетак година. Додуше, није изнио никакве аргументе којим би поткријепио те тврдње, али се може претпоставити да ће у тој, за нас далекој будућности, демографска ситуација на просторима БиХ бити таква да ће се муслиманска држава створити сама по себи. Да ли ће бити исламска тешко је предпоставити. Одговор би био много једноставнији уколико ће у то вријеме Србија буде чисто православна, а Хрватска исто тако чисто католичка држава. Другим ријечима: ако лаицизам у међувремену потпуно оде са сцене, у шта је тешко повјеровати, Европљани ће на брдовитом Балкану имати муслиманску државу ако послје овог рата остане бар толико Муслимана да је могу да оснују.

Ипак, више се може вјеровати да ће садашња еуфорија стварања националних државица много брже проћи него што се мисли па ће и БиХ бити заједница оних народа који желе да живе у њој. Ову жељу вријеме ће потврдити или оповргнути. Јер, оно и јесте најбољи и најсигурнији судија.

КО ЈЕ БИО „ВЕЛИКИ МЕШТАР“?

Тенкови су запарали асфалт бањалучких улица и кренули у депое окићени већ увелим цвећем. Пре него што су кренули, војници су, сви до једног, говорили да је акција успела, да су постигли што су хтели — социјалну правду и почетак рата против ратне профитерије. Нису се још честито ни укрцали у хладни оклоп, а цене су почеле да расту, дилери су се распоредили дуж главне, Господске улице. Марка је скочила са 400 на 800 милиона. Од јутра до поднева!

То је крај бањалучке акције „С 93“. Војници који су напустили престони крајишки град нису ни слутили да су претходне ноћи похапшени водник **Остоја Зец**, командант Кризног штаба „С 93“, **Анђелка Згоњанин** и **Миљан Жугић**, чланови Штаба. Капетани **Остоја Билак** и **Драгомир Бабић**, први заменик команданта Штаба, а други командант одбране Бањалуке, проглашени су заблуделом децом, која нису знала каквом се ватром играју.

„Обећао сам да овој двојци ни длака са главе не сме фалити, рекао је, наводно,

Након свега, јасно је само да је неко некога хтео да дестабилизује. Епilog такве „дестабилизације“ је учвршћивање власти Радована Караџића, што се често дешава као епilog многих политичких надахнућа.

Из Бањалуке: Пернца ВУЧИНИЋ

председник РС Радован Караџић.

Остали су трагови гусеница које полако али сигурно равнају бесни аутомобили, који у време блокаде града нису могли нигде да се појаве. И остале су дилеме. Шта се уистину

догађало у Бањалуци од 10. до 17. септембра.

Могућности су огромне: радикали руше Караџића; СПС хоће други водећи тим за босанске Србе; Караџић дисциплинује Крајину и Бањалуку; Крајина показује зубе Палама; Караџић припрема терен за политичку чистку... Помињемо само опције које су остале по одласку тенкова и самог Караџића из града.

У једном моменту радикали опадају. Прво, због стављања њиховог потпредседника за РС **Пантелије Дамјановића**, на листу ратних профитера, а потом и због Шешељевог саопштења у коме оштро осуђује чланове Кризног штаба због методологије изнуђивања хлеба од државе. Затим, радикали се поново јављају, на самом крају. Председник странке за РС, **др Никола Поплашен**, иде корак даље и из Нове Пазове шаље факс, којим капетана Остоју Билака искључује из СРС. Проблем је, међутим, у томе, што је Билак један од оснивача СДС у својим Лакташима и никада није мењао страначке боје. Ово би могло да личи на радикалску политичку маглу. Уз то, радикали су на просторима РС, после владајуће СДС, најпопуларнија странка.

Да ли је, питају се Крајишници, отуд Караџић и желео да дисциплинује бањалучки регион? Да га у почетку дестабилизује, а онда дође, смири га и демонстрира своју и снагу своје странке? Караџић је у Бањалуци највише времена утрошио у сусретима са директорима, малим привредницима, епископом Јефремом и са одбором СДС-а. При томе, замерио је испостави своје партије што није била кадра да мобилише страначки неопредељене људе, а у сусретима са привредницима, после дугих дискусија о ситуацији (привредној), позвао их да, ако желе („Ако не желите нико вас неће присиљавати“), приступе СДС-у. Како је најавио, странци центра.

Када су побуњеници напустили град, све пунктове које су држали запосела је специјална јединица државног МУП-а. Бањалучани, који све чешће истичу метрополске претензије прокоментарисали су то као паљанску (Пале називају и „караулом“), окупацију.

Неспоразуме на линије Пале — Бањалука најлакше је и конкретизовати. Бањалучани који, с обзиром на привредне ресурсе, територију и концентрацију становника највише новца стављају у државну касу, највише војника дају за рат, с правом имају шта да замере држави од које чекају двадесет дана за повратак новца из централне банке на Сокоцу (тамо стигне за један дан); која их заобилази у расподели струје, преко потребне за рад

Коме се осмећује велики пјесник и војсковођа?

индустријских капацитета. Очекују од ње бар неко седиште министарства, с обзиром на најразвијеније комуникације... Проблем постоји и опипљив је. Биће, међутим, да је управо због опипљивости, и могућности налажења алибија, он остао да фигурира као окосница бањалучког септембра.

Професор др Ђорђе Микић, директор крајишког Историјског института, истиче једну другу крајишку особину као темељ побуне. „Крајишник је превише социјално наглашен. Студ је на овим просторима била јака хајдучија, одлазак у партизане, прихватање комунизма... Свакако да је у целој овој акцији „С 93“ било спонтаности али и још нечега, каже Микић.

ЧЕКА СЕ ТРЕНУТАК

Нико неће рећи да је све било спонтано. И поред одвратне подозривости међу људима, често се могла чути претпоставка да су ту СПС и Милошевић умешали прсте. Права се, у ваздуху, хватала чињеница да је Социјалистичка партија РС, иначе блиска СПС, једини политички чинилац који се није оградио од начина на који побуњеници постављају захтеве. Караџићу и држави. Примећено је и да је шеф Партије, др Драго Илић, у време септембарских гивања био у Београду. Онда се филм одмотава уназад — Бијељинска скупштина на коју Милошевић, Ђосиф и Булатовић шаљу курира, министра иностраних послова Владислава Јовановића, да у последњем тренутку убеди непослушну браћу са оне стране Дрине да прихвате Венс-Овенов план за БиХ. Нешто касније, на следеће скупштинско заседање, одржано почетком маја на Јахорини, Милошевић ће отићи да их убеђује сам. И начеће свој ауторитет. Покушао је да проблем реши променом преговарачког тима.

Обилазећи после побуне Бањалуку, Радован Караџић је рекао да је цела ствар обављена према правилима која могу да се нађу у убеницима о дестабилизовању држава. Онај ко није имао прилике да чита такву врсту литературе, имао је у Бањалуци показну наставу.

На првом месту је стање. У Бањалуци и Републици Српској стање социјалне беде је невероватно — плате од четири марке и хлеб који кошта 20 пфенига. Скоро до самог почетка рата говорило се да ће војска окренути оружје према својој позадини. Док су коридором који је плаћен са више од хиљаду живота пролазиле цистерне нафте, камиони кафе и цигарета, држава је размишљала да ли да борцима укине један од два obroка.

Кад добијем одсуство, ја сам остајао у рову, да својима код куће не бих из уста узимао храну, прича (не само један) српски борац.

До побуне тада остаје корак. Чека се само тренутак.

ОД КАРАЏИЋА ДО „РАШЕ“

Крајишки побуњеници су дочекали да команда стави на исти фронт 16. бригаду и корпусну полицију. Тада су кренули заједно њих 300, и за петнаест минута запосели зграде ра-

дија, телевизије, зарабили команду... Поставили су захтеве — хитно побољшање материјалног положаја породица погинулих бораца, инвалида рата... „настојање да се сви они који су чинили криминалне радње адекватно осуде и казне“. „Исплаћивати плате породицама погинулих бораца у висини најмање три загарантована лична дохотка у Републици Српској“...

Народ их је дочекао цвећем и поздравом „Боже правде“. Неколико кафића и локала је полупано. Неколико људи, осумњичених за профитерство, је ухапшено. Дилери су протерани са улица, све приватне кафане затворене. Директори се смењују и постављају своји. Људи и даље немају новца. Траже дилере, морају да замене марке како би купили штогод да једу. Почине шапат, престаје смех. Нешто крупно се догађа.

Радио јавља о провокаторима који се представљају као праведници и малтретирају народ. Онда праведници траже симуланте. Кад падне мрак, нема никог у граду. Сваки корак одзвања злокобно. Да ли је „праведни“ или „фалсификовани“.

Еуфорија се брзо слегне. Добри пријатељи не причају. Другови из детињства оптужују се међусобно да су шпијунци. Јер, један од њих двојице, у конкретном примеру, је министар. И нико не зна шта се догађа. Свако тражи мишљење од другог, своје не изриче. Хотел у коме си увек одседао одједном је затворен. Мораш у онај са бубама, или да тражиш приватан стан. А ризично је када си сам у њему. Оружаног шенлечења готово да нема, а ти си све несигурнији.

У студију радија је паника. Нико не зна шта сме да се објави. Колега ти налази испод стола лист са вешћу коју си издиктирао својој редакцији у другом граду и пријављује в. д. директора војном полицијцу који, касније се испостави, ради за полицију лојалну Караџићу.

Пале искључују ТВ релеје на Мајевици и Козари како се не би емитовала ТВ Бањалука.

На истим фреквенцијама се појављује паралелни радио, истог имена. Не верујеш ни једном.

Онда се, петог дана „револуције“, појави нова листа захтева. На првом месту — „у најскорије време обавити изборе на свим нивоима“... „извршити смјену комплетне владе РС одмах“. Социјални захтеви при крају листе.

Револуционарни занос грађана већ је ишчекао, али револуционарна власт је остала. Град се претвара у психијатријски павиљон, а психијатар је тек који километар од центра града. Револуционарни радио два дана није јављао да је ту. Међу новим властима председника РС сви зову Караџић. (Кад је стигао — „Доктор“ и „Раша“).

Долази човек и тражи Остоју Зеца, команданта Кризног штаба и сместа бива ухапшен. Схватиш да цео дан не виђаш Анђелку Згоњанин и Миљана Жугића. Јасно да се све ближи крају. Војницима је јављено да је оформљена комисија која ће да испита случа-

јеве ратног профитерства. Они задовољни. Доста им је већ овога. Једва чекају да крену.

Кад оду, дође — „Раша“, блед и уморан, са максималним обезбеђењем. Народ се разлио улицама и већ рачунају цене у маркама. Опет је почело.

НОВИ КРУГ ЧИШЋЕЊА

„Бањалука је избегла катастрофу. Она још није свесна у каквој се ситуацији налазила“ — биле су прве Караџићеве речи изговорене преко кордона полицајаца који су га окруживали.

„Иза свега је стајао неки велики мештар“, рекао је обраћајући се бањалучким приватницима, међу којима су неки били на „С 93“ листи за хапшење.

Нигде се не помиње име „великог мештра“, као што се не помиње ни његов калибар. Није га ни лоцирао. Пред приватницима још каже да их је неко желио извести пред преки суд и стрељати. То је већ позната револуционарна методологија, али у овом поднебљу подједнако својствена и левици и десници.

Караџић је почео са чишћењем у својој држави. Уместо Радислава Вукића, шефа СДС-а који је умео да се представља као Вожд Српски (тако се представио и принцу Томиславу Карађорђевићу), дошао је професор правног факултета Марко Раичевић. Градоначелника Предрага Радића, професора економског факултета нема нигде. Домаћин председников послета побуне био је председник Извршног Одбора Рајко Касагић. Начелник општинског центра служби безбедности, начелници Центра националне безбедности и начелник милиције у ЦСБ разрешени су дужности и чекају проверу мандата. Још на Јахоринском, затвореном заседању скупштине, говорило се да је Влада на стакленим ногама и да су јој одбројани дани.

Из свега је највећу политичку корист извукао сам председник, који има очишћен политички терен, што већ користи за реконструкцију власти. Легитимитет и ауторитет стечен на спољнополитичком плану, сада је учврстио и на унутрашњем. Пред евентуално потписивање женевског пакета на сарајевском аеродрому, као човек свестан победе одговара на „великодушну“ понуду Милошевићеву да се један до два процента територије, као ситница замениза мир, речима: „То је ван сваке памети. Апсолутно не долази у обзир“.

БАЊАЛУКА (ИПАК) НИЈЕ ДАЛЕКО

СЕПТЕМБАРСКЕ ОПОМЕНЕ

Писме:
ВАСИЛИЈЕВИЋ
ВАСИЛИЈЕВИЋ

Одавно се наслућивало да „Има нечег трулог у држави Данској“ Рат у Босни и Херцеговини и Крајини има и своје налице које се и уз највеће напоре и најбољу вољу тешко може довести у било какву реалну везу са прокламованим циљевима, како српске тако и осталих страна у сукобу. Од самих почетака насилног трижењег решења за кризу насталу распадањем негдашње Југославије уочавало су се, право не толико масовно, а онда све масовније и масовније појаве грубог огрешења о моралне и правне норме. По многим показатељима изгледа да је почетна политичка процена Београда и Загреба да се у што већем хаосу, уз коришћење свих расположивих средстава, при чему су поштење и коректност недопустива и неприхватљива мана, обрнуто безобзирност и подмуклост највеће врлине, најлакше долази до остваривања преамбициозних планова о увећаним националним државама, неопходним једном чудном и опасном соју нових вођа. Овакав образац вешто су искористили и ставили у функцију сопствених циљева послушници и следбеници тих вођа, самопрогласивши се, као и они, за незамењиве предводнике и заштитнике својих народа и њихових интереса. Логично су сматрали да онај ко их подстиче на неконтролисане злоупотребе и самовољу, ко затвара очи пред законитошћу и моралним постулатима, неће истовремено и да евентуално кажњава за таква понашања.

НОВИ СЛОЈ БОГАТАША

Ти обесни, подивљали весници рата, затим његови најокрутнији учесници нису гршили. Њихово осећање да је дошао прави час да грађанима „добро“ у свест укорењено родољубље и национално прегалаштво, претворено у императив за државу и власт у датом тренутку, императив коме се жртвују васколике остале вредности и интереси, искористе и за себе и своје прохтеве. При том су зналачки одредили да нема разлога да се и ти појединачни и групни споредно најглавнији интереси поистовећени и заклоњени иза прокламованих националних интереса, опстварују само делимично. Материјално богатство има додатни значај ако се обезбеди и поли-

Слој нових богаташа и државотвораца и у матици и у дијаспори разорио је економију и установе државе. Хоће ли се побуна у Бањалуци пренети у Београд?

тичка моћ и што већи „друштвени углед и утицај“. Тако је и било. Најпре згртање богатства на ратиштима и у позадини, па затим високи положаји у квази државама, које су по свему судећи и настајале нарочито зато да би се прохтеви те врсте подмирили, али и слична места у власти и у самој матици.

Нови слој богаташа, треба читати ратних профитера, могао је да купи сваку почаст и свако звање, да преко позиционих и опозиционих политичких странака уђе у парламенте или на друге начине обезбеди своје послове и изворе за њихово финансирање, укључујући ту и примарну емисију новца, чија расподела на тај начин наноси несагледиве штете грађанима, а у националној економији доводи чак и до подривања њених основа. Један процес

потпуног труљења самог друштвеног језгра хвата маха. Оно се распада у опасним раслојавањима, која су готово сасвим укинула средњи слој, који је по правилу, без обзира на промењивост услова, у нормалним приликама бивао и остајао кључни чинилац неопходне друштва равнотеже и контроле у најразличитијим областима друштвеног живота. Додатно ти скоројевићи су поново разбили и танак, тек у почетку регенерисања после 1945. године, грађански слој. На тај начин су непосредно угрозили и елементарне цивилизацијске тековине с којима се на овим просторима могло рачунати и на које се сањало у одржавању веза са светом.

ОСИОНИ ПОЛИТИКАНТИ

Тај слој нових богаташа и државотвораца је и у матици и у дијаспори, када се ради нарочито о српској страни, што не искључује и подсећање на слична збивања и у осталим срединама, већ увелике био разорио еконо-

мију и установе државе, када се додатно потрудио да међународна заједница донесе одлуку да уведе против Србије и Црне Горе мере из члана 41. и запрети мерама из члана 42. Повеље УН. То је била нова благодет у два правца. Новонастале несташнице и довођење у питање минимума животних услова просечног грађанина додатно су омогућили разгранављење послова чешће са оне стране каквих закона него у складу са прописима, уз огромне профите. Корупција саме државе или боље рећи онога што је од ње у тим приликама остало долази до изражаја.

Позната изјава пословног човека из времена почетка сукоба да рат вреди све док доноси профит вишеструко се потврђује. Мрачна, у смислу прљавог и неморалног, страна ратовања скоро да сасвим засењује оно што је требало да стоји као његово оправдање, према многим вешто сроченим и још вештије преко корумпираних и криминализованих медија.

Зла коб злочина наднела се над цео народ због охолости и бескрупулозности наметнутих вођа који присвајају на своју руку право да наводно говоре у његово име. Можда и најпогубнија последица размахнутог злочинства најразноврснијих видова. Јер, с једне стране, незапамћеним насиљем и у матици и у дијаспори, које има своје исказе у физичкој и посебно психичкој принуди (стално држање грађана у стању страха, деоба на добре и лоше патриоте, што би у суштини значило на поштене грађане, свесне сопствене и националне трагедије и осине политиканте који су давно заборавили на етику, некажњено вршљање и безакоње, које доносе најможне паравојне и параполитичке формације) потхрањује се ирационална идеја о незамењивим циљевима националног уједиња и по цену самоубиства народа, а с друге стране стварност у знаку националног самоубиства.

ЛАЖ КАО НАЈВИШИ ЦИЉ НАЦИЈЕ

Самоубиство народа огледа се у готово полусвесном жртвовању (обмане којима су грађани подлегли и од којих немају снаге да се отргну, нити им неко покушава да помогне у томе), искључују свесно жртвовање, па је грех властодржаца тим већи) свих правих националних вредности, укључујући ту сопствену културу, углед, економску снагу земље, природно богате и отпорне на свакојаке недаће, а сада разрађене и препуштене на милост и немилост некој врсти опасног социјалног талога избаченог ратним разарањима и пљачкањима на површину. Трагедија је и у томе што овај чин жртвовања тако брзо и далеко одмиче да прети опасност и када се схвати његова бесциљност, да се неће моћи зауставити на други начин осим катастрофом радикалног проширивања противуречности и сукоба у којима, као и до сада неће бити милости ни за кога.

Истовремено, мере међународне заједнице добро су дошле слоју нових богаташа и властодржаца и по томе што су прљави трагови, чија је уочљивост постајала све опаснија по њих саме, могли да буду покривени измишљеном неправдом и заверама целог света. Тај свет, а не творци једне импровизоване националне политике, праћене огромним зло-

употребама и злочинима, неморалан је, фашистоидан, злочиначки, без икаквог разлога би да уништи читав народ, уместо да му помогне и разуме његова стремљења.

Подвала грађанима сада већ долази до добро смишљеног и по учинцима веома тешког злочинства. Нема, нити више може да буде речи о уобичајеним лукавствима, прљавштинама, поигравањима којима прибегавају посебно политиканти, а у овим срединама правих политичара скоро и да нема. Лаж постаје средство најгнуснијег масовног убијања и то из политикантског користољубља, претвореног злоупотребом у највиши циљ нације, односно у суштини циљ странке на власти.

Од епохе просвећених апсолутиста, преко раздобља модерних тоталитарних и ауторитарних система, до данашњег модела тоталитарног система који на европском тлу и у развијеном свету опстојава само на подручју некадашње Југославије, изгледа да није било у толикој мери коришћено поистовећивање различитих интереса, уобичајено оправданих са становишта државотворности и друштва у целини, са интересом владања по сваку цену. И још горе, по свему судећи као да није забележено да су до те мере као данас и овде оправдани интереси неке државне заједнице потчињавани прохтевима и захтевима само једне партије и њеног вођства.

Колико запањује, толико и забрињава чињеница да су у свему томе успеси очигледни. Неистина је дуже време претворена у истину. Кривци недаћа су негде далеко, расути по свету, само их нема тамо где се злочинство врши. Тага није свесна ни једино извесна жртва: грађани и у народ у целини, уверен да рука злочинства извршава правду, за разлику од невидљивог крвника који је против правде и правичности.

ПОБУНА КРАЈИШКЕ ВОЈСКЕ

Акција дела јединица Првог крајишког корпуса тзв. Републике, Српске, названа „Септембар 1993“, изведена у првој половини месеца септембра, по први пут је озбиљније покренула сва ова и многа друга питања. Ради претходног подсећања. Отпочела је истицањем захтева првенствено из области социјалне политике: збрињавање бораца и инвалида, побољшавање услова живота грађана у Босанској Крајини, онемогућавање ратног профитерства и строго кажњавање ратних профитера. После тога дошли су и додатни, знатно политички вреднији и обухваћенији, захтеви. Постављено је питање превремених избора, оспоравање „наредним“ представницима у свим представничким телима права да заступају народ, пошто те право нису ни добили на регуларан начин, сређивање унутрашњих прилика у тој неуобличеној, неконструктивној легитимној држави. Једном речју, из кризног штаба који је био на челу целе акције затражено је нешто што би као проблем могло и морало да се отвори не само у Босанској Крајини већ и на другим странама, подразумевајући у Југославију.

Политички и војни врх тзв. Републике Српске био је суочен као никада раније са великим опасносима по сопствени положај и сигурност целог „система“ власти. Забринутост је била уочљива и у београдским круго-

вима, иако то није видљивије испољавано. Једино се могло наслутити из испуњања представника Српске радикалне странке којима је СПС повлађивао, пошто није имао другог избора, а и била је формално мање угрожена, с обзиром да њено чланство није било изложено непосредним интервенцијама јединица побуњене крајишке војске под оптужбом за веома тешке злоупотребе и злочине.

Међутим, развој догађаја је још једном потврдио нешто преко чега се више не би смело прелазити. Пред најездом политиканства председника тзв. Републике Српске и главнокомандујућег његове војске првобитна одлучност заговорника промена почела је да јењава. Крај је тужан. Испразна обећања која сигурно, као и толико пута раније, неће бити и испуњена, била су довољна да се поклекне пред лукавошћу сазване власти. Гласне и несоноване оптужбе српских радикала о заверама и слабењу преговарачке позиције босанских Срба у Женеви, позивање председника тзв. Републике Српске на пречу обавезу да се брани Република Српска Крајина од напада Хрватске, уместо да се истерају правда и поштење, да се злоупотребе оставе за касније док вероватно до краја нагрису цело друштво, образци су невероватне дрскости у вођењу политике.

Очигледно да је на делу, по ко зна који пут, била она сјајна опаска да је макијавелизам сукобо политику и морал, а тоталитаризам политику са самом истином. Млака подришка напору бањалучког кризног штаба са стране, од тзв. опозиције, њено у полугласу оглашавање из пријатних и често луксузних београдских канцеларија, потврдили су њену недораслост да политички озбиљно делује и да се веома прагматично супростави кривцима званичне политике. Пропуштена је веома повољна прилика да се горући проблем криминализације друштва и разних злоупотреба којима је нанесена штета националном и интересу и угледу, тешко отклонива, уколико је тако нешто уопште могуће. Значи ли то њену свеобухватну колаборацију са позицијом?

Јер, не треба заборавити да се у протеклом времену ратко када и ретко од кога из опозиције чуо захтев да се о ратним и осталим злочинима отворе одговарајуће расправе и поднесу рачуни грађанима на основу веродостојних података. Мук прати и најновије догађаје, например, у Бјељини, где се на најгрубљи начин врши етничко чишћење међу Муслиманима, уз безобзирну пљачку, а све на основу званичног става власти о 5% Муслимана. Које служи и коме је потребно једногласје да нема етничко чишћење?

Септембар 1993. године отпочео је у знаку једног оправданог, великог незадовољства грађана који нису заборавили моралне поступате. Њихове побуде за учешће у рату, без обзира колико је он прљав, су сличне. Власт је успела да се и овај напор жртвује њеном профитерству. Криваца за то има много. Али остаје нада да ће се „Септембар 1993“ поновити у Херцеговини и још више у самом Београду, а тада ће кривци ваљда коначно сносити одговорност за сва своја недела.

КРАЈ ЉУБАВИ

Није, наравно, никаква тајна да су пролазне све ствари овога света и да та стара и суморна истина важи не само у приватном него и у јавном животу. Зар је један политички савез и зар је једна политичка љубав која је почела силовито и бурно завршила у непошtedном међусобном разрачунавању, попут оних бракова који почну са големим ентузијазмом супружника да би се после неког времена окончали у бесплодним свађама а понекад и са употребом хладног или ватреног оружја.

На ову меланхоличну истину све више почиње да личи некад тако идилични политички брак Милошевићевих такозваних социјалиста и Шешељевићевих такозваних радикала. Какви све и који комплименти нису били својевремено размењивани са обе стране, а нарочито узајамне похвале у дисциплини патриотизма, па је чак и на похвалама иначе тако шкрти Слободан Милошевић једном пригодно изјавио да му је од свих лидера изван његове странке најмилији и најближи управо председник српских радикала.

Али шта је трајно и шта сигурно у овој долици плача? Већ са формирањем своје владе у сенци Шешељ је најавио индиректну конфронтацију са првим човеком српских националбољшевица, премда још увек уз комплименте због изузетних политичких способности и примерног патриотског жара. Међутим, Шешељево изјаве у поводу бањалучког војног пуча у знаку су извесне тихе али ипак сасвим одређене објаве рата. Означавајући Радмилу Богдановића и један део владајуће странке као инспираторе војног преврата у Бањалуци, лидер СРС с једне стране своди рачуне са човеком који је не тако давно изјавио да онај ко је поштен не би смео пружити руку бар половини радикала, а с друге стране избегава да у конфликт отворено увуче и самог Слободана Милошевића од кога не без добрих разлога зазире.

Има ипак, индикација да би шеф Радикалне странке могао ускоро да напусти своју тактичку операцију поделе владајуће странке на патриотски и антипатриотски блок и да уђе у сукоб са владајућом странком у целини, остављајући бар неко време и даље на миру главног газду. Да управо тако стоји свар показује и изјава коју је лидер Радикалне странке дао за „Борбу“ и у којој оставља могућност да се казивање Ивице Дачића према коме треба применити „све облике борбе против корупције и криминала“ протумачи и као „организовање ескадрона смрти“. Имамо ли на уму да је претходно Шешељ обзнанио да располаже поузданим информацијама да је циљ војног подухвата био чак и физичко уклањање Радована Караџића, јасно је да доскорашње наизглед вечно савезништво странака на власти почиње да се крњи и да по свему судећи одлази у неповрат. Јер, Војислав Шешељ сигурно не мисли само на ликвидацију њему блиског лидера босанске државе него и на евентуалне предстојеће ликвидирање функционера његове сопствене странке ук-

Ништа није вечно: ни брак социјалиста и радикала, ни идилу у Бањалуци

ључујући ту и потпредседника СРС за републику српску кога су пучисти ухапсили.

При свему томе треба узети у обзир и чињеницу да је Војислав Шешељ своју оптуженицу сада проширио и на портпарола странке на власти који се иначе њему лично ничим није замерио чиме је практично и јавно обезвредио ону своју из тактичких разлога учињену поделу на патриотске и непатриотске снаге у партији Слободана Милошевића. Међутим, макар и у овако ублаженом облику у виду тек наговештене једне могућности, Шешељево оптужба више је него тешка. Јер, има ли ичег тежег и горег неголи радити о глави свом дојучерашњем савезнику и, да све буде лепше, притом још и миљенику?

Да би се схватила сва далекосежност овог искорак Шешељевог мора се имати на уму и то да лидер СРС-а свакако не може мислити да Радмилу Богдановић издаје налоге Ивици Дачићу о томе шта ће се говорити на конференцијама за штампу, па према томе, ако је Дачић најавио могућност формирања „ескадрона смрти“ онда дабоме иза такве једне најаве може стајати само човек број један странке која држи власт.

А када је већ о бањалучким збивањима реч, пажњу аналитичара привлаче и различита тумачења која су се о њима у последње време могла чути и прочитати. Оцена да иза тих догађаја стоји Војислав Шешељ брзо је пала у воду. Међутим, и остала тумачења поменутих збивања не уливају много поверења а нека од њих неодољиво подсећају на фамозну теорију завере. Главни актери побуне официри су нижег ранга и њихов највиши чин капетански је чин са примањима који су испод заиста бедне суме од две марке.

Овај последњи податак већ сам по себи много говори. Пучисти уосталом сами кажу да се одсуство официра вишег ранга објашњава тиме што су они своје скромне приходе надокнађивали шверцом.

Лако је замислити како су се морали осећати поменути бедно плаћени официри гледајући како се шпекуланти различитих политичких боја безобзирно богате док они стављају главу у торбу за суму од које се не може преживети ни један једини дан. Бунт ових ратника окренуо се психолошки логично против профитера и кријумчара којих је било и којих има у свим владајућим гарнитурима на босанском тлу, па отуда психолошки такође логична чињеница да се побуњеници нису везивали ни за једну странку.

Што су после овог првобитно социјалног детонатора побуне дошли на ред и политички захтеви потпуно је природно. Побуњеници су се брзо суочили са чињеницом да босански

Пише: Никола МИЛОШЕВИЋ

властодршци немају много разумевања за оно што они траже јер да је влади господина Караџића и његовим савезницима било доиста стало да ратном профитерству стану на пут они би то ваљда досад већ учинили. Разабравши, дакле, да неће бити социјалних промена ако им не буду предходиле политичке промене, побуњеници су одлучили да затраже расписивање превремених избора, нашта им је узвраћено да се у рату избори не држе, а да они својим војним акцијама угрожавају државу српског народа у Босни радећи тиме за добро муслиманских и хрватских бојовника.

Позивање на такозвани државни разлог стара је и добро позната тоталитарна, а напо-се бољшевичка смицалица. Не једном су тоталитарни управљачи окриљавали оне који у слабости њиховог система прстом упиру, уместо да прихвате сопствену кривицу и одговорност за те исте слабости. Главни проблем Републике Српске није у томе хоће ли се избори у ратно време одржати, већ како обуздати ратно профитерство и безаконје нечувених размера и једну власт која против таквог профитерства и безаконја ништа не предузима. А ако Републику Српску озбиљно нешто угрожава, онда то нису они који се против ратних шпекуланата буне и превремене изборе траже, већ они који мисле да су ови побуњеници веће зло од оног зла због кога су се побунили.

Што се ипак превремених избора тиче, ако је једини начин да се на подручју Босне и Херцеговине успостави правна и демократска држава одржавањем избора у ратним условима, онда нема друге него да се ти избори одрже.

Бањалучки случај упркос томе што ће судбина побуњеничка бити незавидна, индикативан је и као предзнак унутрашњег растакања доскора моноличног блока властодржаца и њихових савезника које је захватило не само подручје Републике српске него и подручје Републике Србије. Све веће социјално незадовољство све тежим економским приликама ставиће ускоро водећу политичку фигуру Србије и Босне пред такве и толике проблеме који се чак ни чаробним а камоли милиционерским палицама не могу решити.

ОПОЗИЦИЈА: КАКО СЕ ДОНОСЕ ОДЛУКЕ О ГЛАСАЊУ

СВЕСТ, САВЕСТИ, ИЛИ ДИСЦИПЛИНА?

Опозиција у Савезној скупштини је гласала за буџет! На ноге је скочила ванпарламентарна опозиција, независни медији... Постављало се само једно питање: да ли је тиме изгубљен углед и да ли се опозиција одрекла принципијелности да увек чде директно на власт? Појавиле су се тврдње да ни једна права опозиција никада није гласала за буџет владајуће странке.

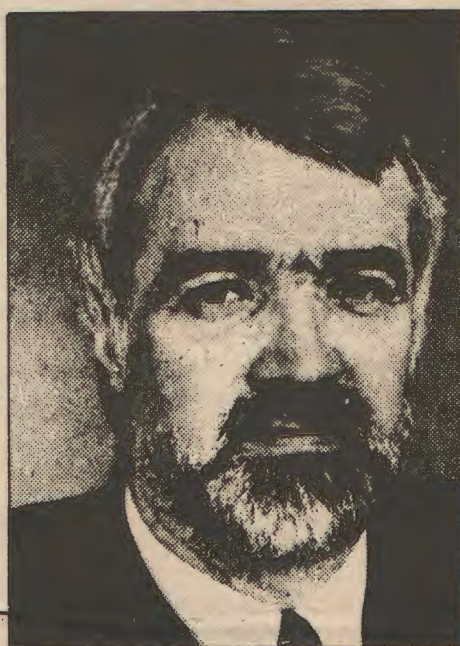
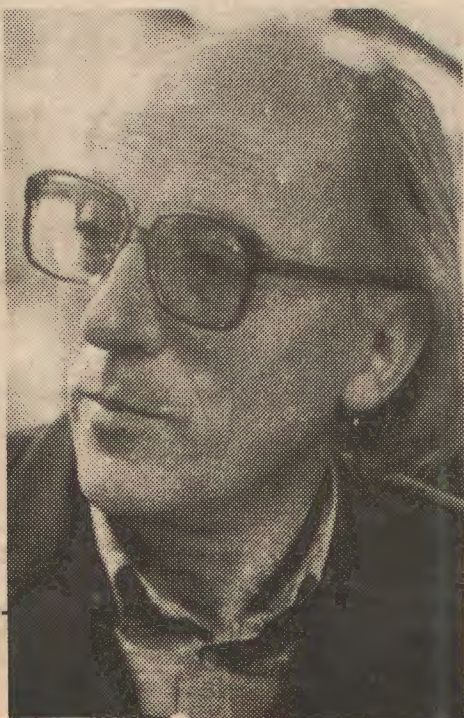
Дакле, зашто је изгласан савезни буџет ако је то била прилика да падне влада?

Пред савезним посланицима ће се 22. септембра наћи Закон о Војци Југославије којим се војци омогућава да се меша у унутрашње ствари и штити уставни поредак? Хоће ли опозиција бити поново тако сложна као приликом усвајања буџета? Како ће гласати?

Ако опозиција служи само као резервни играч у „утацници“ између социјалиста и радикала, онда су сва ова питања бесмислена. Ван глобалног политичког контекста у коме је свако деловање такође бесмислено, јер је надгласано, „Српска реч“ је затражила објашњење од Народне странке Црне Горе, Демократске странке и Српског покрета обнове, странака које су гласале за буџет, а биће у прилици да гласају и за улогу војке у друштву.

Разговарала: Сандра ПЕТРУШИЋ

НОВАК КИЛИБАРДА (Народна странка Црне Горе)

МИРОЉУБ ЛАБУС (Демократска странка)

ДРАГОЈЕ ЛУЧЕВИЋ (СПО, Делос)

О САВЕЗНОМ БУЏЕТУ

Чиме се руководила Ваша странка у тренутку када је донела одлуку да гласа за савезни буџет?

НОВАК КИЛИБАРДА: Посланици Народне странке Црне Горе из два Вијећа, република и грађана, одлучили су да гласају за тај буџет да не бисмо приредили позориште које режира Војислав Шешељ. Друга ствар: знамо да је народ уморан од избора и да нема никакве потребе да сада пада влада, бар смо то тада мислили. Према томе, и поред свог увјерења да то гласање подразумева и неке ствари са којима се Народна странка не слаже, ми смо ријешили да је опортуно да се изгласа тај буџет да би се мало смириле страсти и да би та војска Југославије, на коју се мора рачунати, на неки начин дошла до смирења и увјерења да политичари мисле на њену судбину.

То не значи да Народна странка Црне Горе не зна за све мане војске Југославије, а она има много мана. Али, Народна странка зна да ми овдје на Балкану морамо имати снажну армију, ко зна за још колико и за дуго. Уз то смо ријешили да не вјерујемо човјеку који је задужен само за проналажење шпијуна и издајника, лупежа и узурпатора и које проналази баш ОН чије се поријекло, ни верско ни национално, не може установити. Вјерујем да смо имали доста разборитости, народне, рекао бих, па чак мислим и политичког опреза и мудрости да гласамо за један буџет у циљу смиривања страсти, уз дубоку свијест да у ово време сви буџети и све што се ради не може бити нормално. То је један галиматјас, у прилици када нису усаглашени републички уставни, са федералним и када, што би рекао народ, „була и калуђер воде коло“. При томе је Народна странка, сходно својој политичкој тежини и политичком опрезу, хтјела да жртвује нека своја увјерења да би нешто било боље — бар од данас до сјутра. Иначе, ми не хватамо поене на јефтине и ексклузивне изјаве по скупштинама, не узимамо у обзир своју страначку штету, него првенствено мислимо на неке дубље потезе који ће нам се вратити. Не нама, него народу. Са каматом.

МИРОЉУБ ЛАБУС: Када се гласало за буџет, није се правила никаква страначка коалиција. Једноставно, гласало се о ствари која је била очигледна, а то је да савезни буџет мора да обезбеди финансирање армије. Према томе, то је било толико очигледно и то је морало да се направи. То што су радикали покушали да целокупну ствар преокрену у неку своју јефтину пропаганду и да смене два или три пуковника који лоше мисле радикалима, целу ствар је одвело у другу страну, тако да је изгледало, бар како Шешељ каже, да смо направили антирадикалну коалицију. Никаква антирадикална коалиција није направљена, једноставно се гласало о ствари која је била крајње очигледна — да буџет мора да се усвоји да би се финансирала војска.

ДРАГОЈЕ ЛУКОВИЋ: Што се гласања по питању буџета тиче, појавила се информација — а у просторије СПО су дошли и представници Демократске странке и Народне странке Црне Горе — да буџет треба подржати, јер постоји опасност да Шешељ уцењујући

оствари велики утицај на војни врх. С обзиром да је стање у војсци драматично, да војска добија само по два obroka, сматрало се да војсци треба помоћи, а уједно и спречити Радикалну странку да оствари своје циљеве. Апсолутна принципјелност у политици је немогућа. У њој има доста елемената политике, мада се у овом случају није трговало. Можда је за те гласове, које је опозиција поклонила владајућој странци, нешто требало тражити — бољи треман на телевизији, или нешто слично. Такви гласови се никада не дају тек тако. Има још нешто битно: тешко да би влада пала због буџета. Пре верујем да би кроз седам дана била заказана нова седница, са истим дневним редом, на којој би буџет био изгласан, јер би се у међувремену социјалисти усагласили са радикалима.

О ВОЈСЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према предлогу Нацрта Закона о Војсци Југославије који ће се 22. септембра наћи пред савезним посланицима, предвиђено је право војске да се меша у унутрашње ствари земље и штити уставни поредак. Како ћете гласати за овај закон?

НОВАК КИЛИБАРДА: Нијесам још добро упознао ни те амандмане, нити знам расположење странке по том питању. Међутим, у име Народне странке кажем ово: у једној демократској земљи не може се замислити чињеница да војска одлучује када ће се мешати у ствари народа и државе. Узмимо, на пример, неке демократске земље света: ту армија стоји на располагању политици и политика одлучује када ће употребити федералну војску за смиривање неких догађаја. Према томе, ако ствари посматрамо „ва-ба“, Народна странка никада неће дати повјерење армији које подразумева да армија има политичку моћ и политичке прерогативе. То се мора урадити на такав начин да се не доведе у питање осјетљивост федералних чинилаца Србије и Црне Горе, а да савезна политика зна када се може употребити армија. Армија, молим вас, мора да буде у касарнама. Није официр, нити генерал, човјек који води политику! То је било у доба комунизма. Ја не признајем војску која води политику. Војска брани земљу и војска свршава одлуке политичара. Али, несрећа је у томе што у нас нијесу усаглашени уставни. Док год су дисхармонични уставни Србије и Црне Горе и док год није федерални устав и закон изнад републичких, до тада се не може говорити о доброј армији и доброј политици. До сада републичке аутархије и ре-

публички режим који служе владајућим партијама, а које су у својој основи комунистичке партије, решавају ове ствари како их решавају. Ми ћемо се борити својим ауторитетом и својим гласовима колико имамо у Савезној скупштини да се нађе излас на пут демократије, али ви знате да у Скупштини премоћ имају они који је имају. Према томе, више ће то бити глас морала, него глас политичке моћи. Јер, бићемо опет цитирани и изложени бруталним ударцима и непримјерном псовању једне партије која себе назива опозиционом, а највернији је слуга владајуће партије.

Верујем да ће овај закон бити изгласан и молим Бога да нам еволуција свијести и еволуција прилика помогне више него наводна конкретна револуција. Шта можемо? Да се повучемо из Скупштине шта смо урадили? Ми ћемо радити колико можемо, али све су то мале могућности да се нешто уради.

МИРОЉУБ ЛАБУС: Нови закон о војсци је још увек отворено питање. Ми имамо неколико амандмана, опозиција има неколико амандмана и у зависности од тога да ли ће их влада прихватити или не, зависи и то да ли ћемо гласати за или против тог закона.

ДРАГОЈЕ ЛУКОВИЋ: Мислим да ће и на Закон о народној одбрани и на Закон о војсци бити много примедби. То је верзија закона који је био у СФРЈ. Чак се иде дотле да у њему стоји да се војска може користити за одбрану уставног уређења, против унутрашњих немира! То значи да би власт имала потпуну подршку и супериорност. Врло ме интересује да ли Војска Југославије прихвата такву улогу. На тај начин она престаје да буде деполитизована, као што се најављивало приликом трансформације војске. Није довољно избаци политичку наставу, јер ако војску ставите на страну неког политичког мишљења, странке на власти, онда војска постаје део оних који су на власти, што је недопустиво.

Што се Закона о војсци тиче верујем да ће и на њега бити много примедби. Не предвиђа се професионална војска за шта се залаже наш програм.

Сви са којима сам контактирао препуни су замерки на рачун ових закона. Нисам сигуран чак ни да ће овај закон одговарати ДПС у Црној Гори. Прошли пут је повучен из процедуре, па претпостављам да су се две владајуће странке по нешто и договориле у међувремену. Задатак опозиције је да на ова решења упозори јавност. Моје мишљење је да посланици не би требало да се баве амандманским радом, јер амандмани не пролазе, а владајућој странци само дају идеје за неку

нову предизборну кампању. Говорницу би требало користити само за анимирање јавности.

О СТРАНАЧКОЈ ДИСЦИПЛИНИ

Колику аутономију има Посланички клуб у Савезној скупштини у односу на врх странке и на који начин координира са осталим органима странке?

НОВАК КИЛИБАРДА: На ово питање ћу одговорити једном народном сентенцом која гласи: „Опечен кашу хлади!“.

Ранији састав наших посланика у Скупштини се понашао аутархично. Зато смо и били у толико мјери демократе да смо дали потпуно повјерење посланицима у Скупштини. Нажалост, један део се приволео владајућој странци и изневерио политику странке.

Е, у овом саставу ријешили смо да се понашамо овако: да посланици извршавају одлуке Главног одбора НС. Дакле, посланици су дужни да не забораве, ни за тренутак, на стратегију НС. А њима се оставља тактика, где може да дође до изражаја интелигенција, политичка мудрост, шарм. Према томе, наши посланици и у Републичкој и у Савезној скупштини понашају се онако како одговара интересима странке, а интерес странке је њен Главни одбор. До сада нисмо имали никакве негативне последице тог нашег става. Састане се Главни одбор и ријеши како по одговарајућем питању посланици треба да се понашају. Онда предсједници клубова окупе своје

посланике, саопште своје ставове и после једне демократске дискусије дође се до закључка како се треба понашати. И онда је хармоничан рад у Скупштини.

У Савезној скупштини ми смо мањина у односу на неке странке са великим бројем посланика. Међутим, скупштини Црне Горе ми смо најјача опозициона партија и заиста радимо као уходан тим. Често добијамо похвалу од тв-гледалаца да радимо као група посланика која је успела да формира једну своју методологију и да ради као уходан тим, где се зна ко је капитен и ко покрива којег играча.

Надам се да као предсједник странке више утичем чињеницом да сам од датума формирања странке њен стални предсједник, него што се баш директно мешам у понашање посланика. Ја то препуштам Главном одбору који дефинише политику. Потписујем се иза те политике, а господа посланици су дужни да је спроводе. Према томе, у нас влада један демократски механизам и било би извесном посланику веома неугодно када би то заобишао.

МИРОЉУБ ЛАБУС: Парламентарна група у ДС има своју аутономију и она на својим састанцима доноси одлуку како ће се понашати у Скупштини. Нормално, већина посланика су истовремено и чланови других органа странке, тако да је на тај начин повезана одлука парламентарне групе са општом политиком странке. До сада није било проблема на тој релацији.

ДРАГОЈЕ ЛУКОВИЋ: Мислим да би у рад посланичког клуба морало да се унесе много више стратегије и много више елемената координације. Недопустиво је да посланици, и то редовно, не буду упознати са ставовима самог врха странке.

До скоро сам био убеђен да су контакти између шефова посланичких клубова и врх странке редовни. Међутим, сада видим да није тако. Већ сам постављао питање око тога и поставићу га опет на следећој седници посланичког клуба. Посланички клуб је статутарни део странке и нигде на свету се не дешава да ради независно од става странке. Наравно, не мислим да сам програм СПО који сви поштују, већ на ставове странке по питању дневно-политичких догађаја.

Чуо сам да се тренутно припрема правилник о раду посланичких клубова, али га још увек нисам видео. Надам се да ће то решити проблеме и да неће доћи до омашки као онда када се гласало за Декларацију УН. Посланички клуб је том приликом донео одлуку да се не гласа за Декларацију јер није у складу са политиком СПО, али је шеф посланичког клуба, надам се омашком, уз критике на Декларацију, на њен садржај и тон, ипак изјавио да ће Депос гласати за њу. То је поделило гласове.

МИЛАН СТ. ПРОТИЋ, ЧЛАН ДЕМОКРАТСКЕ СТРАНКЕ СРБИЈЕ У ОСТАВЦИ

ПУСТИМО ИХ ДА ВЛАДАЈУ САМИ!

Радикални ставови једне о најпопуларнијих личности опозиције биће подједнако (не)угодни како његовој некадашњој странци тако и целој опозицији која се, изгледа, полако припрема за нове изборе. Да ли је Милан Ст. Протић напустио ДСС, или она њега? Да ли треба напустити политичку сцену, или по сваку цену учествовати? Хоће ли господин Протић променити странку, или остати непоправљив индивидуалиста? Он није толерантан и не сматра да демократија подразумева компромис по сваку цену. Какво освежење!

Разговарала: Славица ЛАЗИЋ

Спадате у оне интелектуалце који се нису одмах страначки ангажовали. Зашто?

Припадник сам оне идеологије и заступник политичких идеја које су у Србију некада донели припадници Народне радикалне странке. Оног момента када су настале политичке странке у Србији, обновитељи Народне радикалне странке нису ни у ком погледу личили или подржавали некадашње радикале, чијем сам идејама ја остао веран. Из тих побуда остао сам неутралан. Данас у Демократској странци Србије, али сасвим формално и неактивно. Припашао сам ДСС из наивне вере да ће једна нова политичка странка, где сам учествовао у писању политичког програма, бити идејни и идеолошки наставак тог мог радикалског уверења. Програм ДСС у свом политичком делу и јесте мало модернизован политички програм Народне радикалне странке из 1881. год. Нажалост, и околности и људи, и понашање странке уопште за последњих година дана, нису остали доследни том политичком програму, па је зато дошло до размимотилажења између мене и њих. Да ли сам ја номинално члан ДСС или нисам, мање је важно. Одуговлачење да иступим из ДСС-а треба тумачити само као моју жељу да не изазивам ни сукобе, ни скандале, нити да покажем да је опозиција разједињена, али ће тај моменат убрзо доћи.

У странци за коју сте се определили били сте увек актер мањинске струје. Да ли је то последица Вашег политичког темперамента, или Ваше политичке доследности?

Па, вероватно и једног и другог. С једне стране, ја политику никад нисам разумео ни као своју професију, нити као пут ка личној

афирмацији. За мене је ангажовање у политици остало апсолутно везано за пробој идеја којима остајем веран. Откад свесно мислим, па до данашњег дана, ни једно своје основно, политичко, морално, национално или било које друго уверење нисам променио, и не мислим да то чиним у будућности без обзира какве околности биле. С друге стране, и моја природа је таква да тешко прихвата колектив, компромис и „средње решење“, него остајем чврст у својим уверењима. Поготову када они други не износе праве аргументе, него разлоге корисности, политичке прилагодљивости, или свакодневне потребе. Зато сам увек остајао у мањини, и право да кажем, та ми је улога одговарала све док размимоилажење није дошло до самог темеља мојих политичких уверења. Тог момента сам одлучио да се склоним из ДСС.

УЧЕШЋЕ ПО СВАКУ ЦЕНУ

ДСС, која је формирана пре годину дана, укључила је у свој политички рад много младих људи, који су се ускоро поделили на струје првенствено због раскорака између прокламоване програмске оријентације и видљиве политичке активности. Како то објашњавате?

Морам да кажем нешто што ће можда звучати као извињење за ДСС и њено понашање, што важи уопште за недоследност опозиционих политичких странака. Основна тешкоћа у овој земљи Србији је да не постоје **елементарни услови** за функционисање политичких странака, тако да они који су и даље спремни да у политичком животу учествују, **принуђени** су да учине врло озбиљне **уступке** да би на тој сцени опстали, или се странке гасе и нестају. ДСС, као и остале опозиционе политичке странке, пристала је на тај **ограничени простор** свога деловања и отуда проистиче њена недоследност. Ниједна странка није остала доследна ономе од чега је пошла на почетку.

С друге стране, учествовање у активном политичком животу **мења људе** и мења њихове карактере, јер је у политичком ковитлацу врло тешко разделити шта је политичко уверење од личног интереса. У томе ДСС није спецификум. Политичке странке и политичка ангажованост у овом времену треба да служи само једној идеји, а то је рушење овог поретка, и апсолутне власти владајуће партије. Ако се утврди да је то немогуће, после низа неуспеха, заблуда, удараца, реалности, онда нема другог закључка него **одсутати од борбе**, јер свако даље деловање помаже режиму да се покаже у лепшем светлу него што заслужује. Ако политичке странке и њихове вође пристају на такве услове у политичком животу, онда они, просто речено, **помажу овом режиму**.

И први и други парламентарни избори на које је опозиција изашла, само су појачали уверење у српској и светској јавности да је режим добио прилику да се **представи** као демократски. Да опозиција није на то пристала, она би се вероватно **угасила**, али не би дала прилику режиму да се позива на своје парламентарне победе. Ако анализирамо **позезе** опозиције за последње три године отка-

да се појавила, видеће се да нема ни једног озбиљног успеха у њиховом раду. Ако су 9. март и Видовдански сабор били неки врхунци опозиционог **усхићења**, и један и други су се завршили у приближавању режиму! Ни један ни други догађај нису се развили у **озбиљну политичку активност**. Од једног бунта се очекује да прерасте у политички покрет у правцу озбиљних политичких промена, а десило се обрнуто. Када је усхићење прошло, нудиле су се коалиционе владе, сарадње, избори итд. Зато сам дошао до уверења, одавно, да опозиционо политичко деловање вреди само онда када постоје битни услови за функционисање вишепартијског политичког система, а ако тога наме, онда је најбоље у томе не учествовати.

Верујете ли да је могуће да опозиционе странке изађу из политичког живота и свих институција система који банализује идеју правог парламентаризма и има ли заговорника те идеје међу политичким вођама?

Верујем да није могуће, зато што су за ове три године и вођи опозиције стекли **манир важности**. Донекле их видим у Српској либералној странци, али руку на срце, и њима је лакше зато што су мала странка, па не носе неку велику политичку одговорност. Великим странкама са бројним чланством и последицама у парламенту теже је да донесе такве судбоносне одлуке. Основни проблем опозиције, итд и ДСС, је **недоследност и чврстина у уверењима од којих су одустајали по цену политичке активности под сваким условима**. Да ли због тога што та уверења нису била довољно чврста од почетка, или стога што су сматрали да је учествовање у политичком животу важније од свега, дошло се до тога да је политичка **превртљивост** постала сасвим прихватљива. С друге стране, мишљења сам да се супротстављање оваквом комунистичком поретку какав влада у Србији, заснива само на два оружја која ми, антикомунисти, имамо на располагању: **поштење и чврстина уверења**. А то је оно што они немају! Ако та оружја имамо прилике да исцажемо — добро јесте. Ако немамо остаће нам увек **индивидуалне** могућности да томе останемо верни, да би будућа генерација у неким повољнијим околностима могла да се ослони на ту

нашу чврстину. Овако, дошли смо до тога да смо управо захваљујући опозицији, па и ДСС, одговорни за компромитовање великих демократских и националних вредности: парламентаризма, монархије, демократије, српске државе, итд. Ми смо морали да остнемо са чврстим уверењима да бисмо те вредности сачували, а предали смо их у руке непријатељу. То нисмо смели да учинимо и то је део наше одговорности.

РАЗЛАЗ БЕЗ СКАНДАЛА

Због чега нема јединства у српској опозицији?

Нема је зато што се никада није разговарало, сарадња се није темељила на уверењима, него на личним симпатијама и антипатијама. Суштински захтев је да се овде или успостави права демократија, или да они владају **сами**. Средњег решења нема. Зато је Делос био најбољи у својим захтевима, а ми смо од тога одустали и тиме сами себи одсекли обе руке и обе ноге. Ништа ми не тражимо за себе, само да власт докаже своју оданост парламентарној демократији. Она на то није спремна и нек влада сама! Ми другог оружја немамо.

Мислите ли да би уједињена српска опозиција могла да промени власт?

После три године грешака и промашаја — много теже него на почетку. По мом мишљењу, идеална шанса била је у другој половини прошле године. Да је Делос успео да одоли искушењу излажење на децембарске изборе, ми бисмо изборе сигурно имали неколико месеци доцније, под неупоредиво бољим околностима за Делос. Сигуран сам да би захтеви Делоса, да смо њима остали доследни, били испуњени. То је била фатална грешка опозиције и ту смо много изгубили, да не кажем да смо изгубили све. Требало је да наше захтеве напишемо на папиру и кажемо: кад ово испуните, можете да очекујете да изађем на изборе! А не како је одговарало Радоману Божовићу. Он позове председнике опозиционих странака и председнике посланичких клубова, а ови трче код њега! Бар једанпут је требало да се каже Г. Божовићу, данас не можемо, дођите Ви сутра код нас*.

Рекли сте да сте се дистанцирали од ДСС, али нисте изашли из ње. Из којих разлога бисте се и формално повукли?

То се већ десило. Одлучио сам да не изађем из странке, да не би било скандала и неких непотребних ружних, ниских удараца. Од мене се у међувремену то помало и очекивало. После центлменског разговора са председником странке, пристао сам да мој положај у странци буде недодржан, а да се ја не ангажујем за одређено време. Међутим, дошло је време да отуда иступим, јер је странка сама дошла до уверења да сам ја тамо више непотребан. То се најбоље види по стварању Политичког савета у чему нисам учествовао, нити сам обавештен, нити знам како је то статутарно решено. Очигледно се вођство странке ослонило на друге људе са различитим гледиштима од мог. Ако је тако, онда **моје** место није више у ДСС.

Где су корени Вашег разлаза?

За мене је суштина мог погледа на српску ствар заснована на четири стуба српства, а они се састоје из **српске државе, српске цркве, српске круне и отпору комунизму.** Под „српска држава“ подразумева се демократска парламентарна монархија. ДСС, иако то пише у њеном програму, у своје понашању и деловању није доследно бранила та четири стуба на којима се заснива сва моја политичка идеологија. ДСС показује склоност да својим политичким интересима подређује начела, а ја сам увек био одан начелима а не принципу политичке корисности.

ПРОТИВНИК ДОКЛЕ ГОД МРДА

Ваш тврди антикомунизам и интелектуална независност препоручују Вас многим опозиционим странкама. СПО је у више наврата желео да Вас види у својим редовима. Видите ли Ви себе у тој странци?

Колико год моја осећања и симпатије биле на страни СПО и Вука Драшковића лично, све ово што сам досад рекао упућује на то да бих својим даљим политичким ангажовањем демантовао самога себе. Не могу да говорим да је апсурдно учествовати у политичком животу под оваквим условима и истовремено да мењам политичке странке! То не би личило на мене. Према томе, колико год ме осећања вукла на ту страну, моја доследност ми не дозвољава да се активно политички ангажујем. Ја нисам толерантан човек и не сматрам да демократија подразумева компромис по сваку цену. Напротив! Тај мој индивидуализам одузима ми могућност да се политички ангажујем, али ја се тако добро осећам.

На Главном одбору СПО донета је одлука о оснивању Политичког савета чији чланови не морају припадати странци, а као људи од посебног политичког угледа, обављали би саветодавне послове за врх странке. Незванично, помињано је и Ваше име. Да ли бисте то прихватили?

Ако се моје име стварно помињало, што сада први пут чујем, то мора да годи и за мене је то велико признање. Али и поред тога, ако бих се одлучио да у томе учествујем, волео бих да се унапред разјасне одређени политички појмови о којима смо досад говорили. То је основни услов. Могу да припомагнем једино ако моја уверења добију неки утицај. Иначе, само моје присуство неће много користити. Са таквим искуством сам иступао из ДСС. Свако своје будуће политичко ангажовање морам да гледам кроз четворе очи. Дакле, све што сам говорио о недостацима ДСС и Депоса би морало да се надокнади. А велико је питање да ли смо ми већ ту шансу прокоцкали или нисмо.

Један сте од најрадикалних критичара овог режима у редовима опозиције. Шта Вас је определило за овако радикалан политички став?

Увек сам себе видео као убеђеног демократу и као убеђеног Србина. Те две највеће

личне вредности комунизам је рушио од почетка до краја, систематски и смишљено. Зато сам и постао загрижени антикомуниста. Комунизам је у односу на мене и те вредности којима остајем одан, највећа куга! Зато сам тако радикалан и остају док год будем мрдао противник сваког комунистичког поретка, свуда на свету, а наравно, највише у земљи и у народу коме припадам. Демократија и српство су апсолутно на супротном полу од комуниста. Сваки онај ко прихвата идеје и средства комунизма, тиме постаје мој непријатељ! Као што је постајем његов непријатељ и ту помирења нема. Наравно, победа је увек на њиховој страни, јер они оправдавају употребу силе, а ја као демократа не. Они су увек у предности и морају да буду победници. Зато опозиција и мора да буде губитник јер се одриче јединог оружја којим се они служе. Из уверења. За узврат, комунисти не могу нама да одузму уверења. Макар их ми задржали само у својој свести и шапатам преносили на своју децу и пријатеље.

ОДУЗИМАЊЕ ВИТЕШТА И ЕЛЕГАНЦИЈЕ

Којим методом се може променити власт у Србији по Вама?

Промена власти у Србији не зависи само од унутрашњих чинилаца. Ми као опозиционари дужни смо само једно да прикажемо режим и поред српском јавношћу и пред светом и његовом правом светлу. Да не учинимо ништа да та слика о режиму буде лепша него што он заслужује. Да ли ће режим пасти не зависи само од нас, већ од међународних чинилаца. Каква је та воља, не знам. Наша улога у томе је врло ограничена. Састоји се само у томе да овај режим својим понашањем или нелонашањем прикажемо као ортодоксни комунистички поредак! Учествовање уопште у политичком животу под оваквим условима, са оваквим изборима, са оваквим скупштинама је брука за опозицију! Признати да Радоман Божовић буде председник јед-

ног већа Савезне скупштине је срамота за све оне који ту седе. Они који себе сматрају аутентичном опозицијом, то, једноставно, не могу да прихвате! Уместо да опозиција својим неучествовањем покаже да то није српска, него комунистичка скупштина и да аутентично српство са таквим политичким манирима и установама нема никакве везе, она у томе учествује. Бојим се да је то једна од тих фаталних заблуда опозиције од које трпе наша уверења и наше вредности. Ми смо дужни да бранимо идеал парламентарне демократије, а не да учествујемо у срамоћењу идеје парламентаризма.

Каква је по Вама разлика између грађанске и националне опције?

Разлика није велика. Зав. грађанска варијанта — многи ће ми то замерити — је за мене остатак титоизма. То су људи и гледишта која комбинује елементе титоизма, одричући се само оног најдрастичнијег вида комунизма. То су људи који сматрају да је титоизам у погледу на национално питање био добар, али није био добар у средствима. Ти људи су углавном одатле и потекли — разни праксовци, метилжави недефинисани политички агитатори. Никада их нисам много ни разумео, нити су ми били претерано симпатични. У сваком дијалогу са њима дошли смо до тога да они бране Титову Југославију. То се дешавало и са Небојшом Поповим, Весном Пешић, то се дешавало и са Слободаном Инићем. С друге стране, аутентични српски национализам или национална идеја никада у ове последње три године није истерана до краја, осим једним делом, и то је обећавао Српски покрет обнове на почетку. Да је та линија настављена даље и да је узета као основ за српско питање, мислим да би СПО имао више успеха.

Јер није ни Милошевић, ни Шешељ, ни ико ко је узео тај српски барјак, одан правом српству. Све су то комунисти који су злоупотребили или искористили српство исто онако као што су комунисти искористили Србе ван Србије '44. и '45. да силом слома антикомунистички отпор у Србији. И они ће, чим им то више не буде одговарало, да згазе српство исто онако као што су са њима махали. С друге стране, све то примитивно, незнатљиво, приучено, неискрено тумачење српства и његових вредности, одузима витештво и елеганцију српској националној идеји.

Ја сам српски националиста од када знам за себе, и то сам остао до данас. У мом православном уверењу не може нико да ме уздрма, без обзира у чије име и на који начин о томе говорио.

У опозицији оваквог аутентичног српства као скупа културних, европских, општествено-чванских вредности, нема — или није било — довољно воље да се то сакупи и обелодани, рекао да је српство на великом беспућу и нема нас много који овако, сасвим узалудно, покушавамо да тај барјак више не развијемо, него га савијамо и чувамо. Синдром титоизма је то што и у оквиру опозиционих странака постоји деоба на грађанско и национално. Ретко ко у опозицији успева да повеже идеје парламентарне демократије и српске традиције и српског православља као три стуба српске националне идеје. Четврти стуб је

српска круна. Од та четири стуба немамо права ни потребе да одустанемо. Опозиционе странке мање—више користе неке од тих вредности, али недовољно чврсто, јасно и продорно. А ови грађански савези и грађанске странке не прихватају ни један од та четири стуба. Они су комбинација онога што виде у свету и свог титоистичког наслеђа. Зато тако рђаво и пролазе.

ИЗМЕНАЂЕНА ОПОЗИЦИЈА

Памтим Вас и по томе што сте били међу онима који су се најактивније залагали за ослобађање Вука и Данице Драшковић из затвора. Међутим, нису сви челници Ваше странке тако агилни у том погледу. Зашто?

Сматрао сам да је Вук Драшковић, као најзначајнија личност српске опозиције, настрадао зато што је у очима режима био најопаснији. Како год да се понашао, он би кад—тад страдао за то што је некада радио. Замерио се режиму од 9. марта, преко Видовданског сабора, и режим је само чекао прилику да се са њим разрачуна. Вук је помало ишао на руку јер је упао у те разјапљене режимске чељусте. Зато сам и устао у одбрану Вука. Између онога што је он радио у супротстављању режиму и онога како му је режим то вратио, код њега постоји склад какав не постоји ни код кога од нас. Зато сам сматрао да је моја дужност да станем у његову одбрану. А да ли се ја слажем у свему са њим или не, то је друго питање, за другу врсту разговора, кад смо сви здрави и слободни и када можемо да размењујемо гледишта. Руководство ДСС ово није разумело, или није хтело да разуме. Ако је било разлика у погледима између ДСС и СПО, онда се то решава у међусобном разговору, у релативно мирним приликама. Није исправно да се користи несрећа једног, за удаљавање од дојучерашњег пријатеља и саборца. То је моралан став који није имао ДСС. Не међу свима у ДСС. Дobar део чланства ДСС је мислио као ја. Није добро да јавност мисли да је цела ДСС стала на страну понашања њеног вође.

Због чега је руководство ДСС било против митинга у одбрану Данице и Вука? Г. Коштуница је, штавише, осудио митинге на Светосавском платоу чак и са екрана официјелне телевизије.

Морате знате да су несрећни догађаји са Вуком изненадили добар део опозиције која се уљуљкивала да режим неће чинити тако драстичне потезе, тако да су догађаји од 1. јуна шокирали вођство многих странака, па и ДСС. Из тог шока осетили су бојазан да се то и њима не деси — ако режим крене у фронтални обрачун са опозицијом. Ни ја нисам био уверен да ће ти митинзи ослободити Вука, али сам у томе учествовао зато што сам сматрао да је моја дужност да у томе учествујем. Нисам био баш одушевљен друштвом у коме сам се налазио, јер смо били предвођени тим недефинисаним људима из Грађанског савеза, али мој основни став је био јачи од свега. То сам и рекао вођству ДСС — да не сматрам да ја седим поред Небојше Попова и Драгана Веселинова. Могу

само они да седе поред мене. Да је то схватила ДСС, мислим да би се боље понашала. То је менталитет који ће у ДСС у морати да се промени, поред свега осталог. Ако је ДСС била главни партнер СПО у Депосу, и друга најозбиљнија политичка снага у том покрету, онда је сасвим нормално да шеф те странке у одсуству Вука Драшковића себе види као предводника те коалиције, а не као периферну личност.

Како коментаришете изјаву Војислава Коштунице да је странка Војислава Шешеља озбиљна странка?

Право да Вам кажем, ја ту изјаву нисам чуо. Не мислим да је Шешељева странка озбиљна странка и још мање да је радикална. Шешељ и његова странка су оличење данашњег времена и стања у коме се овај народ налази и наша је дужност да се боримо против таквог излива примитивизма, непромишљености, незнања. Они су режимски лакеји — какав је режим, такви су и они. Ја могу лако да замислим Милошевића без Шешеља, али не могу Шешеља без Милошевића. Ако је Војислав Коштуница стварно то рекао, онда је морао боље да размисли и вероватно не би дао такву изјаву. Не мислим да ДСС и Шешељева странка имају ичег заједничког. Коштуница је вероватно дошао до уверења да је потребно рећи неку лепу реч о Србима ван Србије и о тој борби за Републику Српску, зато што је проценио да то може да му донесе побољшање на политичкој лествици. Али, ни менталитет, ни одлучност, ни интелектуални домети вођства ДСС неће је одвести у том правцу.

ГУБИТНИЧКИ МЕНТАЛИТЕТ

Г. Коштуница је изјавио да је Депос мртав, да би ускоро рекао да Депос ипак постоји, али само као изборна коалиција. Ваш коментар?

Депос је изгубио своју снагу оног момента кад се одустало од идеја и захтева на којима је он био утемељен. Не мислим да је главна одговорност на ДСС, али ни ДСС ни Г. Коштуница нису имали довољно надмоћи да признају право стање ствари и зато носе део одговорности. Изјава да је СПО и Вук Драшковић натерао ДСС да изађе на изборе апсолутно не одговара истини. У то време био сам присутан као непосредни сведок разговорима и сад први пут јавно кажем, али је време да то јавно кажем: у ДСС је била једна врло јака струја **расположена** да иде на изборе под **било којим условима** и та струја је победила. Према томе, одговорност за излазак ДСС на изборе не носи Вук Драшковић ни Депос, него сама ДСС и људи у њој који су на сваки начин инсистирали да се на изборе изађе. Једна озбиљна политичка странка не сме себи да дозволи да је други изведе на изборе. Поред тога, понављам, то не одговара истини.

Све веће опозиционе странке претрпеле су цепања, боре се са фракцијама и струјама унутар својих редова упркос прокламованим слободама мишљења својих чланова. Због чега опозиционе странке

тешко прихватају индивидуалност и богатство разнородних мишљења чланова који начелно прихватају програмска одређења странке?

Мислим да су разлози вишеструки. Лично никада нисам трпео зато што различито мислим од вођства ДСС. Наше разлике су често начелне. Различита мишљења се појављују због рђавог искуства и неуспеха опозиционих странака у последње три године. Друго, многи су стекли извесну **аверзију** према икаквој страначкој дисциплини, јер су 50 година живели у устројству партије у којој је владао демократски централизам. Зато сам увек говорио у своје име и врло ми је било тешко да говорим у своје име. Трећи узрок је тај што многи људи из опозиције своје основне политичке појмове нису расчистили, па политичке програме странака нису схватили као општу идеолошку сагласност преко које могу да постоје разлике, него су и та начелна становишта стављали у питање врло често зарад **личних интереса**, жеље за афирмацијом, а не из уверења. Нисам склон да верујем да су разлике које се појављују начелне природе. Склонји сам утиску да су проистекле из жеље за личном афирмацијом. Слажем се са Вуком Драшковићем када каже да свака велика странка свуда у свету и у српској историји има људе различитих уверења. Наш је проблем што смо суочени са политичким поретком где се свака наша унутрашња разлика тумачи као слабост.

Због чега је ДСС—у било потребно „откривање“ непостојеће манипулације са становима на општини Стари град?

Између једно јеретичко мишљење о томе. За мене је основна грешка била у томе што је власт уопште **прихваћена и на једној општини**. То су **мрвице** власти у моменту када су општине потпуно развлашћене и када је опозиција навучена на танак лед да спроводи одлуке које доносе комунисти. Они ту ништа озбиљно не могу да ураде, осим да се занимају свакодневним периферним проблемима. Наравно да у том сасвим ограниченом простору покушавају да пронађу сами за себе нешто што би могли да ураде. То што су урадили тамо неки локални одборници ДСС, као и то што су урадили локални одборници СПО, све заједно, за наш општи циљ да срушимо овај режим нема никакве везе! Али, из основне грешке — прихватања власти, проишло је све остало. Да ли су неки становни дељени или нису, сасвим је ирелевантно за општи циљ који имамо. Суштина проблема и код једних и код других је то што су заборавили на тај општи циљ. ДСС ту и тамо тражи пукотине у којима ће себе да прикаже у бољем светлу од осталих опозиционих странака. Али, све је то проишло из **губитничког менталитета** опозиције, који је најопаснији.

КУПОН ЗА БОЉИ ЖИВОТ

Пише:
Коста ЧАВОШКИ

УМЕЋЕ УДРУЖИВАЊА

Ако ни по чему другом, наши владајући социјалисти остаће запамћени по једном оригиналном открићу: **изумели су срозавање човека без мучења.** У ту сврху све су нас постројили у двојне редове — ране јутарње за млеко, исцрпљујуће редове у поштама ради подизања пензија, заморне редове за чекове у банкама, живахне редове у месним заједницама у којима се издају бонови за животне намирнице, разочаравајуће редове пред празним продавницама у којима су те намирнице већ одавно морале бити. То, изгледа, једини није осетио Борисав Јовић када је са истанчаним смислом за непромишљене изјаве рекао да су све „ове мере са одушевљењем прихваћене“.¹⁾

Том непрестаном и све већем понижавању и изгладњивању неће бити краја док постојећа власт, која нас је унесрећила и понизила, коначно не буде принуђена да одступи. То, међутим, није нимало лако и тешко да би иједна озбиљна опозициона странка, ма колико била велика, могла сама то да постигне. Нужно је, дакле, ваљано и делотворно удруживање опозиције ради сабирања свих расутих снага у једну жижу која би смерала радикалној промени посттоталитарног режима. Укратко, потребно је умеће удруживања без којег се не може замислити било каква, а нарочито демократска политика.

ПОЛИТИКА КАО ДРУШТВО ПРИЈАТЕЉА

Практична политика, као бављење јавним пословима, **одувек је привлачила људе који нису сасвим знали њену праву природу, а била опрез код оних који су је боље упознали.** Поучан пример представља Платона политичка судбина за владавине тридесеторице олигарха у Атини и под демократском владом која је уследила после њиховог пада. „Намеравао сам“ — вели Платон — „чим будем пунолетан, да се одмах одам политичком животу.“²⁾ Није то, међутим, учинио док су

Још је Платон открио особену природу ваљане практичне политике: она је једна врста „друштва пријатеља“ и зато се у њу улази не само са онима који деле иста политичка уверења већ и са онима са којима нас, поврх тога, повезује и однос узајамног поверења. Наравно, под условом да нам је стало до добре политике.

тридесеторица владала с неограниченом влашћу, иако су неки од њих били његови рођаци и познаници, па су га одмах позвали да им се придружи, будући да је тога достојан. „После краћег времена пала су тридесеторица и цело тадашње државно уређење. Поново сам“, додаје Платон — „мада с више оклевања, ипак почео желети да се бавим јавним и државним пословима... Али по неком уде-су, поново овог нашег пријатеља Сократа неки од властодержаца изведу на суд, оптужујући га најбезбожнијом кривицом, која је више пристајала свима другима... Док сам ја, дакле, посматрао то, и људе који су се бавили државним пословима, и уколико сам више размишљао о законима и обичајима, постајући сам старији и зрелији, утолико ми се чинило тежим исправно вођење државних послова; јер то није могуће без пријатеља и верних присталица — а њих међу тадашњим грађанима није било лако наћи, будући да се наша држава није више управљала по обичајима

наших отаца, а друге нове пријатеље било је немогуће стећи брзо и лако.“³⁾

Тиме је Платон открио особену природу **ваљане практичне политике:** она је једна врста **друштва пријатеља** и зато се у њу улази не само с онима који деле иста политичка уверења већ са онома с којима нас, поврх тога, повезује и однос узајамног поверења.. Другим речима, људи с којима се упуштамо у политику као **заједнички** подухват морају бити не само истомисљеници већ и **пријатељи.** Наравно, под условом да нам је стало до добре политике.

Удруживање је благотворно нарочито у демократском поретку. „У демократским земљама“ — упозорава Токвил — „умеће удруживања основно је умеће; напредак свих осталих умећа зависи од његовог напретка.“⁴⁾ Примењено на наше прилике, то би значило да неће бити никаквог бољитка, а камоли радикалне измене постојећег ауторитарног режима, без ваљаног удруживања у опозиционе политичке странке и њиховог заједничког деловања на политичкој сцени.

То се показало већ на самом почетку стварања првих опозиционих странака крајем 1989. и почетком 1990. године. Рецимо, људи који су основали ондашњу Демократску странку нису се удржили само због тога што су имали мање-више иста политичка уверења, већ пре свега због тога што су, бар на почетку, једни другима веровали. Другим речима, приликом уруживања и заједничког деловања питање политичког става није било ништа важније од питања људског карактера.

Изневеравање изборних начела ДЕПОС-а

То исто би се могло рећи и за Демократски покрет Србије (ДЕПОС) који је основан половином прошле године, да би после само једне године практично замро, а можда и ко-

начно ишчезнуо са политичке сцене. Прави узрок ове пропасти ДЕПОС-а није само тежак пораз на последњим изборима већ је много дубљи: ДЕПОС је пропао зато што су странке чланице и истакнути појединци, који су га чинили, изневерили једни друге и изворна начела на којима су се удружили. То се лако може показати.

У својој програмској декларацији ДЕПОС наводи да ће, због нелегитимности наметнутих устава Србије и Југославије, захтевати расписивање избора за Уставотворну скупштину, која ће одлучити о облику владавине (република или монархија) и државног уређења. Децембра 1992. већина припадника ДЕПОС-а одлучила је да изађе на изборе и тиме дала легитимност октроисаном „жабљачком Уставу“ тзв. треће Југославије. Затим је приликом стварања ДЕПОС-а закључено да прве слободне и равноправне изборе не може организовати постојећа влада прерушених комуниста већ само прелазна неутрална влада састављена од ванстраначких личности освечене независности и непристрасности. Уместо тога, изборе на којима је ДЕПОС учествовао организовала је постојећа власт која је држала у својим рукама државну телевизију, новац и полицију и која је учинила све што је у њеној моћи да Слободану Милошевићу и његовим социјалистима обезбеди какву-такву изборну победу. Коначно, ДЕПОС је захтевао оставку Слободана Милошевића да би на крају пристао на изборе које је тај спорни председник организовао. Тиме је ондашња већина од једног гласа у ДЕПОС-у погазила своју ранију реч и изневерила своје преостале савезнике и пријатеље који су се те речи часно држали. Правдати то данас некаквим страначким интересима, наводним прагматизмом и „прилагођавањем“ новим приликама није ништа друго да одбацивање елементарне јавне врлине, части и достојанства које поборник новог, демократског поретка мора да има.

Има, додуше, појединаца који знају само за **пословну** али не и за **моралну** страну пресудне политичке одлуке. Такви су, рецимо, Милорад Јовановић из Демократске странке Србије и људи у чије име он говори. Поводом тврдње Војислава Коштунице да ДЕПОС вишће не постоји и да је од њега остала само изборна листа, Милорад Јовановић каже:

„Прво и основно питање је око изласка на изборе. У оквиру њега постоје два питања: зашто се изашло на неравноправне изборе и зашто су избори изгубљени. То питање морају да поставе све странке које су у ДЕПОС-у и морају на њега дати одговор. Без тога одговора није могуће ићи даље. Подсећам да ДСС није желела да изађе на изборе под неравноправним условима, али одлукама других странака ми смо били пронуђени да на те и такве изборе изађемо. Сада су у питању последице.“¹⁾

Ако смо добро разумели Милорада Јовановића, он отприлике каже да су водећи људи Демократске странке Србије у били уверења да на децембарске изборе 1992. није требало уопште излазити, јер се унапред знало да ће бити неравноправни и да ће их демократска опозиција сигурно изгубити, али се тог свог уверења нису држали, јер га ни други нису прихватили. Сведено на питање међусобног поверења и држања дате речи отеловљење у програмској декларацији ДЕПОС-а, овакво закључивање се своди на следећи науч: ако вас неко изневери, онда вам то даје право да ви изневерите неког трећег. Да би се боље схватило како је до тог наука дошло ваља рећи да су првобитно Српски покрет обнове, Нова демократија, Народна радикална странка и половина ванстраначких људи у Савезу ДЕПОС-а са само једним гласом прегласали Демократску странку Србије, Српску либералну странку и другу половину ванстраначких чланова Савета. А онда су водећи људи Демократске странке Србије овако резоновали: ако нас је Српски покрет обнове изневерио, то нам даје право да ми сада изне-

веримо Српску либералну странку с којом смо заједно гласали против изласка на изборе.

НОВО УДРУЖИВАЊЕ НА ПОМОЛУ

Многи ће рећи: па зашто да стално копамо по старим ранама страначке неслоге у ДЕПОС-у и опозицији? Зато да бисмо тачно утврдили шта је било и тиме избегли понављање сличних кобних грешака у будућности. А реч је о природи и сврси опозиционог удруживања, поготово у овом тренутку када је ДЕПОС на издасијау, а нека нова удруживања можда на помолу.

Споља посматрано, свако удруживање има и своју **пословну** страну. Примера ради, то је удео утицаја сваке странке у страначком савезу, број мандата на заједничкој изборној листи или број министарских места у некој будућој влади — оној правој на власти или оној припремној у сенци. Али сви ти пословни договори почивају или бар треба да почивају, на прећутној или изричитој сагласности о начелима и циљевима удруживања, који би морали бити мерило исправности „пословних“ договора и тактичких потеза ове или оне чланице савеза. А шта је природније него да опозиција радикално мења постојећи режим уместо да му даје легитимност. Коначно, морална основа сваке сарадње и удруживања јесте држање дате речи. Или још једноставније: они који се удружују морају једни другима веровати. Зато се, рецимо, с Војиславом Шешељем на јавној сцени ни комплименти не могу размењивати а камоли сарађивати, јер је он човек коме се ни у чему не може веровати.

На жалост, то једноставно, а тако благотворно умеће удруживања наши опозиционари још нису стекли. А ни делотворност средстава која су користили нису најбоље процењивали, па су олако излазили на изборе који су унапред били изгубљени. Заборавили су да се с времена на време треба од циља и удаљити да би се лакше домашило.

Треба се, дакле, на ваљаним основама удруживати и вршити правилан избор средстава, али увек са становишта циља којем се стреми. А то је начин, каже Токвил, да превладамо своју људску ограниченост. „Величину идеје јединства људи виде у средствима, Бог у сврси; отуд бива да нас та идеја величине доводи до многих ниских сићушности. Присилити све људе да истим кораком корачају ка истом циљу, то је идеја људска. Унети бескрајну разноликост у делање, али комбиновати то тако да сва дела, хиљадама разних путева воде испуњењу једне велике замисли, то је идеја божанска.“²⁾

НАПОМЕНЕ

- 1) **Политика** од 15. септембра 1993.
- 2) Платон, **Седмо писмо**.
- 3) **Ibidem**.
- 4) Алексис де Токвил, **О демократији у Америци**, Сремски Карловци, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1990, стр. 467.
- 5) **Српска реч** бр. 80 до 13. септембра 1993.
- 6) Алексис де Токвил, **нав. дело**, стр. 655.

СОЛУНСКИ ФРОНТ СРПСКОГ НАРОДА

Уводно излагање председника СПО Вука Драшковића о политичко-економској ситуацији у земљи

Даме и господа, драги пријатељи!

Ових дана навршава се 15 месеци откако су против Србије и Црне Горе заведене међународне санкције.

Навршавају се ових дана и две године од почетка рата у Хрватској, који ће ускоро захватити и Босну и Херцеговину и који још траје.

Где смо ми после ове две године и куда даље? О томе би, чини ми се, требало данас пре свега да разговарамо.

Ту смо да се у Србији, први пут за последња два века, умире од глади. Умиру пензионери, умиру деца по болницама, умиру радници, умиру и на српском селу већ од глади. А власт најављује да ће ове зиме због недостатка хране, лекова, горива — умирање по Србији попримити размере епидемије.

Економија је уништена, безнађе је, нема хлеба, меса, брашна, незапослено је око 85% грађана. Просечне плате и пензије, које су на почетку рата износиле око 1.500 марака, сада су у Србији око 10 марака а рачуна се да ће у децембру износити само једну марку.

Око 400 хиљада најмлађих, најобразованијих и радно најспособнијих глава ове државе, за последње две године, побегло је у бели свет са мало наде у повратак. Сели нам се из Србије памет, сели се будућност, а сеобе и даље теку. Србија младости, знања и лепоте стоји у све дужим и тужним редовима испред страних амбасада у Београду, чекајући да добије исељеничку визу.

У очају, почела су и масовна самоубиства. Убијају нам се углавном омладинци, студенти, али убијају се и пензионери, радници, сељаци.

БАЦАЊЕ ПРАШИНЕ У ОЧИ

Овој слици Србије данас треба, вероватно, додати и чињеницу да раде више него икада и полицијски пендрек и полицијски кундак. За који дан, на издржавање казни затвора кренуће неколико десетина чланова Српског покрета обнове, међу њима и неколико чланова Главног одбора и један потпредседник

Око 400 хиљада најмлађих, најобразованијих и радно најспособнијих глава ове државе, за последње две године, побегло је у бели свет са мало наде на повратак. Сели нам се из Србије памет, сели се будућност, а сеобе и даље теку. Србија младости, знања и лепоте стоји у све дужим и тужним редовима испред страних амбасада у Београду, чекајући да добије исељеничку визу.

странке, госпођа Лашић, која је осуђена на 25 дана затвора! У неким решењима се може прочитати и то да се кажњавају због тога што су ишли улицом и отворили уста!

Дакле, овакво је стање данас у Србији. Ипак, преко мегафона државне пропаганде, са говорница владајуће партије и њених сателита, протура се теза да управо ових дана присуствујемо једној историјској победи! Историјској победи која се дешава једном у неколико векова — износим њихову аргументацију — јер се, ето, ствара Велика Србија! Говори се да су све ове патње и пропадања крунисани великом победом која је ту, као крушка зрела, само још треба мало напора па да је уберемо, само треба још нешто крви и суза.

Осмотримо, данас и овде, изблиза ту велику победу којом се народу баца прашина у очи. Загледајмо се тој победи у очи и у зубе.

Ја ћу кренути од Хрватске.

На подручју данашње Републике Српска Крајина, пре рата је живело око 200 хиљада Срба. Данас их је трећина мање. А талас исељавања у Србију и бели

свет не јењава. Полако се празни и Српска Крајина.

У остатку Хрватске, пре рата је живело око 500 хиљада Срба, односно и читавих 800 хиљада, ако ту убројимо тзв. „српске Југословене“ или „југословенске Србе“. Од тих 500 до 800 хиљада, Срба је данас тамо свега око стотину хиљада!

Хоћу да кажем да их је најмање из тога дела Хрватске и великих градова, дакле из оних места где је било много српске памети, интелигенције и духовне и културне снаге, побегло у Србију. Највећи део је побегао у иностранство на један пут без повратка. А велики део, њих око 200 хиљада, бар до сада, према подацима који су можда и нешто умањени, прихватило је нове домовнице и у рубрици „националност“ уписао да су по националности — ХРВАТИ!

Око 40 хиљада Срба променило је веру и прихватило римокатолицизам.

Само на потезу од Опатије па до Ћилипа, до Цавтата, Срби су изгубили више од 200 хиљада станова; кућа и викендица.

УЧИНАК СРПСКИХ РОДОЉУБАЦА

Ја не знам како се осећају творци ове велике победе, али мислим да никоме ко нормално размишља и расуђује није пријатно погледати ни мапу, чак ни онда кад се увече приказује временска прогноза, и видети да је целокупна јадранска обала изгубљена и да сада као победу треба славити наговештај да ће нам Фрањо Туђман поклонити потпуно безвредну Превлаку.

Десило се тачно оно на шта је упозоравао пре рата и цело време рата Српски покрет обнове! Да ће Хрватска бити етнички очишћена од Срба, да ће овај рат, овако започет, овако вођен, а рата уопште није морало да буде, то не треба да подсећам, управо послужити Хрватима да ојачају свој национални корпус. Немојмо причати народу да је у овоме рату изгубљено пет или десет, зависи којим се шифрама располаже, хиљада српских живота у рату у Хрватској. Како сада ствари стоје, Срби су изгубили око 300 хиљада људи, односно, сав онај наш национални корпус који је након рата или у току рата бежао у хрватски национални корпус, а Хрвати су за толики број нових Хрвата ојачали!

То је веома видљив и опипљив резултат рата у Хрватској.

У остатку Хрватске, пре рата је живело око 500 хиљада Срба, односно, читавих 800 хиљада, ако ту убројимо тзв. „српске Југословене“ или „југословенске Србе“. Од тих 500 до 800 хиљада Срба је данас тамо свега око стотину хиљада!

Зашто је посејана толика мржња, чему толике смрти и разарања? Невесније је, пре рата, имало само 1200-1300 младих. Око њих 400 погинуло је у овом рату, а половина су били јединци. Значи, 200 кућа је угашено, 200 породица је нестало за сва времена, сву будућност. Због чега?

Одавно већ са екрана државне телевизије не одлежу оне ступидне пароле које су дуго, дуго омамљивале народ, о граници Карловац — Карлобаг — Огулин — Вировитица... Одавно се за говорницом српског Парламента не показује фашиста који лаже народ обећањима да ће се купати у српском Сплиту, српском Дубровнику, српском Задру, српском Шибенику. Та је прича заборављена. Сада се рекламирају пароле о томе да такви људи, такви патриоти, располажу неким својим терористичким јединицама у остатку Хрватске. Тврди се да су у оно мало градова где још има српског чемера и сиротиње, Срби укључени у неке терористичке јединице, чиме се директно, ја верујем чак и намерно, даје легитимитет Туђмановој власти да те несрећнике ухапси, пребја, исељава, или да их присиљава да што пре промене и националност и вероисповест.

Ето, овако, у најкраћем, изгледа победа у Хрватској. Њен крајњи резултат могао би се свести готово у једну реченицу: оно што није успео Анте Павелић, чак ни уз помоћ Хитлера, успео је господин Туђман, уз помоћ данашњих српских родољубаца, данашњих српских патриота и данашњих српских победоносца. Мислим да ове ствари треба објашњавати нашем народу.

А како је у Босни и Херцеговини?

ГОСПОДО, ЗБОГ ЧЕГА СЕ РАТОВАЛО?

На изборима, у новембру 1990. године, Српска демократска странка у Босни и Херцеговини, заједно са Српским покретом обнове, освојила је власт на 65 одсто територије Босне и Херцеговине. Ако је до новембра 1990. године православни свет у БиХ и био изложен притисцима, прогонима, расним дискриминацијама, ако је било забрањено национално памћење, ако се није смело причати о геноциду над Србима почињеним 1941. итд. извесно је после тих новембарских избора било да се о свему томе сме причати и да ће се све неправде наношене првославнима моћи отклонити бар на 65 одсто државне територије где су СДС и СПО освојили власт.

Због чега смо упозоравали да је свака ратна авантура опасна пре свега по српски национални интерес у Босни и Херцеговини.

И шта се десило, након 18 месеци једнога крвавога рата, након толиких погибија, након толико разарања, након толике мржње? У Женеви су лидери српског народа у Босни и Херцеговини редуцирали власт остварену на изборима 1990. године са 65 одсто на 50 одсто државне територије Босне и Херцеговине. Притом су из српског поседа изузети речна кичма Неретва — Босна, сви већи градови осим Бањалуке, око 80 одсто економских богатстава и потенцијала Босне и Херцеговине.

Пале су најгора илустрација тога учинка. Мало село на Јахорини заменило је Сарајево, а Сарајево је пре почетка рата било највећи српски град, после Београда, у целој Југославији.

Мостар је без Срба. Оне Шантићеве речи, шапат Шантићев данашњи из гроба: „Остајте овде...“ у Мостару нашем више нема ко да чује.

То је директна последица овога бесмисленог рата и овакве стратегије. Лева обала Неретве је без Срба. Зеница, Тузла, Бихаћ — треба ли даље да набрајам.

Примера ради, ми смо имали, мислим на Српски покрет обнове, одбор наш у Доњем Вакуфу '90. године и знам да је тамо било 92 одсто Срба православних, 2 одсто Хрвата и ваља да 5—6 одсто Муслимана. Женевским споразумом то је постао хрватски град! Припао је хрватској држави.

Онај дивни Купрес, најдивније парче земље од Шипова па до Ливна, несрећни Купрес наш, који није пао под Павелићем, сада се предаје у посед хрватске

државе! Иста је ситуација са Озреном, да не помињем још многа места у Босни и Херцеговини.

Онда се поставља питање: Господо, због чега се ратовало? Ми смо од почетка говорили да се не сме ратовати, да је то наopak и бесмислен пут.

Зашто је посејана мржња, чему толике смрти и разарања? Невесиње је, пре рата, имало само 1200 — 1300 младића. Око 400 њих погинуло је у овоме рату, а половина су били јединци. Значи, 200 кућа је угашено, 200 породица је нестало за сва времена, сву будућност. Због чега?

У МИРУ ПОБЕЂУЈУ ПРОФИТЕРИ

Уочи рата, у Босни и Херцеговини чуле су се пароле: ратујемо да заштитимо православни народ од геноцида усташа и муслимана. Данас ти исти људи говоре народу Озрена, народу Купреса, народу Мостара, народу у Сарајеву: Чињеница да сте се овом победом нашли у исламској или хрватској држави, никако не значи, нити вам даје за право да говорите, да сте угрожени од тих држава!

Пре рата су се чули повици — ратујемо за територије.

Сада ти исти људи говоре: Ми никада нисмо ратовали за територије, никада нам није било стало до тога да имамо Сарајево, да имамо Мостар, Купрес, Озрен... таман посла! Ми смо се борили да напoкон добијемо своју државу. Српску државу!

Пре бих рекао — борили су се да они постану држава. Да се обогате. Да профитирају многи на томе рату. И ови догађаји у Бањалуци то показују.

И доћи ће ускоро и војници и јединице и сви да питају: који је учинак и чему све ово, нарочито ако се глава залаже на фронту за једну марку месечно, а у позадини већ знамо ко профитира и већ знамо шта се догађа...

У рат се кренуло овим редоследом: на челу су ишли војници, иза њих команданти, а на зачељу колоне вукли су се лиферанти и забушанти. У „победу“ умарширава тако што пада команда „на лево круг!“ па они који су гинули, који су гурнути у смрт долазе на зачеље колоне, а лиферанти забушанти и профитери су у првим редовима.

Пре рата су се чули повици и тврдње, а ми смо то говорили, и говорићемо и даље, да су комунисти и Јосип Броз Тито 1965. године, из одрђених разлога, али

У рат се кренуло овим редоследом: на челу су ишли војници, иза њих команданти, а на зачељу колоне вукли су се лиферанти и забушанти. У „победу“ се умарширава тако што пада команда „на лево круг!“, па они који су гинули, који су гурнути у смрт долазе на зачеље колоне, а лиферанти, забушанти и профитери су у првим редовима.

тек 1965. године, од једног дела народа српског порекла, српске културе, српскога језика, произвели партијским указом нову нацију. И дали јој велико слово „М“.

Споразумом у Женеви тој фиктивној, од комуниста проглашеној нацији даје се — држава! Где је Тито стао, српски лидери у БиХ су наставили и, противно и вољи наших муслимана у БиХ, створили — исламску државу на историјском подручју српског народа.

Није тачно да је исламски фундаментализам у Босни и Херцеговини био узео велики замаха. Готово да фундаменталиста није ни било '90. и '91. године, сем шацице екстремиста. А увек ћете наћи по неколико десетина будала и екстремиста у сваком народу.

Међутим, учинак овога рата је такав да се буквално највећи део тога становништва тера у исламски фундаментализам и насилно му се натура један државни оквир.

Шта значи та исламска држава? О томе се ћути, господо.

ПРОМОВИШУ СЕ КОМУНИСТИЧКИ ЗАКОНИ

Одмах после престанка рата, та исламска држава ће бити претрпана петро доларима. Све богате исламске земље, на челу са Турском, утркиваће се у томе ко ће више да дотури економске, ко више војне помоћи... Хиљаде добровољаца и плаћеника из исламских земља ће се наћи у тој исламској Босни... Сједињене Америчке Државе ће, да би спашавале савест пред својим народом, слати огромну помоћ и већ најављују изузетно ангажовање у обнови управо те исламске Босне и Херцеговине, која ће за веома кратко време израсти у економску силу број један у оквиру раздробљене Босне и Херцеговине.

Рачуна се да ће, већ две године по престанку рата, просечна плата грађевинских радника у исламској Босни износити око три хиљаде немачких марака. Рачунице кажу да ће просечна плата грађевинаца у Српској републици бити вероватно не више од 5 марака! Уместо да се, у потрази за кором хлеба, исељавају у Србију или у бели свет, многи Срби ће тражити посао у исламској Босни и та држава ће се, полако, ширити, јер ће се и српске територије празнити.

Најопасније од свега је то што ће се наши муслимани, сабијени у гето исламске државе, однорађавати од српског језика и српске културе. У школе ће се увести турски и арапски, иако те језике наши муслимани нису учили ни знали ни док су Турци владали српским земљама.

Готово да фундаменталиста није ни било '90. и '91. године, тем шачице екстремиста. А увек ћете наћи по неколико десетина будала и екстремиста у сваком народу. Међутим, учинак овог рата је такав да се буквално највећи део трг становништва тера у исламски фундаментализам и насилно му се натура један државни оквир.

И, уместо да циљ буде да се и БиХ и Српска Крајина уједине, што је Венс-Овенов план омогућавао, сада се у Женеви потписује документ којим се Републици Српској забрањује уједињење са Србијом, уколико се са тим не сложе Хрватска и исламска држава! Ко ће да издржава толике шефове српских држава, дипломате, министре, војске...?

Наш програмски идеал полази од тога да не може постојати никакве исламске државе на историјском, културном и етничком простору српског народа.

У најгорем случају, створиће се неки друкчији језик од српског језика, чему иде на руку и неразумна одлука органа у обе српске државе — и оне у Босни и оне у Крајини — да се ијекавица, језик Вука Караџића, на одређен начин протера из Републике Српске и Српске Крајине и да се натура екавица као језик у школама, као језик на радију и телевизији. Свако претеривање је последица кратке памети, па се надам да ће, бар ово око језика, бити исправљено.

У Републици Српској се доноси закон којим се забрањује повратак Срба на њихова огњишта, повратак свима онима који су побегли од тога рата и који су упозоравали да се тим путем не брани српски национални интерес. Промовишу се комунистички закони из '45. године о конфискацији имовине. Поставља се питање: Ко ће онда живети у Републици Српској, поготову уколико се настави у овоме правцу деоба и прогон свих оних који буду морално-политички неподобни?

НИЈЕ СРЕЋА ИМАТИ НЕКОЛИКО СРПСКИХ ДРЖАВА

Ја сам се борио да се потпише Венс-Овенов план не зато што сам сматрао да је тај план Бог зна какав. Напротив, био је веома лош, имао је много мана, али бар у једноме је био бољи од свега овога што се десило после тога: није стварао исламску државу! А приговори да тај Венс-Овенов план није обезбеђивао и српску државу у Босни мислим да не стоје.

Када је Аденауер негде после рата приговорио Де Голу да он много мрзи Немце, Де Гол је духовито одговорио: „Боже сачувај да ја мрзим Немце. Напротив, толико их волим да сам срећан што постоје две Немачке“.

Зар је срећа што ми данас имамо неколико српских држава? Познавајући и нашу историју и менталитет, то неће добро да се заврши. Док је Србије, сви Срби ваљда имају своју државу.

И, уместо да циљ буде да се и БиХ и Српска Крајина уједине што је Венс-Овенов план омогућавао, сада се у Женеви потписује документ којим се Републици Српској забрањује уједињење са Србијом, уколико се са тиме сложе Хрватска и исламска држава! Ко ће да издржава толике шефове српских држава, дипломате, министре, војске...?

А шта пише у Програму Српског покрета обнове? Често се у штампи манипулише да је Српски покрет обнове против сваке деобе деобе Босне и Херцеговине. То није тачно. СПО је био против распада Југославије, борио се да до распада не дође, ничим није допринео да дође ни до распада ни до рата, али када је кривицом других до тога дошло, у нашем Програму, господе, лепо пише: „Деоба БиХ, али тако што само западна Херцеговина, десно од Неретве, треба да припадне Хрватској, а да се онај остатак од БиХ не дели ни на какве државе (може да се дели на регионе, на кантоне, на области) јер је то јединствени и недељиви, у државно-правном смислу, простор народа једнога корена, једнога језика и једне културе!“

Наравно да ја овиме не доводим ни у какву сумњу, нити имамо ми ту политичку моћ ни власт, договор постигнут у Женеви. То је једна политичка реалност овога тренутка, али оно на чему инсистирамо је да та реалност није остваривање никаквог нашег програмског идеала.

МОРАМО И МОЖЕМО ЖИВЕТИ ЗАЈЕДНО

Наш програмски идеал полази од тога да не могу постојати никакве исламске државе на историјском, културном и етничком простору српског народа.

Наш програмски је циљ, кад се већ распала Југославија, да се све оно што је растурио комунизам и фашизам (нећу да кажем да је Србија фашистичка, али много елемената фашизма има) нова, демократска Србија мора да повеже и сједини.

Наш програмски идеал је да се, тако што ћемо демократизовати Србију и оснажити матицу, под заједничким државним кровом нађу у што скорије време и Вардарска Македонија, и Србија, и Црна Гора, и Босна и Херцеговина (без западне Херцеговине) и Српска крајина која би требало, у будућности, да се присаједини Босни и Херцеговини.

То је програм СПО-а, то је наш циљ.

И мислим, да поновим, да се са муслиманима нашега корена, језика и културе ми морамо помирити и ми морамо и можемо живети заједно. Тешко је то после овога рата, много је тешко, али нам то мора бити идеал, јер ако не можемо са њима живети у Сарајеву, ако не можемо живети са муслиманима у Тузли, у Зеници, у Требињу, онда како ћемо живети са њима у Србији, како ћемо живети са 33 одсто несрба у Србији?

Нас из Српског покрета обнове не би требало да збуњује то што је велики део политичке јавности у Србији обневидео, што му се у овом тренутку чини да се налазимо на прагу некаквог успеха, некакве победе, па треба и даље подржавати пропадање и беду. Не треба да нас плаши ни чињеница што смо усамљени, прилично усамљени, али треба да нас храбри и чињеница што је то тако. Од Христа је, господе, истина прогоњена и ја са поносом могу свуда да изјавим да је Српски покрет обнове данас та истина српскога народа, његова нада и последњи Солунски фронт нашег народа и наше државе, фронт који заједно са осталим нама блиским странкама, једини може обезбедити да ово пропадање, растурање, мржњу, преобратимо у сједињавање, у љубав, у разумевање, у помирење, у спас, у живот, у опоравак у бољитак.

НЕМА ЖИВОТА УЗ БОНОВЕ И ТАЧКИЦЕ

Ја не бих желео да вас не опоменем, свекупно овде, да је много још зла са којима ћемо се ми борити, и као народ и као држава, и мноштво са којима ћемо се суочавати као припадници српског покрета обнове. Можда највише због тога што смо ми огледало пред којим многи не желе да стану, да се не би видело грбаво и краставо лице.

Немојмо заборављати ни чињеницу да потписи који се дају у Женеви неће укинати санкције. Интересантно је да има 15 месеци од увођења санкција а да ни-

када ова власт није иступила пред грађане Србије и казала — санкције ће се укинути када се испуне, ти, ти и ти услови!

Приче о томе да ће бити укинуте санкције престанком рата у Босни су — само приче. Вероватно ће само бити ублажене, и она непотребна резолуција 820 ће можда бити елиминисана и дозвољен транспорт робе кроз Србију. Остало ће бити условљено много чиме, а између осталог и тиме да Србија добије демократски парламент, да Србија добије демократску владу, демократско судство, демократске органе власти. Због тога се на одређен начин и напомиње да би ускоро могли, на иницијативу владајуће странке, да се одрже ванредни избори. Али о томе мало касније.

Нема живота, нема ни спаса, ни будућности — то морамо да објашњавамо народу — у бонувима, сиротињским пакетима, тачкицама и деоби беде на једнаке делове. То може да изгледа примамљиво, на исти начин као што је био примамљиво и '45. године.

Објашњавајмо овоме народу да су управо они који заговарају деобу беде и који су Србију довели доведе од почетка рата, на своје приватне рачуне у иностранству изнели око 15 милијарди долара!

Ја сам, по повратку из Грчке, упутио изазов Народној Скупштини Републике Србије, и молим наше посланике да то затраже тамо, и тамо и у Савезном парламенту, да се донесе ЗАКОН О БЛОКАДИ свих тих средстава у иностранству, а ја преузимам обавезу пред владом тих земаља да 15 милијарди долара, покрадених од Србије, вратим Србији — па это пута да не буде ни бонова, ни беде, ни тачкица.

САНКЦИЈЕ КАО АЛИБИ ЗА СЛОМ ЕКОНОМИЈЕ

Објаснило народу да је тачно да нам умиру деца од глади и због недостатка лекова по болницама! Али кажимо да прилично лекова свет шаље Србији, али да 75 одсто хуманитарне помоћи никад не стигне до онога коме је упућена, јер и ту се краде и у ту крађу и пљачку хуманитарне помоћи и лекова укључена је држава, такође преко својих мафијашких испостави да не набрајам даље...

Отварајмо народу очи! Говоримо му истину. Подсећајмо га да није глад последица санкција, да то нема никакве везе са санкцијама! Србија није пре блокаде увозила ни хлеб, ни брашно, ни млеко, ни месо, ни уље. Напротив, управо је много тога и извозила, па би требало сада да буде хране више. Требало би. Али Србија храни Републику Српску, Српску Крајину, толике војске и државнике српске, а при свему томе се и краде и растура.

Мислим да би ова наопака економија, са оваквим људима, крахирала и без санкција. Можда би било мало спорије, само то. И, не би било алибија за њих, а сада им санкције служе као алиби за све.

Ми морамо на сав глас причати грађанима Србије ИСТИНУ. Ми морамо показати грађанима Србије да Српски покрет обнове има готово све програме, пре свега економског опоравка! Да сви пројекти имају загарантовану и међународну финансијску подршку.

Али, да бисмо те пројекте могли спровести, морамо господу да дођемо у прилику да их спроведемо. Мора да се промени власт у Србији.

ИЗАЋИ САМО НА ДЕМОКРАТСКЕ ИЗБОРЕ

У Грчкој сам презентирао један део нашег економског програма, о модерној железничкој прузи и ауто-путу који би од Будимпеште ишао ка Суботици, до Београда, преко Ниша и Скопља до Солуна, одакле би један крак ишао ка Константинопољу, а други крак ка Атини,

Немојмо заборављати ни чињеницу да потписи који се дају у Женеви неће укинути санкције.

Интересантно је да има 15 месеци од увођења санкција да никада ова власт није иступила пред грађане Србије и казала — санкције ће се укинути када се испуне, ти, ти и ти услови!

Отварајмо народу очи! Говоримо му истину.

Подсећајмо га да није глад последица санкција, да то нема никакве везе са санкцијама! Србија није пре блокаде увозила ни хлеб, ни брашно, ни млеко, ни месо, ни уље. Напротив, управо је много тога и извозила, па би требало сада да буде хране више. Требало би.

Али Србија храни Републику Српску, Српску Крајину, толике војске и државнике српске, а при свему томе се и краде и растура.

Ми се морамо припремати за изборе, ми морамо ићи у савез са нама сродним политичким партијама и не смемо прихватити приче о томе да је ДепоС мртав! Ако једна странка прогласи ДепоС мртвим, то не значи да све друге странке, међу којима је и СПО, треба да се сложе са тим.

Што се тиче наших грчких пријатеља, спремни су максимално да помогну ову изградњу, а ово је и оријентација Европе, јер туда иде, нормално, и требало би да иде, та економска жила куцавица која повезује Европу и Азију.

На жалост, док се не укину санкције у Србији, нема те градње! И већ се ради један резервни пројекат, узрзано, који ће ту саобраћајницу да скрене од Будимпеште преко Букурешта и Софије ка Константинопољу, а побочница једна ићи ће од Тиране преко Скопља, Софије до Варне, при чему у обе варијанте, и Грчка и Србија бивају одвојене од Европе а међусобно раздвојене.

И, на крају, да се вратим на онај проблем избора.

Ми се морамо припремати за изборе, ми морамо ићи у савез са нама сродним политичким партијама и не смемо прихватити приче о томе да је ДЕПОС мртав! Ако једна странка прогласи ДЕПОС мртвим, то не значи да све друге странке, међу којима је и Српски покрет обнове, треба да се сложе са тиме.

Истина је само да у овом тренутку господин Коштуница није у ДЕПОС-у и ништа друго! ДЕПОС ће, господо, бити јачи, и организованији, и делотворнији него што је био. Жао ми је што је господин Коштуница такву одлуку донео. Не улазим у разлоге, али ми се чини да су ти разлози наопаки и неделотворни за победу демократских снага у Србији.

Али, сада морамо рећи, и нашим овде и свету, да никаквих избора неће бити док они не буду демократски. А не може бити никаквих демократских избора док, пре свега, не буде деблокирана Телевизија и док најмање неколико месеци не будемо имали могућност да објаснимо своје ставове и своје програме као и припадници Социјалистичке партије.

СПО УЗОРНА ДЕМОКРАТСКА СТРАНКА

Жалосна је чињеница да ми још нисмо објаснили ни народу Србије, ни у Свету било коме, да борити се за изградњу паралелних ТВ релеја за Студио „Б“ је исто као и захтевати у економском програму да Социјалистичка партија Србије гради један метро у Београду, а да опозиција гради паралелни метро у Београду!

То само може у ОВОЈ Србији!

Релеји постоје и обавеза је државе Србије да допусти свим телевизијским станицама да се прикочају на те релеје, јер они нису својина СПС-а, ни Српске радикалне странке, него свих у Србији. То је питање само притиска на дугме.

Док не присилимо власт да да пристанак да се то дугме притисне и да телевизијски програм „Студија Б“ буде видљив на подручју целе Србије — нема изласка на изборе!!!

Овде се окупило доста новинара, а ових дана се много нагађа и пише готово извесно да ће данас да лете главе, да је Српски покрет обнове пред расколом, да овде постоје разна крила, струје, да данас следе дефинитивни обрачуни, да је ово нека врста клинча и ринга. То само, господо, показује колико им значимо, мислим ВЛАСТИ, колико на сваки начин настоји да промовише нешто чега нема, а да увек сарива оно у Српском покрету обнове чега — има!

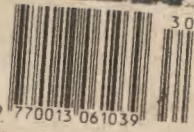
Не може се Српски покрет обнове, господо, борити за демократску Србију, уколико се не избори за демократске односе унутар странке. Ја сам срећан што је Српски покрет обнове израстао у заиста једну узорну демократску странку, што се сваком члану и Странке и Главног одбора гарантује право на слободно мишљење и што никоме због тога не лете ни главе ни функције.

Хвала вам.

OUR TOP-PEOPLE POLL	page 25
LONDON'S DISMAL SHARES	page 78
MURDOCH'S ASIAN BET	pages 15 and 59
LURE OF THE MOTORBIKE	page 88

Last chance to roar

У најновијем броју „Дуге“ Мирјана Бобић позабавила се ликом и делом господина Жељка Симића. Открила је све оно што су Жељкови „пријатељи“ углавном знали, а нису хтели, или нису смели да кажу. У читаву причу није уденут ни детаљ о Жељковој баби и стану. Наиме, господин Симић имао је доста „пријатеља“ подстанара којима је великодушно нудио на чување стан своје бабе. Стан у центру, трособан, супер конфоран. Прича је текла овако: „Јел' хоћеш?“ „Хоћу!“ „Јави се сутра, одмах се усељаваш“. „Јављам се!“ „Данас сам јако заузет, 'ајде сутра!“ „Ево ме опет!“ „Е, данас имам“... и тако у недоглед. Да ли је господин Симић уопште имао бабу са станом, бабу без стана или, стан без бабе — остало је тајна. Углавном, „пријатељи“ су се ко муве лепили месецима...

О ЛЈУДИМА И МАЦАМА

Тања Торбарина пише у загребачком „Глобусу“:

„Сад кад се чује Томца, јасно је зашто је Милошевић дао пребит Вука и Даницу Драшковић. Зато што се нису свидели Туђману. Ни на интервенцију Митерана, Клинтона, Кола, јапанског председника Мицубишија и жене му Сајонаре није хтио да их пусти. Зашто их је пустио из затвора, тек се сад зна. Драшковић је писао Милошевићевој жени Мирјани Марковић. Она је онда Милошевићу рекла да изгледа да се Даница и Вук воле, па ако једно оће да пусти, нека пусти и друго, јер да су доста везани. Уствари, Вук је баш хтео да умре, и баш је штрајковао глађу. И планирао је да одапне 17. јула, истог дана кад је убијен ђенерал Дража Михаиловић, којем је, ко најбољем четнику, подигао споменик на Равној гори. Већ је од глади био у магновењу кад је приметио, или му се причичавало да га опседају огромни пацови, који му се пењу на кревет и циче. Онда се сетио да се Дана ничега не боји, ни батина, ни милиције, ни Милошевића. Једино се боји мишева. Онда је писао Мирри да спаси Дану од тог пакла. Онда је Мира рекла Слоби да се Дана боји мишева. Онда се ствар решила тако да је Дана једног дана улетела у болничку собу Вука који ју је спасио мишева и рекла: Мацо, слободни смо“.

Чак ни „лијепа наша Тања“ није више оно што је некад била.

ЕНГЛЕСКИ ХУМОР

Овако лондонски „Економист“ види свог премијера Џона Мејџора — као олињалог мачка. Наслов: „Последња шанса да заурла“.

Колико смо обавештени, главног уредника „Економиста“ нико из енглеске полиције није саслушавао (евентуално се неки „боби“ насмејао). Они свог премијера пореде са животињом и ником ниотша, а ми смо нашег председника упоредили са историјском личношћу, па замало да награбусимо.

КОЛОНА

Претпоставка да после јунских демонстрација испред тзв. Скупштине СеРеЈе нема потребе да излазимо на улице јер ће нам „они“ долазити у станове почела је да се обистиније. Почетком септембра у стану су ме посетила двојица инспектора Соколовитјеве полиције. У пријатељску и незваничну посету дошли су у цивилним униформама, што и није неко изненађење с обзиром да данашње полицајце најчешће виђамо са белим сокницама, плитким ципелама, шареним поткошуљама и обавезно гологлаве. Момци су рекли да су из одељења за борбу против тероризма чиме су ме сасвим збунили. Најпре сам помислио да су погрешили адресу, али пошто су ми показали „свечану позивницу“, морао сам да их приупитам:

„Јесам ли ја, по вама, терориста, када су баш вас послали да ме водите?“

Инспектор који ме је испитивао у згради Министарства полиције у улици Кнеза Милоша (ништа није случајно) одмах је прешао на ствар. Показао ми је „Српску реч“ и у њој фотографију председника Србије са брковима „а ла фирер“. Човек ме затим питао да нисам случајно ја аутор фотографије.

„Колико знам“, рекао сам, „фотографију је направио Вицан Вицановић и не видим шта је ту спорно“.

„Како не видиш шта је спорно?“, рече он, „ко је доцртао Хитлерове брчиће?“

„Што би бркови били проблематични? Ми у сваком броју „Српске речи“ објављујемо фотографије Вука Драшковића и са брковима и са брадом, па ни једном до сада нас нико из полиције није звао због тога. Једном смо му чак објавили фотографију из војске без бркова и опет никаквих проблема није било“.

Међутим, инспектор је био неумољив:

„Са штуцованим брчићима алудирате на сличност између Хитлера и председника Милошевића“.

„Грешите, господине инспекторе“, рекох му тада, „ми уопште не алудирамо. Него, једна ми ствар само није јасна. Да ли сте ви мене овде позвали због Хитлера или Милошевића? Кога ви уопште и од кога штитите? Ако сте ме позвали због вређања господина Адолфа или господина Слободана, реците ми то одмах да знам како да припремам одбрану!“

Сад је инспектор мене гледао збуњено и само је на крају рекао:

„Зваће вас и јавни тужилац“.

Док сам ишао пешице кући (СДБ ме одвеао, али није било ГСБ—а да ме врати) присетио сам се афоризма Александра Балча:

„Нису времена чупава. То бркови вире из прошлости“.

Српски народ је заиста спао на најнижу тачку (тачкицу) у својој историји. Добро је док смо још у историји јер ми све више корачамо у преисторију. Румуни су Николаја и жену му, како сада ствари стоје, убили за цабе. Наши суседи су за време друга Чаушевка имали месечна следовања по глави становника: седам и по килограма меса, 1,2 литра уља и 1,75 шећера и 200 грама саламе. Код нас меса нема нигде, а следовања уља и шећера су знатно мања. Него није проблем у томе. Не фале нашим људима ни плећке, ни бутони, ни дигерице — већ мозгови! Пред почетак поделе тзв. купона или бонова није могао човек жив да остане од прича како ће „организовано снабдевање“ протећи у најбољем реду. Сада човек не може жив да остане јер нема шта да поједе. Што се тиче организованог снабдевања, Бога молимо да се што пре вратимо на оно неорганизовано, када се по-

Пише: Александар ЧОТРИЋ

нешто још и могло купити. Иначе, код нас ништа не може да буде организовано осим организованог криминала. А и редови нам нису баш најбољи.

У реду за хлеб слушао сам овакав разговор:

„Дајте ми десет мрвица“, каже пензионер продавцу.

„А комшија, добили сте повећање пензије. Није вас било последњих седам дана. А да вам данас не долазе гости?“

Следећи у реду тражио је целу векну и плус да му је трговац добро замота у папир како на улици не би изазивао подозрење јер станује у прилично опасном крају, где га могу напасти и опљачкати.

И док сам ја тако стајао у реду хлеб је продат, па су се на све стране зачула питања:

„Где најближе има хлеба?“

„У Сегедину“, рече неко мрзоволно.

Тако је испало да је само подела бонова била организована и ту су се власти максимално истакле. За храну није ни важно, битно је да су бонови подељени.

Преостало ми је једино да закључим да

између Сарајева и Београда постоји једна битна разлика.

У Сарајеву има хлеба!

А у реду пред месаром могао сам да чујем овакве разговоре:

„Комшија, откад сте у реду?“

„Од августа“.

„Па, и не чекате дуго“.

„Да, али ја чекам од августа прошле године“.

Многе продавнице, робне куће, самопослуге и пекаре су скратиле своје радно време. Видео сам једну робну кућу која се отвара тачно у десет часова и ради све до десет и два минута.

Јесте да у месарама нема ничега, али зато у скупштинама, владама и надлештвима имамо коњске волава и крмака колико год хоћете!

С обзиром како ми живимо и оно америчко бомбардовање српских градова схватили бисмо као хуманитарну помоћ.

Прошле седмице сам се осећао знатно боље јер нисам гледао телевизију. Само сам прочитао ТВ програм и на основу наслова емисија претпоставио сам шта је био њихов садржај.

У суботу је приказан филм „ОКРШАЈ НА ГРАНИЦИ“. То је, гарантовано, о забрани извоза стратешких краставчића из Србије у Црну Гору. У недељу су давали два цртана филма „ПИРАТИ МРАЧНИХ ДУБИНА“ и „ДОЖИВЉАЈИ ШАШАВЕ ДРУЖИНЕ“. Први је, нема сумње, о неким активистима СПС—а, а други о путовању по фронту Моме Капора, Драгоша Калајића, Момчила Селића, Драгослава Бокана, Исидоре Бјелице, породице Милић од Мачве... У понедељак је на екран стигла емисија под називом „ТАМО ДАЛЕКО“. У емисији са таквим насловом могло је бити речи само о новцу српских грађана који је склоњен „тамо где цвета лимун жут“, а богами и на Кипар. Не знам само шта ће наши руководиоци тамо када је њима место на Сицилији. АРТ канал је исто дана давао филм „ПОЛИЦАЈАЦ МАНИЈАК“. Главна улога је, без конкуренције, додељена Раду Марковићу, начелнику из 29. новембра који је тукао везану Дану Драшковић. У уторак је, опет на АРТ каналу била интересантна емисија „КАКО УСПЕТИ У БИЗНИСУ“. У њој је детаљно објашњавано како без грешке, штампаним словима (ћирилицом), попунити приступницу за СПС. У среду, пак на Првом каналу ТВ Бастиље приказан је филм „ИЗБОР ОРУЖЈА“. Главну улогу је тумачио „војвода“ Шешел, а избор оружја је био разноврстан: зарђале кашике, пиштољи марке „хеклер“ и „шкорпион“. У четвртак је НТВ Студио Б приказао „СРБИЈУ МЕЂУ ШЉИВАМА“. Ако се овако настави ускоро ће се остварити пророчанство Тарабића из Крмне по коме ће „сви Срби живети под једном шљивом“. А и зрело је! (Шта зрело, труло.) У петак је у школском програму у серији „ПРИРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ“ приказана емисија о Ђердапу. Требало је то погледати јер ускоро Ђердапа можда неће бити.

Шешел прети да ће га потопити, Радомир Смиљанић да ће по Дунаву бацати подводне мине, Јовица Влаховић да ће организовати „Митинг истине“ на сред клисуре...

Домаћи, а богами и неки инострани медији прогласише у последње време Слободана Милошевића за миротворца. Само сам чекао да га прогласе за почасног члана „Центра за антиратну акцију“. Због свега тога, желећи да остане у тренду „Пета колона“ кандидује господина Милошевића за Нобелову награду за мир. Ево образложења:

1. Стотинама хиљада људи обезбедио је вечни мир.

2. Начином на који је водио ратне операције свима је огадио и саму помисао на рат.

3. Потписао је највећи број примирја у историји човечанства.

4. Награда се додељује у Шведској, па нека оде тамо и види како изгледа шведски социјализам.

5. Он је за мир био отпочетка, али непријатељ није хтео одмах да се преда.

Поред свих недаћа задесила нас је и Шешелјева влада у сенци. Шешел је на светло дана извукао своје људе из мрака. Када сам у суботњој „Политици“ угледао њихове фотографије прво сам помислио да су то читуље. Препознао сам одмах гробара Томислава Николића и помислио: Србија је тамо где су српска гробља. И нигде више. Мислим да је највећи квалитет тих „министара“ што их нико у јавности не познаје. Ивица Дачић, гласноговорник СПС—а (у тандему са Шешелом) тим поводом рекао је у згради ЦК на Ушћу:

„Радикалска влада у сенци је нормалан чин“.

Био би то нормалан чин да су тзв. „министри у сенци“ нормални. Та радикалска влада из мрака затражила је од владе Србије (у сенци) да се обрачуна са криминалом и профитерством. Стварно ми није јасно због чега призивају сукоб међу собом. Када би власти Србије удариле на криминалце од Шешелеве владе би остала само сенка.

А када би се у Србији, као у Бањалуци, јавила наоружана група која би за свој циљ прогласила борбу против пљачкања она се не би звала „Септембар“, већ „Од јануара до де-

цембра“, (па олет испочетка).

Међу радикалским министрима има свакких и никакких. (Не заборавите да је и Ћићолина радикал.) Један Шешелев министар би могао попут Јелене Тинске да објави подебелу књигу са насловом „Сви моји мушкарци“. Други, иако је завршио основну школу није научио да чита. Министар за спорт и омладину је као омладинац украо аутобус и на релацији НИШ — ЛЕСКОВАЦ наплаћивао карте од путника. Шешел има стручњаке за унутрашње цепове, за екологију (јер су његови људи вршили етничка чишћења), за шумарство (јер долазе са планина), за трговину (нарочито за црну берзу), за (дез)информисање, за урбанизам (јер тако су „стручно“ срушили Вуковар), за рударство (нема већих „експерата“ за подземље), за финансије (нарочито за штицовани, црни, сиви и црвени курс)...

Сад пошто знамо ко је у војводиној влади, остаје нам да молимо Бога да Шаиновићев кабинет издржи што дуже.

Свакога дана оснива се по 68956 агенција за промет некретнина. Те „мењамо стан у Крњачи за стан у Заклопачи, купујемо стан на Јулином брду, продајемо кућу у Малом Мокром Лугу“... Ја лично, живим за дан када ћу прочитати оглас:

„МЕЊА СЕ КУЋА У ТОЛСТОЈЕВОЈ 33, ДЕДИЊЕ, ЗА САМИЦУ У ЗАБЕЛИ КОД ПОЖАРЕВЦА“.

Отворим „Борбу“ кад тамо Маргит Савовић пише Бутросу Галију. У „Политици“ читам: министар за науку написао „ситну књигу“ и адресирао је на име Бутроса Галија. Из „Ве-

черњих новости“ сазнајем да је министар за информисање сиротом Галију послао у једном дану чак два писма.

Замишљам „поштеног Копта“ како сваког јутра трчи са 72. спрата зграде на Ист Риверу да у поштанском сандучету узме писма која су му стигла из Србије. Вероватно да не може ни да спава од силног узбуђења нестрпљиво чекајући да га затекну сва та писма. Једнога дана кажу да се осећао страшно потиштен јер је добио само 248 писама из Србије што је знатно испод дневног просека. Гали не стиже ни да се умије ујутру, зато је све црњи у лицу, а већ чита у српском оригиналу писмо натољено сузама Маргит Савовић у коме га обавештава да у селу Хртковци нико не узнемирава, нити протерује, нити отпушта с посла Хрвате, јер их више нема ни једног јединог. Вита јела, зелен бор, шаљи Гали одговор.

У новинама се свашта може прочитати, па и то да је за стан од шездесет метара квадратних потребно 375 година рада. Већ замишљам вести из 2368. године: „Данас је тристадеведесетпетогодишњи Н.Н. добио кључеве од стана којег је отплаћивао од када се запослио. Н.Н. је склопио уговор са фирмом „Станком“ власника Жике Муштикле и до сада му одредбе уговора нису дозвољавале да умре све док не испуни све предвиђене обавезе. Н.Н. је по усељењу у стан изјавио: „Сада за мене почиње други живот“.

После таквог примера, остаје ми да закључим:

Социјалисти ће још дуго да владају јер српски народ је страшно издржљив.

У издању Књижевне омладине Србије у едицији „Пегаз“, изашла је из штампе књига афоризама

АЛЕКСАНДРА ЧОТРИЋА

„ДАЋЕМО МИ ВАМА ДЕМОКРАТИЈУ“

Сви Срби су живели у једној држави све док вођа није дошао на ту идеју.

Председник је колективни шеф државе. Прича се да није сам.

Оправдао је надимак вожд. Своје је Србију на београдски пашалук.

Био сам и у усташама и у четинцима. Ја сам по опредељењу Југословен.

ЈНА је изгубила три рата у гостима. Сада чека реванш на домаћем терену.

Комунисти су увек били авангарда. Надамо се да ћемо им и сада видети леђа.

Разлика између комуниста и фашиста је у томе што су први победили.

Када су чули да је излаз у раду, сви су изашли.

ШТАМПАЊЕ ОВЕ КЊИГЕ ОМОГУЋИЛА ЈЕ ФИРМА „ИНВЕСТЕКСПОРТ“ ВЛАСНИКА ДРАГОСЛАВА МИЛИЧИЋА, ШТАМПАРИЈА ИНВЕСТЕКСПОРТ Смедеревска Паланка, Светог Саве 8, тел. 026/32-908

НАРУЏБЕНИЦА

Александар ЧОТРИЋ: Даћемо ми вама демократију, афоризми, 64 стране, цена: 2.490.000.000 дина.

Наведена цена важи за уплате до 8. 10. 1993.

Књига се може купити сваког радног дана од 10 до 16 часова у редакцији „Српске речи“, Браникова 13-15, VI спрат, наручити телефоном на бројеве 011/620-891 и 628-242, или преко наруџбеног купона.

НАРУЏБЕНИ КУПОН

Наручујем _____ примерак(а) књиге „Даћемо ми вама демократију“

за укупно динара _____

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____

АДРЕСА _____

ТЕЛЕФОН _____

Овај исечак пошаљите на адресу: „Српска реч“, Браникова 13-15, VI спрат, 11000 Београд

Напомена: Књигу плаћате поштару приликом преузимања књига

МАГА СРБИЈА

ТАЈНИ ЖИВОТ „СРПСКЕ РЕЧИ“

МЕМОАРИ О ЧЕКУ

Овако живе издајници и страни плаћеници

Интимни живот једног члана наше редакције

Мало шта од папира који је у оптицају могу да користим. Кола немам — не требају ми бонови за бензин; у соби у којој живим немам ни решоа а камоли фуруну да печем хлеб — не трабају ми, значи, купони. Зато најбоље обожавам папир који се зове — чек. И ту се толико материјала накупило, да одлучих да напишем „Мемоаре о чеку“. Седох у „Бранковину“, наручих „наместај“ (не „Симпов“ већ „Карловачки“) и почех да се сећам.

Чек број 288121, датум 25. август, место „Последња шанса“. Скупина повећа. Само пиће, ништа клопа, а „свратисмо на по једну“. Поподне преточисмо у вече. Дође „записничар“, изведе рачуницу. Са петсто милиона „добацих“ тек до четвртине чека, али остали платише разлику...

Чек број 288122, истога дана педесетак метара низводно, оверио је своју судбину у бифеу „Ласта“. Сем неколико шприцера, да рачун не би био „танак“ поједосмо по неку бајату гибаницу, а онда-залисмо све то са „литар & литар“. Ту окончасмо писање, јер је „Ласта“ била пред затварањем...

Баш 26. августа потроших и чек број 288123 и то у „Бранковини“. Гладан, сљуштих две порције пуњених тиквица за које ми колега рече да су прескупе и да бих код његове мајке могао да за те паре поједем кило. Узех од конобара ситниш и преко улице, у радњи купих два кисела млека (тиквице не иду без киселог млека). Рачун закончих са пола белог и пола соде, таман да чек убијем скоро до максимума и од конобара Мује искамчим разлику у кешу за цигаре и новине...

У недостатку кеша сутрадан чек бр. 288124 оживех преко везе у две милијарде и свратих до „Глумца“ на два-три „наместаја“, јер је врућина била неподношљива за крај августа...

У „Ласте“ се сретох са неким колегама сателевизије и ту, пред њима, свечано — да бих убио још који шприцер — убих чек број 288125. Износ, испод максимума. Разлог: и други су писали чекове, ја сам само први потегао оловку...

Сутрадан, у „Пролећу“: грашак, мала бечка, парадајз салата, и нешто шприцера. Ја подригнух, а издахну чек са именом 288 и презименом 126. Провером конта схватих да сам отишао у „—“. Закључих ипак да сам на добитку, јер је желудац већ варио непријатељску „бечку шницлу“...

... У „Вуку“ покушах да изгладим (уз телеће медаљоне) неспоразум од претходне ноћи, са девојком свога пријатеља. Све по реду: о свађи смо расправљали уз „лозу“ и „ви-

ЕВИДЕНЦИЈА О ИЗДАТИМ ЧЕКОВНИМ БЛАНКЕТИМА			СТАРО СТАЊЕ
ПРВИ СЕРИЈСКИ БРОЈ	ИЗД Ч	БР. ТЕК РАЧУНА	
СЕРИЈСКИ БРОЈ ЧЕКА	ДАТУМ ИЗДАВАЊА	ИЗНОС	КОРИСНИКУ
288121 ✓	25. 8.	2.000	"Ташкара" *
288122 ✓	25. 8.	3.000	"Ласта"
288123 ✓	26. 8.	3.000	"Бранковина"
288124 ✓	27. 8.	2.000	"Претржача"
288125 ✓	27. 8.	3.000	"Ласта"
288126 ✓	28. 8.	4.000	"Вук"
288127 ✓	29. 8.	4.000	"Миљеш"
288128 ✓	30. 8.	5.000	"Трмес"
288129 ✓	31. 8.	5.000	"Претржача"
288130	1. 9.	5.000	

МОЉИМО ВАС ДА ПОШИЉЕНЕ ЧЕКОВЕ ВРАТИТЕ БАНЦИ

љамовку", о Њему уз супу, а о мојим поступцима претходне ноћи уз телеће медаљоне. Целу ствар смо апсолвирали уз „Жилавку“ 0,7. Сведок ми је чек са бројем 288127 и конобар који га је примио...

Схвативши да мој „—“ иде у велики „+“, у „Мањену“ „скратих“ само пола износа на десет с луком и салатом, и неколико кригли пива...

Последњег дана августа искористио претпоследњи чек. А, где бих него у „Грме-

чу“. Био је то петак. Где уз новинарске трачеве преточисмо (слободна новинарска процена) буре пива...

За цигарете, новине и хлеб уновчих последњи из серије: 288130 и закорачих у тотални минус.

За све и па и за ове мемоаре потребно је дефлорисати још папира у облику чекова, а и нема редова као за папире којима се добија предност при куповини брашна, бензина, уља или шећера. Једино је са девизама интересантније, али о томе ће неко други писати.

Живан Љубинковић — Кекац, заштитни човек СПО, отишао је 16. септембра на издржавање казне од 20 дана затвора. „Српска реч“ ће вам испричати како се тамо провео.

СЛОБА УПУЦАН ДЕЧЈИМ ПИШТОЉЕМ

Црна серија безразложног полицијског насиља наставља се. Овога пута, срећом, без озбиљнијих последица. Објекат примене практичних знања и вештина српских МУП-оваца зове се Влада Петровић, бивши је портпарол и секретар Општинског одбора СПО Ниш, шеф оперативног штаба за изборну јединицу Ниш 5, сада члан Савета за информисање ОО СПО Ниш. После боравка у викендици, у недељу 19. септембра, у викенд насељу Сићево, Петровић се запутио кући, у Ниш. На железничку станицу стигао је после двадесет часова. Пошто је на тој релацији путовао годинама знао је да је по реду вожње локални воз Бела Паланка — Ниш отишао. За сваки случај питао је отправника возова да ли његов воз касни. Отправник није био много расположен за разговор, кратко је одговорио: „Два сата“ и наставио да чита свој каубојски роман. Реч по реч, дошло је до конфликта. Петровић је захтевао да се из станице уклони урамљен страначки плакат СПС-а са сликом Слободана Милошевића.

Отправник је из фиоке извукао пиштољ и уз бујицу псовки уперео га у Петровића. Када је овај учинио исто, отправник се успаничио, закључао канцеларију и позвао полицију. Патрола је стигла за седам минута, иако до Ниша има осамнаест километара. Испоставило се да је Петровићево оружје дечји пиштољ направљен за малокалибарску муницију, уз то празан. Отправник је по уласку полицајца кренуо да виче оптужујући Петровића да је покушао да га убије, онемогући да укључи скретницу и изазове несрећу, да је све унапред испланирао и томе слично... Вођа патроле се затим обратио Петровићу, речима „А сада, мангупе, да чујемо шта ти имаш да кажеш?“ Као да је само то чекао, полицајац је

већ после његове прве реченице, ударио Петровића отвореним дланом. Поновито је то неколико пута, а затим су уследили ударци у стомак и неколико пута ногом док је Петровић лежао за земљи.

Убацили су га у кола и са упаљеним ротационим светлима и сиренама пребацили у станицу милиције у Нишу. После легитимисања показало се да полицајци нису баш одушевљени сазнањем кога су привели. Криминалистички инспектор је позвао телефоном инспектора СДБ (чија је канцеларија у истој згради) да „преузме случај“. Он је то одбио и препоручио колеги да позову начелника.

Око 23 сата стигли су командир станице и начелник Гвозденовић. После уљудног разговора са Петровићем и краће расправе са потчињенима, Петровић је пуштен у понедељак, пола сата после поноћи. Документа и новчаник враћени су му у пет сати ујутро.

На разговору који је обавио са потпредседником ИО СО Ниш, Мићом Димитријевићем, истог дана, Влади Петровићу је обећано да ће читав случај бити испитан. Живи били па видели.

РЕЦЕПТ

Господин Радош Смиљковић, предавач политичке социологије на Факултету политичких наука у Београду и неуспели кандидат за ректора Београдског универзитета (иначе члан СПС), недавно је постављен за амбасадора у Софији.

Не знамо како је господин Смиљковић примљен у Буџарској, али он у сваком случају има добар рецепт: на љуто Българче — љуто травче.

EX — CRO

CRO POP 15 — ТОП ЛИСТА ХРВАТСКОГ РАДИЈА СТУДИЈА ЗАГРЕБ 12.9.1993.

1. ОЛИВЕР ДРАГОЈЕВИЋ, Тешко ми је путовати
2. БИБОНИ: Нек' се дијете зове као ја
3. ЕЛЕКТРО ТИМ: Тек је дванаест сати
4. ФАНИ ХИЛ: Ја те хоћу
5. ИВАНА БАНТИЋ: Не питај за мене
6. БОРИС ДРАГОВИЋ: Ти си моја љубав стара
7. МЛАДЕН КВЕСИЋ: Туђа жена
8. ПУТ: Немој више плакати
9. ДРЕЛЕТРОНИК: Ромео и Јулија
10. ДИНС ДВОРНИК: Јунак плаже
11. МАРИНЕЛА: Заједно
12. ЦИМИ СТАНИЋ: Пролази све
13. ВЛАДИМИР КОЧИШ ЗЕЦ: Лола и ја
14. БОРИС НОВКОВИЋ: Више ништа није као прије
15. САЊА ДОЛЕЖАЛ: Дуа-ди-ди

КАПОРИЗАМ

Господин Момо Капор, некада омиљен београдски писац, назвао је у својој редовној рубрици „011“ („Политика“) Београдски круг — збиром два полумесеца.

Наш народ каже: „Где кога србци — ту се чеше“. Наравно, у односу на науку која се бави обликом људске лобање и црта карактера. Кад смо већ код месеца.

БРАШЊАВО

Да дељење намирница на тачкице није баш јеноставаан посао ових дана су се уверили сви трговци. Прво је запело на прашку који је пакован само у кесе од по 3 кг, а многима следује мања количина од тога. Проблем је решен по принципу — снађи се. Ако ти припада само килограм овог производа, не остаје ти ништа друго него да залуцаш по свом крају и пронађеш „пара“ коме припада остатак. Међутим, извесну домишљатост по питању брашна, трговци су бар на Бановом брду, ипак исказали. Пошто четворочланој породици следује 24 кг брашна, а паковања су од 25, препоручено је истима да када дођу по своје следовање, од куће понесу килограм брашна и испоруче га приликом преузимања свог следовања. Танте за кукурику.

ТРАГОМ БОРИСАВА ЈОВИЋА

БОН(БОН) ЗА ЗАМАЈАВАЊЕ

Сећате ли се Борисава Јовића? То је човек који је — ако је — остао запамћен јер је истерао тенкове на Београђане. Нестао је са политичке сцене гашењем Председништва СФРЈ и вероватно инсценираним разлазом са Слободаном Милошевићем. Упркос многих сличности, он није, као његов колега из бившег председништва бивше Југославије изговорио „задатак само испунио“, али га јесте испунио и повукао се у хладовину партијских функција. Међутим, ових дана, када је стандард Србије враћен на време „обнове и изградње“, па чак и испод тога, поново се огласио. По његовим речима, а можда, ко зна, и по његовом схватању, народ Србије није незадовољан што су рафови продавница празнији од оних у најтежим московским годинама, нити је нервозан што су уведени бонови за све и свашта. Достојанство је, сматра бивши копредседник, довољна замена за све. Изгледа да ни он, као ни његови саборци и колеге из врха СПС-а, не живе у Београду и Србији или бар не живе као остали становници земље којом владају. Јер, да су покушавали да се превезу са краја на крај града као што то ради већина смртника у времену сурове несташнице бензина, знали би да је јако непријатно смрзавати се сатима на аутобуској станици, а потом војњу провести са десетином сапатника угуран у аутобус као што се рибљи филети слажу у конзерве. О каквом је достојанству онда реч?

Тешко је себе замислити достојанственог у празним радњама, у реду за млеко које се продаје од пет до шест сати ујутро, у реду за бонове за брашно, уље, детерџент — а потом у потрази за тим истим брашном, уљем, детерџентима... које успевају да набаве само најспретнији и најсрећнији.

Пропагандна машинерија ТВ Србије обележава боље дане и скидање санкција. За сваки случај се подгрева и ратни патриотизам, називајући то достојанством, и злурадост према суседима који „ће сигурно више страдати од нас“. Један од добрих ученика ТВ-лекција, старији суграђанин, чекајући сатима у реду да купи брашно уз бон, објашњавао је зловолним чекачима не само да су Немци криви за све невоље Србије, него да и њима само што нису поделили бонове и сврстали их у редове за основне животне намирнице. Он се није, као већина, задовољио да баје над несрећом и будућом несрећом отцепљене браће — пре свега Македонаца и Словенаца, него је, сазнавши истину о Немачкој, одмах о томе обавестио суграђане стискајући бон у руци и

Како изгледа замена за достојанство

Пише: Надежда ГАЋЕ

надајући се да је то бон са, а не као што је било са бензинским боновима, без покрића. Сенци свакодневне трке за основним потрепштинама, трке која изазива таласе незадовољства, али и за коју се стално измишљају нова и нова оправдања, остају они коју трку нису издржали. Све је више болесника без лекова. Пронађено је у затвореним становима десетак пензионера који су умрли исцрпљени од глади. Из контејнера за ђубре више очајници који траже бачено парче хлеба. Све то без бонова.

Нема ни бонова за достојанство које се дели и удељује бесплатно и неограничено. Једини преостали еликсир достојанства је патриотизам, а када се говори преко нишана, постаје лако схватљив. Неподношљивом лакоћом се руши разум пред налетом ситних и крупних интереса упакованих у патриотизам. Тако су и бонови постали пожељни, чак добри за нас и наше прилике. Некада смо, на кратко, пробали са боновима да распоредимо сиромаштво, али југословенско, тада социјалистичке, републике су се углавном бавиле међусобним варањем па је ствар решена новим међународним кредитима. Сада нема шанси да се привуку некакви белосветски финансијери, али нема ни република које се препуцавају. Храна је власништво Србије и она је то демонстрирала врло очигледно Црногорцима. И бонови су српски, такође, и

одлични су да „са премосте тренутне тешкоће“. Колике тешкоће? Колико ће то све трајати? На које се тешкоће мислило када је речено „тренутно“? Питања без одговора има безброј, али има и безброј одговора на непостављена питања. Народу се уместо одговора, уместо права и услова да живе европски, како су навикли, уместо пасоша који важи, уместо... нуде бонови, невидљиво достојанство, ратнички поклочи... Као деца бомбоне, грађани Србије гутају шта год им се потури.

Наравно, ни такво понашање није без осnova. Производња прехранбених производа је у опадању. После значајно смањење производње током 1992. пад је настављен и у првом полугодишту ове године. За првих шест месеци 1993. прехранбених производа је произведено мање за 27 процената него за исти период претходне године. Увећани род многих култура није никаква гаранција да ће хране бити, јер постоје огромни проблеми са убирањем летине, откупом, допремом до прерађивача, складиштењем и самом прерадом. Дакле, хране има и нема, а држава сем часне речи није у стању да понуди никакву другу гаранцију да ће прехранити све своје становнике. Грађани осећају да ствар и није тако лоша као што може да буде и као што ће бити, па су задовољни и са боновима и са редовима, само некако да се „снађу“.

Већина становника Србије пати, многи су се стварно снашли, многи мисле да су се снашли ако су успели да купе део онога што им се боновима удељује. На несрећу, ма како мали, један број људи није у стању да издржи трку са немаштином и у таласима долазећим несрећама. Млади и здрави беже у иностранство, радећи било шта, заборављају своју струку, а слабији и старији, мирећи се са судбином, постају жртве лудог политичког експеримента. Тако постајемо земља без будућности, а већ смо земља суморне садашњости.

Мало уз бонове, а више уз помоћ рођака са села, некако се ипак прехрањује и отварају се уста за нови бон(бон). Дише се „на шкрге“. Између живота и смрти су се угњездили бонови. Спасоносна „истина“, за сада, остаје „скривена и не схваћена“. За неку другу истину изгледа да није време, а политичка сцена Србије још увек не кључа иако је температура изузетно висока.

ИНФЛАЦИЈА ПАДА, ЦЕНЕ РАСТУ!

Српска влада има чаробни штапић у рукама, јер је својом успешном политиком и пакетом мера успела да савлада инфлацију и повећа производњу. Статистичари процењују да је у првих 15 дана септембра инфлација порасла само 70 одсто (у августу је износила скоро 1900 процената), а августовска производња је за 4,9 одсто већа од јулске. Ако се томе дода да је потпредседник СПС-а Борисав Јовић пре неки дан изјавио да је народ одушевљен мерама владе (читај тачкицама и ратном економијом) онда власт у Србији може задовољно да трља руке.

ДЕЈСТВУЈЕ САМО ЦРНО ТРЖИШТЕ

Народ је у чуду, не разуме зашто такав напредак не осећа, већ напротив сваког дана пада у очај због све виших цена, несташица и редова. Ствар је једноставна за објашњење. Статистика мери цене, односно пораст инфлације само у продавницама, али не и на црном тржишту. Пошто у продавницама ничег нема осим хлеба и млека у рану зору, а цене ових намирница су лимитиране, онда се ствара варка да цене не расту. Пописивачи цена, службеници Завода за статистику, имају узорак од неколико градова и неколико стотина производа. Кад заређају по продавницама упоређују цене из претходног мерења инфлације и садашњег. Тако ће поред прашке шунке, бутера, маргарина, пиринча, кременадле и личних производа, којих одавно нема у радњама, написати да је инфлација равна нули. На њих се не треба љутити. Они поштено раде свој посао како се ради и у другим земљама, али би требало, издајући своја саопштења и да објасне грађанима да инфлације у продавницама нема зато што нема ни робе. Овако испада да је операција успела а пацијент умро.

Дејство инфлације се осећа тек на црном тржишту где се вредност робе мери марком. Како марка расте тако поскупљује дефицитарна роба, што значи да се цене мењају свакодневно. Почетком ове године економисти су процењивали да се 40 одсто промета обавља на црном тржишту. Садашња процена је да је 70 одсто трговине изашло из својих легалних токова, због чега штету трпе не само купци већ и држава која не може да наплати порез.

Српска влада тврди да успешно сузбија инфлацију, а народ је у чуду. Не разуме зашто такав напредак не осећа. Ствар је у томе што у продавницама нема робе, па чега нема то и не може да поскупн.

Пише: Милица ЛУЧИЋ — ЧАВИЋ

Статистика осим цена у продавницама мери и цене стамбено комуналних и других услуга и цене на зеленој пијаци. Како су пре неки дан поскупели бензин, саобраћај, станарине, струја, треба очекивати да ће друга половина септембра бити неповољнија што се извештаја о инфлацији тиче, али ће и даље бити далеко од реалног стања и реалне слике о тржишту и ценама. Није потребно економско знање да би се стекла представа како живимо и колика је инфлација. Треба само поредити трошкове живота у августу и ове у септембру и подсетити се да је августовска инфлација износила 1900 процената. Реална септембарска је већа од оне из прошлог месеца.

ПРОИЗВОДЊА РАСТЕ — РАФОВИ ПРАЗНИ

И други показатељ, поменут на почетку овог текста, пораст производње, власт ће себи приписати у заслугу. Рећи ће вероватно да је то резултат њене економске политике и ефикасности. Али када се разгрне тај збирни податак о порасту од 4,9 одсто види се да је повећана само производња гвоздене руде, неметала, бродова и коже и крзна. Значи да су вреднији били само рудари, бродоградитељи, ловци и кољачи стоке. Шта је рударе стимулисало не зна се, као ни бродоградитеље, који своја пловила немају коме да продају, али за кожу и крзно се зна. Сточари су масовно почели да да ослобађају стоке зато што се због прескупе хране и концентрата тов више не исплати, с обзиром да цене откупа и меса

у малопродаји одређује држава. Последице овог покоља осећаће се годинама, кажу стручњаци.

Ова два податка о паду инфлације и порасту производње још један су доказ да живимо у зељи апсурда. Ниједан економиста на свету не би веровао да производња расте у земљи у којој су сви рафови празни и да инфлација пада, а да притом све поскупљује свакодневно од 50—800 одсто. Наши економисти који не уживају благонаклоност режима указују на погубне последице актуелне економске политике, али њих нико не слуша. Збуњени су чак и економисти који су по вољи српске владе. Ваша новицарка је пре неколико дана срела једног од њих који слови као утицајни саветодавац и креатор економских потеза власти. На питање „Шта урадите са привредом и тржиштем и какве су то контрапродуктивне мере“ одговорио је „Нису нас питали, политичари су сами све одлучили“.

ЕКСПЛОЗИЈА УЛИЧНОГ КАПИТАЛИЗМА

Политичари очигледно сматрају да су свезналице. Зато ако падне влада Николе Шаиновића не треба гајити илузију да ће на његово место доћи неко способнији. Треба се сетити само ко су били премијери у последње две године па ће бити јасно да ће се исти кадровски тренд наставити. Доћи ће нови свезналица који ће вршити експерименте, какав је био онај Божовићев о подржављењу преко половине предузећа у Србији, или ће доносити мере које су смртоносне за привреду и становништво, какве су мере актуелне владе.

У сваком случају наставићемо и убудуће утабаним путевима социјализма. То је обећао председник СР Југославије, Зоран Лилић, бораваћи недавно у центру ратне индустрије у Ваљеву. Рекао је том приликом „Колико имамо капитала имаћемо толико капитализма“. Пошто капитала нема (оно што се штампа у Топчидеру није капитал) значи да овде неће бити ни, многим тако мрског капитализма. Зато ће капитализма и капиталиста бити на улици на црном тржишту јер капитал се тамо ваља и то у маркама и доларима.

Та експлозија уличног капитализма ускоро ће тешко моћи бројчано да се изрази. Марка је прескочила психолошку границу од милијарду динара, а за последњих годину дана поскупела је за близу три милиона пута. За толико исто се срзао динар. Ни деноминација му неће помоћи. Олакшаће само посао касиркама, али би цела ова операција могла негативно да се одрази на инфлацију. Искуство говори да се она после деноминације убрзава, јер се због малог броја нула свима чини да је све јефтино и да има простора за повећање цена.

ДР СРЕТЕН СОКИЋ, ПРЕДСЕДНИК НЕЗАВИСНИХ СИНДИКАТА СРБИЈЕ

МИСТЕРИЈЕ ЧЕТВОРОЧЛАНОГ ОРГАНИЗМА

„Бонови су највиши ступањ и најдрастичнији облик државног дириговања. „Тачкице“ су, међутим, носиле са собом и одређену слободу породичног понашања грађана да

колико-толико одлучују како да живе у датим условима и купују шта им је најпотребније... Сада се држава представља као тумач мисли, жеља и осећања грађана Србије. Ради се о невероватној, хокус-покус социјалној политици“.

Разговарала: Славица ЛАЗИЋ

У стратешким „системским променама“ шта нам предлаже власт?

Нуде се закони о предузећу, приватизацији, радним односима и штрајку. Низ одредби је неприхватљив. Поменућу само неке. Владин предлог Закона о основама радних односа, који ће за неколико дана бити разматран у Савезној скупштини, ускраћује запосленима

елементарно људско и радно достојанство као и достојанство професионалности и креативности. Усвајањем овог Закона у предложеном садржају, радници могу још само да очекују забрану ограничења радног дана, јер се и то може оправдати наопако схваћеном „успостављању тржишних услова привређивања“.

Уместо да предлог Закона изрази најсавременија демократска и социјална достигнућа у области радних односа, привређивања и хуманизације рада, он постаје инструмент самовоље послодавца. Сва власт је, без икаквих обавеза и одговорности, предата послодавцу — директору, а што је најгоре, начин њиховог постављања, односно избора, још дуго ће, имајући у виду нашу друштвену стварност (и ближу будућност), законодавну регулативу и данашње извршиоце, бити ствар политичко бирократске позиције и промоције.

Озакоњење такве арбитражане самовоље није познато у савременом демократском свету. Законски се октроишу недопустиве одредбе у области радних односа, социјалних права, утврђивања висина зарада и др. у којима је радник једино слободан да, заједно са својом породицом, **умре од глади**. Нема оправдања, нити могућности законског ускраћивања једне од основних функција и улоге синдиката, а то је међународно афирмисана функција у овој области. Синдикати овим Законом нису маргинализовани, већ потпуно **игнорисани**, а свако синдикално деловање против апсолутне власти директора је унапред проглашено незаконитим.

Модерна тржишна привреда намеће, наиме, обезбеђење таквог друштвеног, радног и материјалног положаја запослених, који одговарају савременим светским стандардима, а не враћање у положај пре **чартистичког** покрета.

Слично је и са предлогом Закона о штрајку. Штрајк као легитимно и легално средство синдикалне борбе, одредбама овога предлога готово је немогућ. Ако се имају у виду и

Фото: Ђорђе ВУКОЈЕ

захтеви истакнутих појединаца из редова партије на власти за забраном штрајка (јер су „штрајкови као средство принуде у преговорима равни криминалу“), мора се изразити запрепаштење како је могуће да се на овако драстичан начин испоји схватање система и идеологије за које се мислило да припадају прошлости.

РОБНЕ РЕЗЕРВЕ — ПРЕСУДНЕ

Ова власт користила је робне резерве по свом нахођењу. Каква је права функција ових резерви?

Робне резерве ове земље, по својој функцији и као основ економске и социјалне политике, постале су крајње озбиљно питање, усложњавајући проблеме и разоткривајући досадашњи однос према њима.

У постојећим околностима, робне резерве нису просто **додатак** којим се интервенише ради регуларности друштвене репродукције и њеног несметаног тока и развоја. Те регуларности данас код нас нема. У материјалном смислу, репродукција нашег друштва је, већ дуже време, у алармантном опадању. Она је блокирана унутрашњим функционисањем политичког и привредног система као и спољним околностима, што је довело до тешко надокнадивих прилагођавања и у погледу техничких средстава, обима продукције, прометних и финансијских токова и др. Друштвени производ, који је на сцени, минималних је размера и могућности, особито на подручју индустрије, а наравно и у пољопривреди и туризму. Привредна репродукција је и даље у драстичном опадању и није способна да одржи чак ни елементарну egzистенцију запослених у материјалној производњи, а да и не говоримо о необузданим, државним, војним, полицијским, политичким и другим апетитима.

У тим околностима, материјалне и друге робне резерве нису додатак у посебним околностима (обезбеђивање потреба у случају рата и у другим ванредним приликама, интервенисање на тржишту ради његове стабилности...), већ све више **примарна, пресудна основа**, да се у овом тешком времену одржи egzистенција. И то, пре свега, како продукција за основну људску потрошњу, тако и да се одржи неопходна структура артикала и оптималан систем тржишта и расподеле производа, који омогућује сужен, а ипак одржив опстанак људи.

Све је то захтевало и захтева студиозно процењивање како да се ова веома ограничена средства употребљавају. Јасно је било да блокада Југославије неће тако брзо и лако да се заврши, с обзиром на праве разлоге због којих је уведена. Уместо **лажне пропаганде** како је „лако успешно производити под блокадом“, били су неопходни крупни заокрети, и то не само у структури производње, већ и у односу према робним резервама.

Олако посезање за робним резервама за разноврсне ратне и увозно-извозне спекулације, без студиознијег програма и динамичке, диригованим политичким интересима и циљевима, довело нас је до критичне тачке. Најновији начин потпуног отварања магацина резерви хране такође има погрешан прилаз. Последице су сагледиве: уместо доказане социјалне извесности, имаћемо даље увећање потресне људске драме и понижења у борби за голи опстанак.

Да ли је на делу недовољно добро организована класична државна дистрибуција или „организовано“ односно „интервентно“ снабдевање становништва?

Несумњиво се држава недовољно добро припремила и организовала. Истовремено је показала амбиције, а ради политичких циљева, да овај посао **сама** обави. Ми смо у независним синдикатима Србије тражили од владе да се наши представници укључе у рад тзв. „каблова за снабдевање“. Наравно, безуспешно. По нашој оцени, влада сноси велику одговорност, чак је дужна да изађе пред широм јавношћу и саопшти да није комплексно, организационо до неопходних детаља, функционално и кадровски извршила минимум припрема. Организовање „у ходу“, са видним закашњењем и недовољном анархијом, са досадашњим пропустима и суоченим слабостима, довољан је доказ да она није у стању да помоћу свог апарата изведе овај осетљив посао.

Какве су могућности, перспективе и последице оваквог „организованог“ снабдевања становништва?

Не треба неговати илузију о неким значајнијим могућностима садашњих државних робних резерви хране. Напротив. При општем материјалном пропадању, при прогресивном расту економског и материјалног осиромашења, нашим робним резервама се могу само — и то на краћи рок — **ублажити** најгори изгледи којима је погођена egzистенција највећег броја становништва.

Влада се упутила у овај, помпезно најављен као изузетно значајан подухват, остављајући нејасноће и могућности погрешног тумачења о нивоу питања. Као полазни критеријум узета је проблематична јединица — **четворочлана породица** и на основу ње утврђена и разрезана количина и врста производа, што носи низ произвољности у правима трочлане, двочлане и вишечлане породице, а посебно **појединаца**, где спада највећи део **младих и незапослени**. (Зашто, на пример, 0,50 кг. дeтeрџента и како да га појединац у тој количини „купи“)? По којем критеријуму је утврђена листа артикала и зашто нема низа најнеопходнијих — као што су **млеко, лук, кромпир, пасуљ, месо да и не помињемо, производи за дечју исхрану и негу?** Како ће се обезбеђивати континуитет и рокови испоруке, начин наплате и компензација?

Кључни промашај везан је за одређење о коме се није пошло од социјалних прилика породице, већ од имагинарног становништва оличеног у четворочлавној породици.

Оваквим одређењем, влада је омогућила да „право на снабдевање“ стичу и највећи ратни профитери, затим закупци огромног броја бензинских пумпи, „нафтни магови“, власници више фирми и рачуна у иностранству...

КУПОНИ КАО ТУМАЧИ МИСЛИ

Има ли разлике између бонова, купона и тачкица?

Осим политичко-пропагандних парада, резултати власти у економској области заиста плућују на **бонове**.

Наравно, било би боље да је влада учинила све што је могла (и по цену оставке) да се решења траже на другој страни. То значи — било је потребно приказати, изучити и оценити **праве узроке**, допринос актуелне власти, њеног система и политике у изградњи једне нељудске стварности на коју се наш (економски, привредни и др.) друштвени живот изобличио и срзао.

Држава и власт то неће да прихвате. Када би то учинили, изостало би одређење за бонове као привремена обмана политикантске социјалне једнакости и објективности, као јефтин улог у стицању уверења да су стратегија и циљеви ове политике у реду, да је управо то осећање и жеља српског грађанина.

Разлика између оваквог облика дистрибутивног и диригованог „интервентно“ снабдевања и тачкица, битно задира у карактер социјалне политике и циљева који се желе постићи.

Бонови су највиши ступањ — **најдрастичнији облик државног дириговања**, начина и могућности живота грађана. „Тачкице“, међутим, носе са собом и одређену **слободу породичног понашања** и одређења (наше искуство после 1945. године), да одлучују — колико-толико — у датим условима како да живе, шта им је најпотребније, с обзиром на стање и услове породичног живота.

„Тачкице су облик **полуновца**. Радник, службеник, функционер, добијао би одговарајући ниво зараде, према структури занимања и резултатима рада, умањен за одговарајући број тачкица. У овим условима морала би постојати **разноврсна роба** која има своју цену у новцу (минималну) и у одређеном броју „тачкица“. Грађани би се слободно одређивали где, како и зашто да утроше своје „тачкице“. Нажалост, и тај минимални услов слободе у наметнутој неслободи нам је ускраћен. Држава се представља као **тумач мисли**, жеља и осећања грађана Србије. Ради се о невероватној, хокус-покус социјалној политици.

Миљин Вас да направите паралелу између околности увођења бонова 1946. године, тадашњих и очекиваних садашњих ефеката?

Нема никаквих основа за упоређивање ситуације 1945-47. и наших данашњих околности.

Држава успостављена 45. па надаље, за текла је сасвим другачије стање и ситуацију — разарање, производну дезорганизацију, социјалну исцрпљеност... Ипак, имала је да се стара само о 20 посто становништва (људи у градовима, Армија...) у смислу рационализоване дистрибуције, из које је произилазила обавезна реквизиција планираних природних биланса и врсте артикала. Радило се од око један до два, односно два и по милиона становника. Данас је то, заједно са крајинама, сасвим другачија проблематика и сасвим другачији однос. Тада се радило о **оживљавању**, а данас о **издисају** производње. Тада се радило о рађању нове **мотивације**, а данас о потпуној декаденцији и **деморализацији**. Све у свему, нема основе за упоређивање околности, оправданости, метода, начина и ефеката.

ЦРНА ГОРА ОСНИВА СОПСТВЕНУ АВИО КОМПАНИЈУ

ВИВА АВИОМОНТЕНЕГРО!

Протекле седмице у Влади Црне Горе у Министарству за саобраћај, одржан је још један у низу састанака на тему оснивања црногорске авио—компаније. Одлука Владе Црне Горе да формира сопствену компанију у ваздушном саобраћају изгледа сасвим озбиљно, а припреме су приведене крају. Међутим, о тој намјери углавном се мало говори и пише јер неријетко изазива отпор, често неразумне, и у оном дијелу „просрпски“ расположених људи у овој републици доживљава се као сепаратистички чин.

Међутим, тренутна ситуација у ваздушном саобраћају савезне државе, односно његовој организацији, даје Влади Црне Горе за право. Мало коме је познато да је наш некадашњи национални авио—превозилац Југословенски аеротранспорт у новој држави постао — предузеће само једне републике. Влада Републике Србије, у вријеме Радомана Божовића, присвојила је ЈАТ и регистровала га као Јавно предузеће Републике Србије, чиме је оно изгубило и право на име које носи.

РОМА ВИА БЕОГРАД

Тим чином и неравноправном подјелом, као уосталом у много чему другом, Црна Гора је остала кратких рукава. Многима је несхватљиво да је владајућа гарнитура у Црној Гори дозволила да се некадашњи заједнички авио—превозилац, у чију су флоту и осталу огромну имовину улагале све бивше републике па и Црна Гора, региструје као српско предузеће у коме она нема више никаквог утицаја. Сва имовина, око 25 авиона, сви аеродроми и пословне зграде постали су овојина Републике Србије. Посве је апсурдна ситуација у којој су и аеродроми Тиват и Подгорица српска имовина, па и пословне зграде у Будви, Котору и Подгорици. Црна Гора је тиме практично остала без могућности да контролише ваздушни саобраћај у сопственој држави. Колико и на који начин ће она бити повезана са осталим центрима у земљи и свијету одредиће јој Влада Србије, чије предузеће планира и домаћи и међународни саобраћај у земљи.

Није тешко закључити да је Црна Гора тако остала саобраћајно потпуно изолована од осталог дијела свијета и зависна од воље других, спремних да у зависности од природе односа двије владајуће партије уведу ембарго и на саобраћај, када могу на храну.

Истине ради треба рећи да њен положај у том погледу ни у бившој Југославији није био

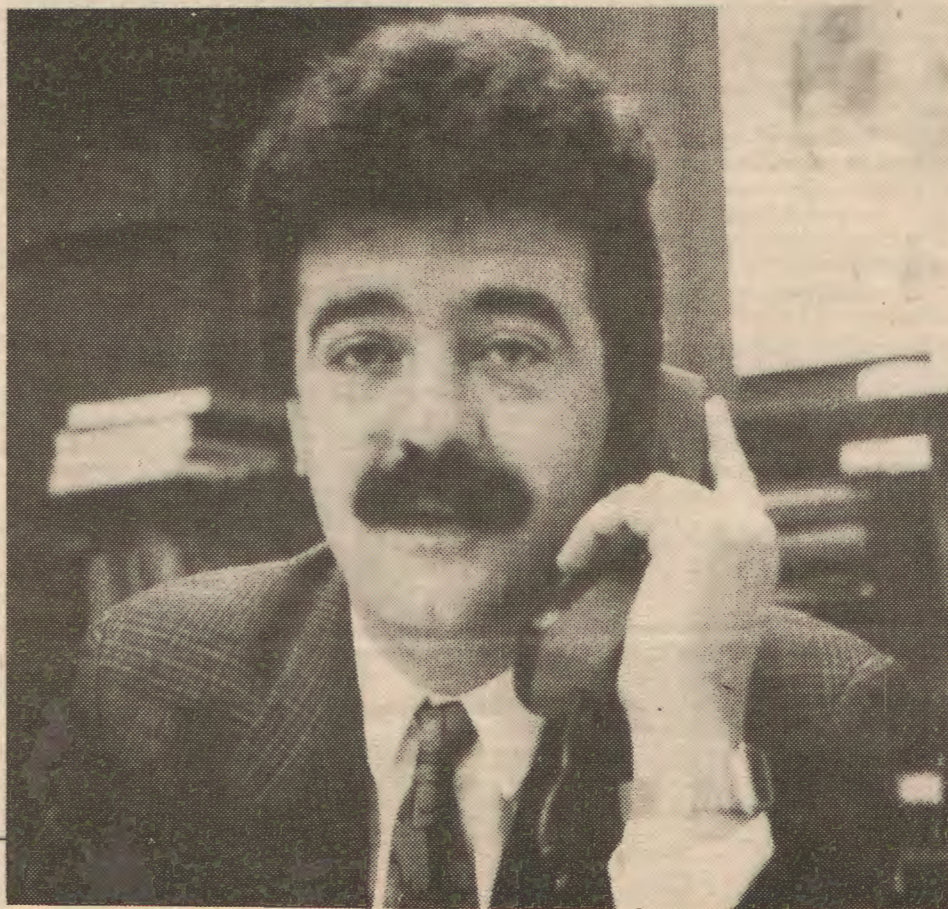
Једно од највећих достигнућа владавине Радомана Божовића било је погрбљивање авиокомпаније ЈАТ. Ко буде желео да говори о црногорском летећем сепаратизму, нека само прочита шта су „јатовци“ (или „атовци“) у име монопола радили по Будви, што је изазвало оправдано незадовољство „другог ока“. Ратовати су могли заједно, но летит — никакво.

Пише: Бранка ПЛАМЕНАЦ

бољи. Све везе са европским центрима обављене су преко Београда, што апсолутно не може задовољити нарасле потребе пословног свијета у овој републици.

Ако се има у виду да је основни предуслов успјешног привредног и културног развоја сваке земље, па и Црне Горе, развијен ваздушни саобраћај и добра повезаност са међународним ваздушним лукама, разумљиво је настојање да се Црна Гора брже и боље, директним везама приближи страним партнерима ради успјешније сарадње. У образложењу ове намјере истиче се да су посебно нерационалне везе биле са Италијом, за коју Црну Гору везују традиционалне пословне, културне и туристичке везе. Зато се и планира, за прво вријеме успостављање директних линија са Италијом и Русијом, са којом је у перспективи значајна економска сарадња.

Влада Црне Горе у овом пројекту ослониће се и на страни капитал, а по свој прилици полетеће авионима домаћег чартер превозила АВИОГЕНЕКС—а. Тако ће кажу, ознаку прве црногорске државне авио—компаније,

и њен државни грб на репу авиона, до чега је оснивачима посебно стало, понијети авиони АВИОГЕНЕКС—а.

Радни наслов будуће компаније јесте АВИОМОНТЕНЕГРО!

„ЛЕТЕЋА“ ОСМА СЕДНИЦА

У овом послу по свему судећи ЈАТ—а неће бити. Иако позвани да као партнери учествују у оснивању новог ваздушног превозиоца у земљи, ЈАТ—ови директори су на „нож“ дочекали такве планове. Заслијепљени национализмом, у привреди, као и у политици уосталом, садашњи директори у ЈАТ—у, без обзира на санкције, успјели су да ову некада по устројству модерну и западним сличну компанију доведу до потпуног моралног пада и расула. Период када авиони мирују и када се ништа не ради, они користе за немилосрдно међусобне обрачуна по националној и партијској припадности прије свега. У дугогодишњој историји ЈАТ—а не памти се да су људи са мање образовања, морала и достојанства били на његовом челу. Отимају се око оно мало преосталих представништава, заузимају позиције за старт након санкција, додјељујући притом себи и онима у иностранству енормно високе плате на уштрб осталих радника.

Захваљујући санкцијама узрокованим принудним одморима, у ЈАТ—у се тренутно врше права етничка и политичка чишћења. Главне позиције заузимају ватрени СПС—овци и понеки радикал, без обзира на способности и стручне квалификације.

Од свега овога нису поштеђени ни радници ЈАТ—а у Црној Гори, напротив. Пред сам почетак туристичке сезоне извршена је права кадровска чистка тако што су смијењени сви руководиоци ЈАТ—ових пословница у Црној Гори. Један је Црногорац—католик, другом је супруг католик и сл. а умјесто свих њих упућен је из Београда један, али вриједан, Драгош Ненадовић, иначе, директор ЕР—ЛИФТ—а. Ненадовић истина нема потребне стручне квалификације за тако нешто, али је зато убуђен радикал, одлучан да руководи само док летња сезона тамо траје.

Својим несналажењем, или можда намјерно, Ненадовић је дао свој допринос хаосу који је у ваздушном саобраћају између Црногорског приморја и Београда летос владао.

Крајем августа и почетком септембра, на хиљаде људи су без претходног упозорења, са уредним резервацијама, остављани без могућности за повратак кући на тиватском аеродрому, због изненадних и непланских сторнирања објављених и продатих летова. Не памти се наике да се нека авио—компанија са толико неодговорности понијела према путницима којима је претходно продала повратне карте. Пред очима запослених на аеродрому и у пословницама одвијале су се праве драме људи који нису могли да отпутују, без новца и хране, без смјештаја. Било је чак и физичких обрачуна са ЈАТ—овим особљем, а његови директори су се правдали недостатком керозина.

Са колико се горива располагало, знало се ваљда мало раније, па се према томе морао и планирати саобраћај. Није потребно наглашавати колику је штету због таквог односа претрпео црногорски туризам.

Да је црногорски туризам дошао у потпуну зависност од јединог авио—превозиоца показује и податак да су ЈАТ—ови директори пред почетак сезоне водили пословне разговоре типа „колико ви нама кревета, толико ми Вама авиона“!!! Врло амбициозно за једног безначајног туроператора, тражили су наике ексклузивно право продаје свих кревета којим располаже ХТП „Будванска ривијера“, уцјењујући их при том бројем авиона које ће за сезону ставити на располагање према Црногорском приморју. Уз то су користили неограничене привилегије за себе и своје породице које углавном летују бесплатно у будванским ексклузивним хотелима. Тако, сада већ бивши комерцијални директора ЈАТ—а, Првослав Милинковић, на дужности шефа ЈАТ—ове фирме у Цириху (!) годинама са по-

родицом не само да летује, него и зимује у Будви, а понекад добије и комплетан новогодишњи аранжман у елитном хотелу — бесплатно.

ПО МЕРИ БЕОГРАДСКОГ ЛОБИЈЕА

За разлику од њега Драгош Ненадовић је обезбиједио бесплатно летовање не само за садашњу, него чак и за бившу супругу са четворо—петоро заједничке дјеце у хотелу „Словенска плажа“. Уз то Ненадовић је, о трошку ЈАТ—а наравно, изнајмио јапански цип, по цинени од 40 њемачких марака дневно, без горива, или 1.2000 мјесечно!!! Да се не помињу бројне богате и пребогате вечере и ручкови којим су чашћавани. Није тешко израчунати да се тромјесечним најмом овог Драгошевог ципа могла исплатити плата за све раднике у пословници Будва за годину дана, умјесто што се након изузетно напорне сезоне и биедне надокнаде упућују на принудан одмор.

Још гори је однос ЈАТ—а према имовини у Црној Гори. Из ове републике се углавном односи огроман приход, често и неопорезован, новац се у врећама авионима односио за Београд, а у њу се не улаже готово ништа. Овдашњи аеродроми прије личе на задружне зграде него на модерне ваздушне луке. У ЈАТ—овим пословницама све је, буквално све расходовано. Годинама, и по двадесет уназад, ентеријер се у њима није мијењао. Кадрови су тек посебна прича. Не памти се наике да је неко од способних и образованих кадрова из Црне Горе упућен на рад у бројна представништва по свијету. То је привилегија београдског лобија, а раније оног по Загребу, Сплиту, Љубљани, гдје се из Београда слало и шаком и капом.

Умјесто Улагања, на реду је распродаја имовине у Црној Гори, иако није разјашњено да ли они у Београду имају на то право. До запослених у пословници у Будви, једној од најрентабилнијих у земљи, стижу узнемиравајуће вјести да је њихова пословна зграда, смјештена у центру Будве — на продаји!!! Као могући купци помињу се Агробанка из Војводине и локално предузеће „Меркур“, коме је у посјети прошлог љета био генерални директор Жика Петровић. За његово име се везују и неке друге активности, трговачке природе, око закупа ресторана аеродрома Тиват, продаји хране из ЈАТ—овог кетеринга и закупу фри—шопа у ЈАТ—овој пословници у Котору.

Све су ово наравно поразне чињенице за црногорски туризам, за власти у Црној Гори, када се зна да према позитивним прописима јавно предузеће једне републике не може формирати своја предузећа у другој републици, а поготову не може продавати оно што није њихово. Највише страдају радници ЈАТ—а у Црној Гори, јер њихова права након дугогодишњег рада, од политиканства и похлепе из Београда нема ко да заштити.

НАВЛАЧЕЊЕ ЛУДАЧКЕ КОШУЉЕ

Српски Бог и батина, Милошевић и ТВ-Бастиља, ускоро ће нас претворити у друштво лудака у колективном кавезу спремних на колективно самоубиство из (личних) националних интереса, уколико претходно не умremo од глади и студени.

Чувени хеленски мудрац Диоген из Синопе, оснивач циничке филозофске школе, ставио је, кажу, у бурету, а усред белог дана, с фењером у руци, ходао атинским улицама — „тражећи човека“.

Пуна 24 века касније, како јавља АФП, „директор зоолошког врта у Београду Вук Бојовић, који има смисла за црни хумор, најавио је отварање кавеза за човека, врсту којој, по њему, у Југославији прети опасност да нестане“.

Увидом на лицу места, установили смо да модерни српски Диоген (још) није остварио своју заиста оригиналну идеју, за коју би дипломати рекли да је „без преседана“. Зашто то већ није учинио — може се само нагађати. Да ли је међу нама искувише много кандидата за кавез, па не може да се одлучи за „правог“, јер већина има „моћне везе“ и „право првенства“ Тамо Где Треба, или међу живим Србима нема ниједног који би заслужио да се нађе на том почасном месту, у кавезу, резервисаном за репрезентативног хомосапиенса?

Или, можда, г. Бојовић чека да нас „међународна заједница“ пусти из овог огромног колективног кавеза, у који смо ушли као послушне и покорне овце и ни бекнули нисмо док су нас наши дични национални пастири терали у торину, где нас немилосрдно и до изнемоглости музу, стрижу, а — богами — и кољу? Можда ће тек тада међу остацима стада које преживи владин „програм преживљавања“ наш Диоген почети да „тражи човека“? Питање је само да ли ће „то“ што преживи све ове ужасе и страхоте моћи да се назове — човеком, нормалним човеком, људским бићем уопште?

СВЕ БЛИЖЕ — МАЈМУНИМА

Како да човек — ако преживи — остане човек, а не полуди, помајмунише или поживотињи у земљи којом све брже и злослутније језде сва четири јахаца Апокалипсе — глад, куга, рат и смрт, а из колективног кавеза нигде излаза?! „Шеснаест месеци после увођења санкција ОУН — пише АФП — привреда у Југославији је полудела: цене се изражавају у милијардама, немогуће је купити месо, шећер, млеко, уље, детерџент и остале производе, продавнице су празне, просечна плата не достиже 20 долара, а инфлација је невероватно висока“.

Наводи се извештај Црвеног крста Југославије да 90 одсто становништва земље живи

Српски Бог и батина, Милошевић и ТВ Бастиља, ускоро ће нас претворити у друштво лудака, у колективном кавезу спремних на колективно самоубиство из (личних) националних интереса, уколико претходно не умremo од глади и студени

Пише: Никола БУРЗАН

у сиромаштву и цитирају речи познатог економисте проф. др Љубомира Маџара да је „економска ситуација данас у Београду гора него у току Другог светског рата у време немачке окупације“!? Упоредимо нас већ са „друштвом јужноамеричког типа“, у којем је 80-90 одсто сиромаша и 10 одсто „изузетно богатих“, а када је реч о приходу по становнику прогнозирају да ће крајем године, са свега 350 долара националног дохотка „пар капитала“, Југославија заузимати место „између Централноафричке републике и Уганде“!?

Куд смо то кренули?! Шта нам се то догађа? То је, каже ми учени пријатељ, само још један знак да се враћамо својим мајмунским прапредицама, тј. да смо ушли у фазу „без преседана“ — у биолошку контраеволуцију, да смо, заправо у „природноисторијском развоју живих бића“ кренули — уназад и да није баш тако далеко дан када ћемо сви догурати до — бескичмењака!? Осврни се, каже, око себе и лако ћеш приметити да је већ данас тај сој све масовнији.

Тај наш ход уназад још је приметнији у економији: већ смо дошли до фазе административно-директивне расподеле „основних животних намирница“ и васкрсли „следовања“ и „тачкице“ које памте само данашњи пензионери, некадашњи партизански победници, који су их први и лансирали пре више од четири деценије. Садашње наше стање неодрживо подсећа на оно у Пољској од пре тачно десет година. Разлика је само у томе што су Пољаци тада полако и мучно излазили из „ратног стања“, а ми га, изгледа, тек заводимо. И још нешто; они су на „тачкице“ месечно добијали и по два килограма меса или месних прерађевина, паклицу бутера или маргарина, па чак и по 200 грама чоколаде и — веровали или не — по ролну тоалет-папира по глави (или по — дунету, свеједно) станов-

ника! Није ли то још један доказ наше цивилизацијске деградације?! Или је то само због тога што су Пољаци католици, а ми православци? Молим?!

ПЛОДОВИ РАТНИЧКЕ ПОЛИТИКЕ

Шта ли ће бити с нама, Боже мој? „предстојећа зима највише ће погодити житеље градских центара који немају резервну варијанту на селу — истиче Радио Франс-ентернaсионал — а најбоље ће проћи Милошевићева изборна база, односно индустријски радници који у предграђима имају окупнице и могућност да секу шуме (!). Зато би било не-реално очекивати значајније политичке последице несреће која прети, јер онај део грађанства који ће бити највише угрожен ни до сада није подржавао Милошевићеву ратничку политику. Тако економска блокада прети да уништи српску опозицију и да доврши посао који ни моћна Милошевићева полиција није могла сама да обави.“

Некакав политички профит од социјалне катастрофе могао би извући само Војислав Шешељ са својом још агресивнијом варијантом шовинизма, ксенофобије и једнакости у сиромаштву. У поређењу са оним што нуди Шешељ, актуелни режим делује као узор демократије и толеранције, а управо је то утисак на коме Милошевић темељи своју политичку будућност“.

Теза да ће економска блокада најпре уништити српску опозицију изузетно је занимљива и не би смела да промакне пажњи опозиционих лидера и странака. Мада, није угрожена само опозиција. „Ово су тешка времена за независне медије који се у Србији налазе у повоју и боре се да оспоре готово потпуни монопол државе на информације у атмосфери узнемиравања од стране владе, сиромаштва и раширене апатије — наглашава Ројтер. — Једна независна радиостаница саопштила је да су јој претили бомбом, а многи новинари који раде за независне медије добијају претеће или увредљиве телефонске позиве.“

Слободан Милошевић, тврдокорни председник Србије, бивши комуниста, преузео је пуну контролу над државним радијем и телевизијом и претворио их у гласила која изражавају његове националистичке погледе и воде кампању за велику Србију... Пошто је учврстио своје позиције на телевизији, он је решен да их задржи, а његова влада љубоморно контролише дозволе које омогућавају другим станицама да емитују своје програме...“

Али, никаква пропаганда више не помаже — „глад куца на врата Србије“, како пише „Монд“, а југословенска влада мора да се суочи са „критичном ситуацијом коју тешко мо-

же да држи под контролом". Лист додаје да се наставља „луда игра цена“, да су несташице све веће, а „оптимисти тврде да се инфлација и даље повећава један проценат на сат“. И закључује: „Ратни напори и међународни ембарго коначно су бацили на колена једну ионако слабу привреду“.

Старим невољама додата је још једна: „јужна браћа“, Македонци, тако су затворили границу да ни врабац не може да је прелети. Француски радио тим поводом каже: „Чини се да је теза Американаца следећа: након потпуног краха европске и америчке политике о Босни, као могућег фактора дестабилизације режима Слободана Милошевића у Србији, сада је главна потпорна тачка за такву политику потражена у самој Србији — потпуно исцрпиту хаварисану ратну економију Србије и проузроковати имплозију српског режима“!

Имплозија! Пустите га, значи, да пукне сам од себе, без „спољне помоћи“! Дај Боже да доживимо и то чудо! Мада, како пише минхенски „Зидојче цајтунг“, „упркос осиромашењу широких кругова становништва, режим тренутно још увек чврсто седи у седлу. Санкције су навеле део становништва да се солидарише са Милошевићем, јер иностранство, а посебно Запад, једну ствар није јасно ставило до знања: да оне не треба да погоде Србе као народ, већ искључиво владајући режим. Поред тога, ни у владајућој СПС, ни у разједињеној опозицији нема људи који би могли да замене Милошевића. Поред тога, овај режим је добро обезбеђен: Милошевић је окупио 60.000 полицајаца, који су релативно добро плаћени и добро обучени. Ова приватна полиција игра улогу највећег послодавца у земљи. Њу следи државна телевизија и радио, које Милошевић потпуно контролише, а у којима је запослено око 14.000 људи...“

Ко ће се и како супротставити толикој полицијско-пропагандној сили?! А, како пише „Вол-стрит џорнал“, „светски пирати — Милошевић, Садам, Аидид — воле силу. Уколико им се не одупре, они ће свакако пожелети да дођу до веће и далеко деструктивније силе, попут Садамових фабрика за производњу нуклеарне бомбе...“ А сила се, каже, може савладати само силом, па упозорава Запад да је „веома опасно када одбија да озбиљно размисли о сили“.

НЕВЕРОВАТНА ИЗДРЖЉИВОСТ „ЛУДОГ НАРОДА“

Белгијски „Л'соар“, међутим, размишља нешто другачије описујући београдску атмосферу: „Мало је рећи да у Београду све више јача нерасположење према радикалним вођама босанских Срба који се кочопере далеко од фронта и који траже великодушност од отаџбине која је већ искрварила... Да ли прети опасност од немира? Становништво, суочено са вртоглавим падом животног стандарда, неће бесконачно подносити то свакодневно преживљавање.“

Међутим, дипломате — које су играле на карту незадовољства да би убрзале пад председника Милошевића — вероватно су се узалуд трудиле: у свим анкетама шеф државе води, док се на другом месту налази

човек који изазива страх на Балкану, лидер екстремне деснице Војислав Шешељ...“

И у чуду се пита: какав је то народ, ти Срби?! „Да ли је посредни мирене са судбином или понос? Издржљивост овог народа је невероватна. Иако гунђају или међу собом разговарају о монети која више ништа не вреди или о тешкоћама са којима се суочавају када треба да се прехране или излече, људи не

жеље да се пожале „странцима“! Пошто су уверени да су жртве планетарне неправде, радије пате у тишини него да пружи руку онима које сматрају одговорним за њихове невоље...“

Какав смо збиља ми народ? Зар на сваком кораку морамо потврдити покојног академика Рашковића да смо „луд народ“? Зар ћемо — из ината — својом биолошком контрареволуцијом срушити и Дарвинову теорију? Или смо, можда, ближе, бар засад, ономе о чему пише „Хелсинки саномат“: „Директор душевне болнице са преко 500 пацијената, која се налази у близини Београда, психијатар Драган Калуђеровић каже да његова болница добија, због блокаде, само 20 одсто од потребне количине лекова.“

„Нисмо у стању да пацијентима који пате од депресије пружимо нормалну негу. У мојој болници је због тога у току ове године извршено пет самоубиства. То је више него у току последње две деценије заједно. Употреба ових „лекова“ је нагло повећана због блокаде“ — каже Калуђеровић показујући платнене каише којима пацијенти могу бити везани за кревете док се не смире...“

КАНДИДАТ ЗА „КАВЕЗ ЗА ЧОВЕКА“

„Кажу да када Бог хоће некога да казни, прво му одузме памет. А наш „Бог“ са својом ТВ-батином већ је на добром путу да нас све претвори у лудачке и само чекамо, покорни као овце, када ће нам навући лудачке кошуље. То је, ваљда, прва фаза наше цивилизацијске деградације. Потом ћемо помајмуни сати, онда поживи тињити, све док не догурамо да бескичмењака и амеба. Крај се зна: од „Ш“ — обећањем „шведског стандарда“ — до „А“ — амебе.“

Горка судбина ћутећег небеског народа. „Ускоро ће поново почети да се умире од глади у срцу Европе, на један сат лета од Берна“ — резигнирано констатује „Журнал д'Женев“.

Почасни „кавез за човека“ модерног српског Диогена Вука Бојовића, по свему судећи, остаће празан — до даљег. Све док будемо били у великом колективном кавезу.

Али, ако у међувремену ипак пронађе кандидата — правог човека, најбољег и највећег Србина, патриота, миротворца, непопорочног, некорумпираног, најобразованијег и најпаметнијег (не мора бити академик), човека који није издајник, страни плаћеник, непријатељски агент, који није ратни профитер, шверцер, дилер, који има чисте руке и светла образ, који не пуши, не пије, не коцка се, не жури женске, који поштује правду и правичност, људске законе и десет божјих заповести — ако, дакле, таквог кандидата пронађе, молим г. Бојовића да му претходно навуче лудачку кошуљу, а тек онда га стрпа у почасни „кавез за човека“. И нек' се сети онога: „Људи су густо посејани, али ријетко ничу...“ Разумете?

Сигурно је сигурно. Ако сам био јасан... Или нам, у колективном кавезу, као колективним лудацима, остаје само — колективно самоубиство... Ако већ хоћемо да останемо овце до краја...“

„СРПСКА РЕЧ“

ПОЗИВА НА ПРЕТПЛАТУ

ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ: 3 МЕСЕЦА, 6 БРОЈЕВА: 3.000.000.000 ДИН
6 МЕСЕЦИ, 12 БРОЈЕВА: 6.000.000.000 ДИН
12 МЕСЕЦИ, 24 БРОЈА: 12.000.000.000 ДИН

УПЛАТА ИЗ ИНОСТРАНСТВА:

ЕВРОПА: 3 МЕСЕЦА, 40 ДЕМ, 25 УСД

6 МЕСЕЦИ, 75 ДЕМ, 45 УСД

12 МЕСЕЦИ, 140 ДЕМ, 85 УСД

ВАНЕВРОПСКЕ ЗЕМЉЕ: 3 МЕСЕЦА, 50 ДЕМ, 30 УСД

6 МЕСЕЦИ, 95 ДЕМ, 55 УСД

12 МЕСЕЦИ 170 ДЕМ, 100 УСД

Уплате из земље извршити у корист „Српске речи“, Београд, жиро-рачун: 60801-603-27562.

Пети примерак уплатнице са Вашом тачном адресом пошаљите на адресу „Српске речи“, Бранкова 13-15, VI спрат, 11000 Београд.

Читаоци „Српске речи“ из иностранства заинтересовани за претплату све потребне информације могу добити од секретарице редакције Наде Бошковић на телефоне: 381 11 628-242 и 381 11 620-891

ДРАГАН ВЕЛИКИЋ, КЊИЖЕВНИК

ЗИДАЋЕМО И ПИРАМИДЕ!

Оставши у лепом сећању градских музичара, прескочно је све проверене канале који у националној књижевности воде у бесмртност и направно име у иностранству. Спакован у неколико књига, некада тако шармантни дух и доброта Београда, праћен благословом иностраних издавача и стипендијама страних влада, отпловно је у белн свет без отужне носталгије.

Нико тим духом неће трговати. Када се, једном, људи овог поднебља буду научили да живе живот, и деца у школама имаће шансу да уметност прихватају астраганским додиром, будући да ћемо изаћи из времена смрти.

Господине Великићу, нерадо сте при-стали на интервјуу, рекавши да нисте рас-положени да оваквим видом испољавања објашњавате свет. Ипак, својим литерар-ним и публицистичким ангажманом Ви ко-респондирате са нашом свакодневицом, и на неки начин је такође објашњавате. У че-му је разлика?

Дати интервју значи сумирати неки пери-од. Обично то писац чини после објављене књиге или добијене награде. У озбиљном разговору писац износи своју поетику, дакле, интервју је библиографска јединица и за оно-га ко води разговор и за писца. Разуме се, дневни догађаји и све оно што зовемо акту-елношћу улази у такав интервју макар као илустрација. Дакле, интервју је озбиљна ствар и ја сада не мислим на сав онај естрад-ни бућуриш од политичара до певаљки за које је интервју нешто друго. Будући да већ две године, откако је почео рат, пишем тек-стове пре свега у листу „Време“, а десетине сам објавио по европским новинама и часо-писима, донкихотски покушавајући да свету напољу дам једну другу слику о Србији (а то нити је јуродиво хвалисање, нити бедно нипо-даштавање своје средине) ја сам прилично исцрпљен и као такав незахвална особа за интервјуе.

ГРАД КОЈИ ТОНЕ

У роману „Астраган“, названим и „најра-зорнијом антикомунистичком књигом која из аристократске позиције разара идеоло-

Разговарала:

Ружица РАНИТОВИЋ — ЈОВИЋ

гију“, који сте завршили маја 1990. године, пророчански израћају „озлоглашене њујор-шке улице (које се) протежу београдским четвртима“. А у време када смо сматрали да нам је још веома добро, Ви кажете: „На дно пристиже све више грађана. Крађа није само хоби, већ и начин живота, одлина спо-собних и интелигентних“. Да ли је сво зло које ће нас убрзо задесити, већ било ту, че-

кајући само прилику да пробије танку опну нормалног живота?

Без обзира што сам, радећи на роману „Астраган“ пре четири-пет година описао, ето, и ово време, та чињеница није квалитет сам по себи. Ништа то није чудно, јер ако схватите неке циклусе, ако уђете у суштину неких процеса, онда је будућност јасна као стрип. Узроци стања које ће нас снаћи били су, ту, и могли су се препознати: не можете, рецимо, годинама да пијете алкохол и при том верујете да ће вам јетра сваким даном бити све здравија, наравно да ћете се једног дана разболети. У то време, када сам писао „Астраган“ и описивао то, осећао сам без об-зира на љубав према Београду, и без обзира на шарм који он има — пре свега због људи, због миграција — да то постаје један други град.

Видео сам затим те аномалије, почев од Новог Београда као тврђаве официра, до потпуно изокренутог система вредности. Та-ко је, на пример, код нас директор болнице редовно најгори лекар — никада то неће би-ти неки стручњак који је измислио неки лек. То није само наша посебност, али код нас је то правило. Директор болнице! То је неки апаратчик, који је завршио факултет сумњи-во, и он сад узима кајмак, а ови генијалци се-де по лабораторијама са десет пута мањом платом од њега. То је све што се у великом граду може видети. Друго — простаклук, ко-ји је полако освајао Београд. Добро знам, могу да га пратим у континуитету од седам-десетих година. А Београд седамдесетих — охо-хо! Ви сте осећали — град је једностав-

Фото: Ђорђе ВУКОЈЕ

но вршио повратни утицај, слао повратну информацију и **убличавао** људе који су долазили. Постајао је модел понашања. Београд је био **град**, имао је културну сцену и зрачио је нечим. Међутим, оног тренутка када су реkvизите измешали квазицезисти, рокери, естрада, кад су кренуле те димне завесе, па Брена и те ствари — потпуно се све изнивелисало, потпуно се све прелило као када поплава дође. Заувек је честало оно херојско доба када се знало шта је рокенрол група у Хали спортова на Новом Београду, а шта је певаљка у кафани. Све се измешало, тако да сад имате 20 посто квазинародног мелоса, 30 посто ударалки са оријента, 10 посто квазицеза... и добијете један бућкуриш који није ништа, и тиме увесељавате народ. Једноставно сам видео да је град **тонуо** — постајало је нешто изнутра. Осећао сам све то као поткожни чир, ето.

А криминал?

Нормално, прво се почне са ситним криминалом, прво се отвори кафић, па иде рекет, и на крају држава бива основни криминалац који узима рекет од криминалаца. Само тако Србија може да храни још две државе и да финансира рат, што ни богатије државе од ње не могу. Имали смо и ратни зајам — ко га још данас помиње? Кад су могли тако да опљачкају овај народ, онда је све после тога сасвим лако и могуће.

НЕРВОЗНИ ДОШЉАЦИ И ГЛАДАН НАРОД

За „похотне и крепке“ горштаке који су преплавили Београд, кажете да су му даривали живот, али не и спокојство. Да ли ће мо после нове такве најезде која нам се одвија пред очима моћи дефинитивно закључити (Ваш цитат Андрића) „да је ту сачуван живот, али по цену која је скупља од живота самог“?

Не волим када се са висине говори о дошљацима — и сам сам на неки начин дошљак, јер сам одрастао у Истри. Зна се шта је руралност, шта је свеже становништво. Сви градови који су нешто значили у историји су измешани, јер само мешавина даје квалитет. Дакле, тога свугде има, али код нас је то драстичније пошто смо неразвијена земља. Београд има ту несрећу што је ваљда одувек миграција била јача него што он може да асимилира. У једном свом тексту рекао сам да не можете са два грама плесни направити од бурета млека кефир. Мора да постоји **однос**. Зна се колико може да се прожваће, колико град може да апсорбује у неком периоду. Услед датих историјских околности остала је велика цивилизацијска разлика између града и села. Нормално да у Холандији тога нема — тамо онај што живи поред ветрењаче има цивилизацијске манире исте као онај у Амстердаму. Е, ту је код нас разлика: од катуна до града — треба 300 година. Кад се гледа на плану појединца, ви имате случајева да у оквиру једне генерације, човек који је рођен у планини може у току живота изнапредовати до — градоначелника. И, зашто да не? Али, град има један свој **закон**, пре свега он је продукт једне цивилизације и самим тим ви када долазите, није важно одакле, али мора-

те да прихватите одређено мерило понашања. Проблем је у томе што је код нас тај **нервозни** елемент динарски, присутан подједнако у свим урбаним срединама. Ево, чујем, цео Загреб кука: Херцеговци им дошли главе! Ту националне поделе нису важне. Увек сам говорио да су, рецимо, у једном Мостару, Хрват, Муслиман и Србин много ближи један другоме него што је понаособ сваки од њих близак припаднику своје нације изван тог града. Имају исту „специфичну тежину“, на истим даскама су одрасли. Исти случај је и у другим градовима — Сарајлија има једну посебност, без обзира на религијску припадност. Заправо, сад већ морам да кажем — **имао је**. Кад је о овим стварима реч, не признајем оно погрдно „брђанин“, али факат је: прођите Београдом, па ћете видети. То су све неки дивљаци. Одакле је тај свет дошао?

Таква миграција мора да је била и '45—46. године. Једноставно, дођу у град да га **освоје**. Постоји и **мржња** према граду и **страх** од њега, можда зато што су вековима

у граду живели странци — у Далмацији, Истри било је то романско становништво. И Далматинац сељак је према њему имао ту мржњу — оде ујутро на пијацу у град, да их заврне мало, да им прода своје производе, и кад се врати — он **мрзи**. Према томе, цивилизација града је нешто што овде никада није пустило корене: гледајте само како изгледају наше куће, па и кућа у којој ја станујем! То су руине у које је уложен **новац**, то је све **нека мржња**. Одувек сам знао да постоји проклетство тих хаустора новобеоградских и других. Од пре 20 година знао сам да не може бити, да блокови у којима је народтако живео, тако се понашао, није стекао цивилизацијске навике, изгледају — **тако**, а да једног дана цео град не изгледа — **тако**. И данас тај град изгледа као **хаустор** разних београдских блокова.

Испрепадан новим најездама оних, по правилу лојалних власти, народ у Србији вишеструко опљачкан, седи сав згрчен и

чека да га снађе све што га може снаћи. Шта са таквим народом?

У било којој земљи нормалног света, и много мање него што је овај народ доживео било би довољно да избије **револуција, улични рат**. Е, овде тога нема. И када је то прошло — онда може све. Сутра могу ићи и опет узимати децу у рат, као јањичаре (уосталом, овај народ је то све трпео вековима, истрењан је) и ништа се неће десити. Да пођу по кућама и да узимају по једно дете — рецимо да праве салун — мислим да би људи то прихватили. Знате како би прихватили? Овај би сакрио дете, али би зато пријавио два од другог. Тако би било. Јер нема те границе — очито је граница подношљивости веома далеко. То је **гладан народ**, сутра ће да убије за кифлу. Ето, већ сад може да вас прогута мрак за сто марака. Мислим да то уопште није хорор. Просто — причам причу која је тако нормална. То није чак ни критика — нема у односу на шта да се критикује. Све је **лажно** овде — битно је да лаж траје два сата, већ након тога ћемо измислити нову. Јер, шта значи деманти — овде свако може да каже шта год хоће, и — ништа. Нема одговорности. Свело се на то да људи у потпуности буду деморалисани. Знате како ће да буде срећан да сутра може да купи нешто шта сад не може! Оћ се већ навикао на **пакете**. И заиста, за месец, два, три — радиће! Кротко ће пешачити до посла, по пет кила брашна, мало уља и шећера. То може да траје као у Египту — хиљаду година. Сад могу да почну да зидају **пирамиде**. Тај народ ће сутра да вуче камење и да зида пирамиде. Заиста ће то да буде, јер је све за то припремљено: **убијен је Бог у њему**.

СТРАХ ОД ДАРОВИТИХ

У „Астрагану“, после рата, трговац Карло каже: „Над оду ситни трговци, долазе тачкице и редови“. Опет један детаљ из наше „дежа ви“ свакодневице“

То је реченица која је важила после оног рата, зашто не би важила и после овога? Ви добро знате шта значи вест да ће се од сутра цене вратити на старо: то значи да ће све што постоји у радњама отићи у магацине. Према томе, шта ми вреди што је све јефтино, ако тога што је фетино — **нема**. Мислим да је Србија од бивших југословенских република прва дошла дотле: у Хрватској је лоше стање, у Словенији не цветају руже — мада је у односу на нас охо-хо добро — и можемо да кажемо да су привреде тамо у лошем стању, али код нас — привреде нема, **укинута је**. Оно мало што још постоји биће укинута врло брзо. И онда се зна — морате измишљати нови фронт, нови рат. Јер, ако имате племе **ратника**, ви га морате **запослити** негде. Или да зида пирамиде, или да се бори.

Још увек смо заинтересованији за оно што је било, него за оно што је сада, **припремљени да истину примамо фељтонски, уназад, како је то (ваше речи) обичај у источним демократијама**.

Та фељтонистика се помало односи и на књижевност. Има нешто веома важно у тим „источним демократијама“, како сам назвао све те земље источног лагера, укључујући и Југославију: деценијама је књижевност у њима имала задатак да, између осталог, даје информације које се у нормалном свету налазе у **енциклопедијама**. И онда је полако, стидљиво, књижевност почела да говори о неким скривеним и забрањеним темама, које наша историографија једноставно није смела да објави. И за писце је одједанпут постало важно бити храбар! Не улазећи у читаву причу, чињеница је да су често и сами ти писци имали итекакав удео у томе што је наша историографија таква. Полако је код нас писац почео да добија квалитет **храбрости**. За мене је то један **нонсенс** — уметник уколико аутентично изражава свет, јесте храбар **по природи ствари**. Према томе, код нас је одједанпут књижевност која открива историјске истине најприсутнија и писци који се сматрају нашом савременом класиком су у доброј мери **фељтонисти**! Јер, литерарно код њих никад није постојало, живот није био транспонован у литературу, они само **препричавају** нешто. И то су данас у доброј мери наши класици, који нормално то **неће бити**. Још ће издржати којих 10-20 година, и онда иду — **зна се** где. Тако да ја ту реч фељтонизам често са посредним значењем користим, јер код нас, сва та могућа сећања, то је све једна **досадна, досадна** нарација, једно **препричавање** које иде у круг. Нема ту литературе висине једног Пекића, Киша, Црњанског... Има је у мојој генерацији, ми пишемо ту литературу. Међууитм, у доброј мери оно што је **естаблишмент** данас, људи који мисле да су учени (београдски свет, између осталог) читају тамо неке **мемоаре**, у с уштини недаровитих писаца. Мислим да најпогубнија особа јесте човек који **одради едукацију**, образује се, али коме Бог није дао **дар**. Он ће касније све урадити да даровити немају приступа. Зато ви код нас имате да ће недаровити шеф катедре **непогрешиво** одабрати **најнедаровитијег** асистента. Тако да и у самој Академији (нор-

мално, у њој има и честитих и даровитих људи) у доброј мери има људи који једноставно не поседују неки дар, али су заштитени неком **фамом** уметности. И **плаше се дара** — јер то је одмах нешто што не можете **предвидети**. Он мења путању, то је одједанпут **наизменична струја**.

И онда долазимо до књижевног стања у Србији, у коме се, по вашим речима, књиге **Калемара** доживљавају као **толстојизам** у Срба. Ипак, зар не засецају исувише оштро у неке књижевне митове на овим просторима?

Зашто бих ја славио недаровите фељтонисте? Ја њима прилазим као **парадигми**. Немам шта да пољемисем са њима. Они су **други свет**. Нисам чак на њих ни љут, ја их само убличавам. Они уу, једноставно **фуснота** овог времена. А о Добрици Ђосићу рекао сам већ све то. „Пре свега, естетика ти није у реду. Ми имамо данас „Ваљевску болницу“, али није он због тога велики писац. Ту нема естетике: не може нико да споји браон чарапе и тевет панталоне. То је, можда, овако испало мало козерски, али када је он постао председник Југославије, онај такси којим је дошао пред Скупштину, који не би прошао ни технички преглед — на плану естетике то не може да прође. Кома то не смета, коме је потпуно свеједно да ли има тоалет папир или чоков (не говорим о мученицима који не могу да купе тоалет папир) — **неће пропасти свет због тога** — е, онда ће све да му буде **баш онако како јесте!**

ЦЕХ СЕ ПОРА ПЛАТИТИ

Да ли је овако траљав политички **плурализам**, такав и зато што се у многоме **ствари још крећу у оквиру**, како то Ви кажете, „незадрживог братства жртава и иследника“, док у подземљу делују „браћа по мрљи“. У „Астрагану“ се питате: „Да и **удбаш** икада може бити бивши, и није ли **полицајац** карактер, а не **занимање**“?

И у земљама које имају већу политичку културу, а камоли код нас, зна се да вам је највеће преимућство у политичком животу да знате **Фелер**, неку тамну страну **биографије** могућег противника. То значи да је увек потребан — да би неког човека могли да држите у шаци, и уопште да управљате, да водите игру — неки **досије**. Зато ћете увек узети за сарадника човека са мрљом — или нема диплому, или је исфолирао то. Сада то ништа не значи немати диплому, али у оно време кад су они постављани — значило је. Тако постављено — то је **пирамида**: свако сваког држи у шаци. То је мафија која се држи међусобно.

Код нас је нормално да шеф полиције града, иде на славу једном академику. Замислите, какве везе има један министар полиције са академиком. Ту су и уметници, све је измешано, то је тај **лоби**, та потпуно **лажна прича**, а прави људи код нас су у **илегали**. И то је увек тако било. Дакле, мрежа пацова је поседана у НОБ-у, затим после рата изграђена мрежом разних **крцуна**, и... сада нема баш пуно разлике да ли смо социјалистичка федеративна, или демократска, или не знам каква држава. Тај **сој** је свуда, његова карактеристика и јесте то да може бити **све** што је **кументно**. Погледајте наше установе културе —

сами полицајци! Разуме се, то је онај тип „полицајаца из хобија“, то је његов **доживљај света**. Не треба их демонизовати, нису они Јунаци Ле Кареа, они су обичне српске **репоње** које су ладно пуцале у потиљак у време Крцуна, или су барем цинкарели и потписивали спискове за стрељања. **И за то се плаћа цех**. Мора да се плати, јер код нас, једноставно, права вредност никада није била призната — ако у ичему имамо континуитет онда имамо у томе.

Шта ми сад причамо о Црњанском, а знамо како је живео пре 40 година! Или, говори-мо о Кишу. Данило Киш и даље има улицу са **једном кућом**, о томе сам писао у једној својој књизи... Та „улица“ се налази на Црвеном крсту. Пре неколико година су му правили онакву сахрану, и даље се бусају „наш писац, једини, велики“ и шта ја знам, а добио је улицу са једном кућом! А имамо ту мученика Широла Пају, имамо булеваре више не знам како се зову. Знате, то су ти Крца-Брца, Црни-Грни, итд. Они имају булеваре. Имамо тамо и Хаиле Селасија, а једном од највећих својих писаца одујемо се на такав начин. И, то се мора платити. Кад-тад.

Реч „удбаш и даље се у овом народу изговара шапатом.

Сећам се, још као дете, то „удбаш“ је имало неку митску нијансу. Јер, много људи завидело им је што могу да бију кога год хоће, да упадну где хоће. Код нас и **сада**, када милиционер на улици неког „преслишава“, народ који се окупи је на његовој страни. То ни-где у свету није — обично је на страни **грађанина**, чак и ако овај није у праву. Постоји код нас то **поистовећивање са униформом**, макар био и шумар у питању. Зато су и дозволили да им децу покупе и да их одведу, да од Словеније и Хрватске, до Босне погубе животе — **респектују униформу!** А не гледа се да је у тој униформи била једна **каста** која је хтела да преживи као **вампири**. И онда су давали младе људе да би они могли да задрже своје привилегије. После су их, ипак, пензионисали. Али, мени уопште није битно да ли је **Панић** или неки други генерал пензионисан. Исти сој је то и даље, иста хемијска структура људи. То нису **професионалци**, то је и даље **идеолошка војска**. Проблем је у томе што је све то код нас још измешано, ту је и Голи оток, и иследници и жртве. И дан-данас имате разне **капое** који иду по Београду, као онај **Капичић** и још стотине других. Те судбине имате по целом свету, није то наша посебност, али код нас је то нешто масовнији производ: сви су нешто с том Удбом имали — или су били жртве, или иследници или поткаживачи. Сами смо дозволили да нам тај сензибилитет постане амблем за Србију.

ПИСЦА НЕ РУШЕ СЕДНИЦЕ

Многи „слободни ствараоци“ јадикују над својим страдањем у комунизму, али ипак нико од њих није отишао да живи у егзилу. Као што смо имали јединствен политички систем, имали смо изгледа јединствене и дисиденте?

Ми смо тиме сачували оно што је најважније за тај систем: они су успели да створе елиту, и да потплате — то су ти „дисиденти“ који су остали ту. Ми нисмо имали ни Кундери, ни било кога сличног. Систем је увек био

довољно добар, и ови људи данас, који су, чак и у Београдском кругу — многи од њих су итекао добро живели. И нису имали потребе да одлазе и потуцају се по свету. Перфидност тог система је била што је он **сам правно дисиденте**. Он је направио од Лулета Исаковића дисидента. То је договор: он остане у кругу двојке и — нема проблема.

Док већина грађана ове земље остаје у њој зачепљена као у бурету (ваша метафора), Ви путујете углавном у недостижну нам Западну Европу. Који је Ваш рецепт?

Рецепт је веома једноставан: напишите неколико књига које ће хтети неки страни издавачи. А будући да је интерес за српског писца прилично никакав, морате написати заиста добре књиге. Само то.

У том контексту, Ви словите за крајње чудног Србина: прихваћени сте од наших исконских непријатеља, а истовремено не пљујете по свом народу.

Оно што ми смета јесте да многе моје колеге стичу популарност напољу пљујући по овој земљи. Између осталог, то је и потпуно бесмислено, јер за мене се не постаје слободномислећи стваралац тако што ћете пасти на Осмој седници, па сте онда ви дисидент, и одете у Грчку или не знам где, и напишете књигу о томе. Не може вас да установи седница, нити може да вас сруши. Како једног писца може да сруши седница? Моја прича, како говорим овде и пишем у „Времену“, углавном тим речима, без скраћивања, иде **свуда**.

Да ли Ви то на неки начин „ширите истину о Србији“?

То је моја истина. Али то, нормално, не интересује „Политику“, или државну телевизију. Ево, рецимо: ја сам имао књижевно вече у аустријском парламенту пре годину дана. И ви то не знате, наравно. Замислите да је Луле Исаковић имао вече у — **киоску** испред аустријског парламента! Скочили би одмах ви из „Политике“ или РТС да о томе направе нешто. А на тој вечери, 15. октобра прошле године, мој аустријски издавач „Визер ферлаг“ представио ме је као свог писца, заједно са Драгом Јанчаром из Словеније, и Милом Дором. О томе нико није ништа зуцнуо. Кроз неколико дана, 17. септембра, имаћу такође књижевно вече у Бургтеатру у Бечу. Из Србије сам позван ја, јер моје књиге постоје у Аустрији и добро су прихваћене. Ни о томе нико ништа није зуцнуо. Знате зашто то не иде? Не може се **трговати**. Јер, ја сам то постигао сам (можда је ту било и среће мало, али нико, ниједан културни центар за мене није радио). Е, сад, нико не може да узима плодове. Да је мене гурао неки академик, он би то сад проглашавао својим успехом, и можда би преко мене своје недаровите песме штампао негде. Пошто никоме не могу послужити као мост, онда сам небитан.

ТРЕЋИНА ЈЕ УВЕК ПРОТИВ

Једном сте написали да се „ужасавате поплаве прогнаника у последње време“. Дозаимо до приче о егзилу, и његовој евентуалној (зло)употреби.

Оно што је за егзил важно потребна је духовна чистота од самог почетка. За неке људе знам — оженио се или се удала у инос-

транству, пре рецимо три године, и сада живе у егзилу. То постаје мода. Не кажем — није лако живети **напољу**, није лако живети **унутар**, али... не треба нико да **тргује** егзилу. Ако одете у егзил, знате, морате бити Овидије, па и неке песме послати. Уврежено је већ да ће, као, све што вреди да — **оде**. А оно што није могло да оде, оно ће да остане. Није тачно. Многи могу да оду, али то не желе. Према томе, та реч егзил је постала већ прилично офуцана. Нигде у свету, где-год сам био, не дозвољавам да се по мом народу, по његовим квалитетима **пљује**. Увек говорим како то чиним и овде. Е, а оно што је сада на власти, нема везе са народом. То је оно што покушавам да објасним, и стално о томе пишем у светским новинама, и то се штампа без цензуре, да се разумемо. Нас стално идентификују са овим репоњама, са овом **бандом** овде. И нормално, народ је ту веома крив, али постоји **барем трећина** која је **увек** против те банде. Е, у тиме те трећине ја пишем.

Отпратимо ли многобројне Србе који су бежећи од безнађа отишли у бели свет — у 21. век, сретћемо њихове потомке у Вашем роману „Хамсин 51“, чије је је објављивање ових дана било и повод за овај разговор.

„Хамсин 51“ је помало енигматски наслов — хамсин је иначе пустињски ветар, а све даље је објашњено у књизи. То је роман, између осталог, о нашој емиграцији у Европи гледаној очима некога из 21. века. Дакле, ја говорим о садашњем тренутку као да је прошлост. Мој јунак из будућности гледа на ово. Између осталог, ту постоје и неке линије — користио сам у својој причи путање Његоша и Доситеја. Поред фиктивних, дакле, постоје и стварни јунаци. О овом времену покушао сам да говорим можда на један мало другачији начин и мислим да ћу и овај пут бити у праву, из простог разлога што феномен о коме пишем **није наиван**. Јасно је да ће то да потраје. Ми смо изгубили део људи који су неповратно отишли, а овима који су остали чинимо све да их што више отерамо, да их што више потиснемо, и то не може остати без последица. Чак и да нам сутра почне срећна будућност, а она неће почети, то се не може надокнадити.

Шта нам преостаје? Једном сте написали да нам „остају оштре речи и хумор, јер хумор разара“.

Хумор разара и руши лажни ауторитет. Ви на нивоу језика нешто транспонујете, када овај систем једноствено означите онаквим **какав јесте**. Не може а да не сипа песак из његовог малтера. И ту већ почиње обрушавања. Кад кажем хумор, мислим на **сарказам**, мада је то увек опасно да се не врати аутору. Не треба се идентификовати толико. Таман посла кад бих се ја идентификовао са тим да срушим овај режим! Ви морате да наставите да живите, по могућству што нормалније, али истовремено да га **шутирате**, као бесног пса штапом. Мислим да је овај систем са Слобом Милошевићем једна непогода која ће за сто година бити фуснота; а коју ће неки историчари морати и да крију. Испашће да он и није био Србин, већ, рецимо, Муслиман.

ПОРТРЕТ: „ЖЕНЕ У ЦРНОМ“

ЦРНОМ ПО СРЕД МРАКА

Њих не позивају на јавне дебате о уставним променама. Медији се не обазире на њих када прикупљају разноврсна мишљења о овом или оном потезу владе и опозиције. Оне због тога нису много забринуте, свесне да су ипак незаобилазна чиница на домаћој политичкој сцени.

ЖЕНЕ У ЦРНОМ — ПРОТИВ РАТА јесу мировна група која 9. октобра навршава две године свога постојања (рећи да „прославља други рођендан“ било би поприлично неумесно, имајући на уму разлоге њеног настанка). Представљају део међународне женске мировне мреже. Ненасилањ и јаван протест, одевене у црно, започеле су 1988. године жене у Израелу, супротстављајући се окупацији Палестине од стране израелске владе. Придружиле су им се пацифисткиње у многим градовима у Европи и Америци. За време рата у Заливу Жене у црном у Италији су у многим градовима протестовале због учешћа своје владе у том рату. Са нашим женама, које протестују против рата на Балкану, солидарисале су се до сада жене на својим скуповима у Торонту, Чикагу, Њујорку, Халифаксу, Женеви, Берну, Будимпешти, Тулузу, Барселони, Сарагози, Костарики, Нирнбергу, Штокхолму, Лондону...

Њихов је кредо: „Ако се са нечим не слажемо учинимо то видљивим“.

Али, да се одмах разумемо, пацифизам у тумачењу београдских Жена у црном није нимало апстрактна категорија. Осуда водећих кривица за рат на простору бивше Југославије врло је одређена и усмерена ка такозваном српским социјалистима и њиховом вођи.

Жене у црном редовно учествују у свим антиратним акцијама у Београду, међу којима и за режим вероватно најпровокативнијој — јавној подршци дезертерима из рата, у јеку „ослобађања“ Вуковара. Изазове насилничкој власти упућују непрекидно, а сажето би та порука могла да гласи: „Када говорите у име колектива (српског народа), молимо вас да нас изумете“.

„ИЗДАЈА“ НЕКРОФИЛИЈЕ

О дилемама везаним за избор црне боје (будући да је иста драга и Женама у црном врло несродним политичким групацијама) чланица покрета Станислава — Сташа Зајовић каже: „Тамо где је ратничка традиција била израженија, рецимо у Црној Гори, жене готово и да нису скидале црнину, јер се један рат надовезивао на други. И та традиционална улога жене у оплакивању мртвих, улога чуварке смрти створила је код мене одбојност

Састају се сваке среде на Тргу Републике, од 15.30 до 16.30. Стоје у црини и ћуте. Оплакују са нама наше погинуле у рату и стиде се због нас. Не дају се збунити језичким апсурдом — до мира се стиже борбом, а не нишчекњањем.

Пише: Александар ЦВЕТКОВИЋ

према црној боји. Подсећала ме је на тегабну женску историју. Међутим, у овој ситуацији закључиле смо да црна боја може бити и израз наше немогућности да ми као жене начинимо некакав избор. Ситуација у којој се жене (позивајући се при том на традицију) прописује да буде само мајка а мушкарац ратник — врло лако води ка милитаристичком устројству друштва и фашизму. Црна боја је опомена свим женама да ће уколико нешто не предузму ускоро морати стално да је носе. Зато је неким од њих јако тешко када нас ви-

де на улици, па окрећу главу. С друге стране, супротстављајући се некрофилним милитаристима и националистима ми истичемо снагу и вредност живота“.

Према мерилима социјалистичко-радикалског агитпропа Жене у црном су типичне „издајнице“ и „експозитура страних сила“. Докази, су, што би данашњи полит-комесари рекли, непобитни те жене и даље одржавају везе са женама непријатеља, дакле из Словеније и Хрватске. Са њима су се суусреле, о томе постоје писани и видео записи, још фебруара 1992. године на скупу у Венецији. После тога, јула 1992. године Жене у црном из Београда и Панчева организовале су у Новом Саду скуп женске солидарности против рата. Присутствовало је више од сто жена из бивше Југославије и Италије. Рад се одвијао по радионицама, о веома различитим темама: (Не)припадање нацији, домовини, држави, (и томер слично)... Сведочиле су и жене из етнички мешовитих средина о тзв. „етничком чишћењу“, као институционализованом политици мржње и насиља.

Крајем 1992. и почетком 1993. године Жене у црном покренуле су међународну кампању против инструментализације силовања жена у политичке сврхе, против фрагментирања и дискриминације силованих жена на основу етничке припадности, против злоупотребе женских тела као политичке и етничке територије. Била је то реакција на лицемерно

расправљање по међународним форумима о силовању док траје рат, чему мотив, међутим, није било одбрана права већ улога патњи жена за подстрекивање још веће мржње међу народима.

ПУБЛИЦИТЕТ ВАН ГРАНИЦА

Са онима које су у рату биле сексуално злостављане и понижаване Жене у црном успостављају контакте и покушавају да им помогну, првенствено да се лакше емоционално опораве. Сташа Зајовић је ту изричита:

„Посебно нам је стало да причају о свом искуству, а да не морају да се плаше да ће то бити злоупотребљено. Иако је могуће, да се постепено ослобађају улоге жртве, јер је овај режим и преко злоупотребе женских патњи вршио некакву своју политичку мисију. Режим их стално подсећа да су жртве, а ми смо уствари сви жртве тог режима. Идеологија жене као жртве ствара од њих немоћна и зависна бића. Од таквих не може ништа ни да се очекује ни да се тражи. Наша је тежња да те жене морају да схвате да могу и треба да постану субјекти свог живота. Ако нису субјекти властитог живота, не могу да буду ни субјекти промена у друштву. То је нешто што се зове активним облицима цивилног друштва, јер без самосвесног појединца нема ни цивилног друштва“.

Жене у црном не живе са илузијама о спектакуларном омасовљењу своје групе. Чини им се сасвим примереним да се њих тридесетак „најзалуђенијих“ за свој хумани

Солидарност и нежност у правим рукама

задатак сваког дана састаје у једном приватном стану у центру Београда и договара о практичним дељима усвојених пројеката. Посебно су поносне на успех Другог сусрета мреже међународне женске солидарности против рата који је током пет дана (4-8. ав-

густ) одржан у Кањижи, Трешњевцу, Новом Саду и Суботици, уз учешће око 150 жена из бивших југословенских република, Шпаније, Италије, Француске, САД, Грчке, Немачке и Аустрије. Жене у црном доживљавају својом великом сатисфакцијом то да су поред „неоштећених“ вишенационалних средина (и тиме имуних на отворену пропаганду РТС), њихове идеје ухватиле корена и у Краљеву, Нишу, Ужицу, на Санчаку... Одакле су ове године први пут дошле истомишљенице Жена у црном.

Занимљиво је да се о деловању југословенских Жена у црном неупоредиво више зна ван наших граница. Док је у свету о њима за две године објављено преко три стотине новинских написа у домаћој је штампи тај број готово понижавајуће низак.

СА ОПОЗИЦИЈОМ ДО КРАЈА

Ипак, понекад стицај околности буде срећан па се информација „отме“ и стигне до оних које господари рата желе да сачувају од „субверзивног утицаја“ претходно маргинализованих друштвених група. Такав се случај догодио са Јадранком и Радом, првом избеглом из Сарајева и другом из Мостара. Оне могу да захвале Јадранкиној рођаци, новинарки, што су уопште сазнале за постојање Жена у црном. Данас ове две отресите младе жене играју врло запажену улогу у пројекту помоћи и самопомоћи женама избеглицама под називом „Будимо креативне заједно“. Реч је о обучавању жена избеглица у изради уметничких предмета и рукотворина. Помоћ у материјалу обезбедиће пријатељице, овог пута из Шпаније (што је иначе правило, јер Жене у црном не располажу никаквим буџетом нити су им доступни било чији фондови).

Као део нових друштвених покрета Жене у црном жале што се у прелазном периоду, после одумирања комунизма, политички плурализам у Србији свео на страначки. Убеђене су да се, уосталом, у Источној Европи друштвена трансформација не би ни догодила на мирољубив начин да у свему пресудан утицај нису имали различити друштвени покрети а не политичке партије. Залажемо се, кажу наше феминисткиње и пацифисткиње за политику малих корака и еволуцију као метод.

„Међутим, ја сматрам (а то је и наш заједнички став) да нешто што се популарно зове акционо јединство, мора постојати. Био би то својеврсни луксуз када се не бисмо придруживале одређеним акцијама опозиције са којима се слажемо. Иако смо потпуно аутономна група која не ступа у коалиције, веома је лако закључити које су партије у Србији те да са њима можемо и са којима већ јесмо сарађивале“ — поручује Сташа Зајовић.

Навијајмо за женски принцип.

БЕОГРАЂАНКЕ

Придружите се нашем протесту против рата!

Већ двадесет месеци ми, ЖЕНЕ У ЦРНОМ, сваке среде протестујемо против рата, насиља над женама, милитаризма, национализма, етничког чишћења. У условима све веће беде, безнађа, опште апатије, осећања немоћи, наш протест може изгледати као кап у мору. Огромна већина становништва изгубила је наду у промене и препустила се фатализму, очајању. Као да нас је захватио „ирачки синдром“. Мирење са судбином, вера у свемоћ вође који нас води у колективно самоубиство.

Ми, међутим, верујемо у вредност индивидуалног чина, у јавно и ненасилно исказивање отпора насиљу и рату. Само можемо мало, заједно можемо доста! Имамо право на грађанску непослушност режиму који говори у наше име, води ратове у наше име, а нас никада није питао нити уважавао наше мишљење.

Одузмимо овом режиму право да говори у наше име!

Ми, жене, нисмо одлучивале о рату, али зато желимо да одлучујемо о миру! Ми, ЖЕНЕ У ЦРНОМ, говоримо у своје име, чинимо видљивим наше неслагање са политиком режима у Србији нашим упорним, јавним, ненасилним протестом, у црини и ћутању. Сматрамо да свака грађанка и грађанин има право на индивидуалну одговорност, као и право да одбаци колективну кривицу. Али, уколико своје згражање над ужасним злочинима почињеним у „ИМЕ НАРОДА“ не учинимо видљивим, постајемо саучесници/е у злочину. Равнодушност и ћутање јесу одобравање. Да ли се можемо правити да не знамо шта се ради у наше име и шта се дешава око нас?

Одавно смо казале да беда и репресија у којој живимо не смеју да нас обесхрабре и уплаше већ, напротив, да нас подстакну на ненасилни отпор.

Позивамо жене да се придруже нашем јавном протесту,

сваке среде
ТРГ РЕПУБЛИКЕ
од 15.30 до 16.30 часова.

ПРОТЕРАЈМО РАТ ИЗ ИСТОРИЈЕ И НАШИХ ЖИВОТА
ЖЕНСКОМ СОЛИДАРНОШЋУ ПРОТИВ РАТА.

БИЉАНА ВИЛИМОН, СЛИКАРКА

СТАЛНО ПРЕСКАЧЕМО РОБОВАЊЕ

Једном приликом сте изјавили да кад човек има машту може све, а када је нема не може ништа. Док гладни стојимо у дугим редовима верујете ли да је ваша машта иста као пре пар година?

Ја сам човек кога кад нешто притисне да све од себе. Из ината сам направила најлепше ствари у животу. Далеко од тога да мени све ово прија и да уживам у томе што нема основног материјала за рад, али нисам од оних уметника који се жале на ситуацију. Инат ми се јављао увек када сам имала кризу у љубави, инат ми се јавља и сада када је наша криза у политичком животу иста као и најдубља лична емотивна криза. Данас, када већина људи ситуацију доживљава као немогућност да се бави својим послом, ја од немогућег покушавам да направим неку илузију и да је подарим другима. Због тога моја машта сада ради убрзаније. Укључујем неке ћелије које нису биле активирание и које би иначе затајиле да није било ове ситуације. Ово је време провере за све, па и за машту.

Да ли Вас такав начин размишљања приближава оном кругу људи који сматра да је добро ово што нам се десило и да ћемо се у новим условима вратити нашим коренима и нашим исконским способностима?

Наравно да не. Нимало није добро ово што нам се догодило. Била бих најсрећнија када бих могла да вратим време на неку деведесету, на време када је постојала стара Југославија. Сад је касно. Када нешто поломите, увек се виде места где је то залепљено, тако да више нема варијанте да се поправи оно што је направљено. Када би неко могао да залепи карту Југославије и да се на њој не виде пукотине, била бих најсрећнија на свету. Ја само покушавам реално да сагледам ситуацију. Не мислим да је ово најгоре, мислим да од овог постоји још горе и још горе... Не навијам за то и не мислим да је добро што се тако десило, али када се већ десило, онда сам за принцип — снађи се. Нисам за плакање, нисам за самосажалење али нисам ни за то да се поносимо тиме што смо изоловани.

Водитељка „Галерије тајни“ увек нас озбиљно развеселава, а из овог разговора видеће се и зашто. Многи верују да баш ова сликарка представља онај несаломивни унутрашњи покрет отпора „старог живота“ који одолева новим митовима и митоманима.

Разговарала: Сандра ПЕТРУШИЋ

Немој да се играмо са паролом да сами можемо против целог света. Ја у борби против своје улице немам никакве шансе. Једноставно, нећу да дозволим онима који су ме довели догде да сада уживају у мојој патњи.

ЗГОНДА СЕБИЧНОСТ

Круг људи око г. Калајића или г. Пајића се залаже за идеју да смо због Паје Патка или Микија заборавили на Марка Краљевића, тј. да су нам санкције само омогућиле да збиља пронађемо себе. Да ли Вам је та идеја блиска?

Уф! То може да прича само г. Калајић који је гледао Пају Патка и који је одрастао на њему, који се шетао по свету и који је свашта видео. Њему тај део детињства није био ускраћен, али шта да кажу деца која су се тек родила и којима је ускраћено оно што смо ми имали у младости. Они тек треба да виде мало света. Мојој генерацији је сада лако да каже: нема везе што немамо то, имамо нешто наше. А шта је са онима које то што није наше никада нису видели?

Имате ли осећај да сте у детињству били ускраћени за то „нешто“ и да Вам је не-

фото: Ђорђе ВУКОЈЕ

достајало мало Краљевића Марка на рачун Дизнијевих јунака?

Није ми недостајало ништа. Имам утисак да смо ми толико тог националног учили и то у оно време када су се људи који се сада залажу за национално тог гадили. Они су нам и довели Пају и нудили све плодове Запада, тако да им је сада баш угодно да се сете националних јунака. А шта значи то национално? Као човек осећам се грађанином света и не могу да разумем људе који на крају 20. века размишљају тако. Уметност и религија су веома блиске, уметник мора да буде очишћен од мржње, од свега онога што није часно, што није чисто и поштено. Чак и религија дозвољава поштовање друге вере, а ми долазимо у ситуацију да један уметник данас каже како цени само свој народ и да мрзи, рецимо, мене зато што волим неке друге људе, па макар они припадали и народу који нам је ставио санкције.

Патриотизам се тренутно користи у разне сврхе. Постоје интелектуални профитери у овом рату исто као и материјални. Интелектуални су много опаснији. То су они који од патриотизма праве себи каријеру и који никада неће одговорати за оно што су у овом времену починили и за злодела која чине док заведе масу народа својим говорима. Они су и довели до тога да се поделимо на патриоте и

антипатриоте, навели их да се гледају онако како се сада међусобно гледају, а сами су за то време само кокетовали са патриотизмом. После само једне кише, на површину испливају сви оптаци. Нормално је да нам се после свих потреса догодило да дођемо на овако низак степен културе и а највећа прљавштина нашег друштва исплива на површину.

Сматрате ли да је та некултура у којој смо се нашли диригована од дневне политике или је само стихијска појава која прати све наше потресе?

Наметнуто је и то су веома лако наметнули! Сведоци смо да се народу нуди јефтина забава онда када му је најтеже. Председник Милошевић је изједначио радника и академика и то лепо звучи, али је то један утопијски социјализам који звучи лепо само на папиру. Точак историје који се по први пут вратио уназад показао нам је да нисмо сви исти и да не можемо сви да будемо исти. Можемо све људе исто да ценимо, али не можемо да изразимо неписменог човека и професора универзитета који је прочитао хиљаде књига. Било би много лепше и поштеније том раднику понудити нешто да чита и нешто паметно да види, уместо да му се нуди најнижи вид забаве као што су посела и новокомпонована музике која је све, сем изворне. Наша власт нам стално говори да је великопатриотска, а уредно нам нуди нешто што није изворно. Терде једно, нуде друго и стварају менталну заблуду уз коју је јако лако тим народом владати. На тај начин се стварају људи који верују да воле и поштују само Србију, а за то време звичде песме са грчим или арапским мелосом.

Да ли се ситуација у Београду, бар што се културе тиче, разликује?

Дружим се са људима који раде и по цену да не буду плаћени за свој рад и који се труде да ниво уметности не срзају и који се труде да ничим не покажу да им је тешко. То је достојанство, а не уживање у патњи. Није то онај систем „добро је што је овако“ већ тако је, тако мора да буде „јер тако треба“. Ако „тако треба“, јер је већина рекла да „тако треба“, ми ћемо се помирити са тим, јер сами ништа не можемо да променимо и јер смо мањина. Тражимо начин да нас ово време не окрзне, не укаља и да у њему преживимо.

ТУРЦИ СТАЛНО ЗАБОРАВЉЕНИ

Ипак, нису сви уметници у овом граду и сви културни радници имали срећу да буду независни, а приметно је да се све културолошке установе везују за владајућу странку. Стварају се кружоци кроз које је тешко пробити се ако ниси „политички“ подобан.

Никада не бих излагала у установи у којој ми је неко наметнуо концепцију. Приватно могу да волим Рашу Тркуљу, али му зато отворено кажем да не могу да разумем како он може да буде директор Музеја модерне уметности. Ја му то отворено кажем и он се не љути, али док му ја то говорим не размишља о томе да ли ћу добити салон музеја да у њему излажем. Излагала бих само тамо где знам да неко без обзира на моје мишљење вреднује оно што радим. Ако он као директор музеја не потцењује оно што радим, онда он има неке реперне захваљујући којима могу

да радим. Захваљујући томе што је на власти неко ко ми не одговара, не могу да минирам саму себе. Уосталом и моја уметност је колективна.

Верујете ли да збиља постоје ти репери који оцењују уметност, или је ипак политика сувише ушла у све?

Како да није ушла у све?! Довољно је што је Драгош Калајић у Савету музеја и ко зна ко још. Већ сам рекла да религија и уметност морају да буду очишћени од свега, али ми то нисмо умели да применимо. Прво, Цркви нисмо дали ни у шта да се меша, а сада бисмо хтели да се у све меша. Исто је направљено и са уметношћу. И са новинарима. И са лекарима. Изгубљена је објективност. Како Раша Тркуља може да буде директор музеја и да објективно оцењује туђе слике, када је и сам сликар? Ту увек може да се појави колегијелна љубомора. Како Берчек као глумац може да буде управник позоришта? Људи који су се ставили у функцију политике су сами престали да буду уметници и нису више ништа.

У оквиру свега о чему разговарамо Ви ипак у себи чувате оптимизам и верујете да се и у овим условима може живети и радити?

Верујем да ће све ово јако дуго да траје и да ће бити још горе. Тај систем стрпљивости који градим око себе уз поимање да се све неће решити одмах ми ствара један механизам одбране од овог ужаса и захваљујући њему могу достојанствено да чекам оно боље што ће доћи. И не уживам у патњи, што је најважније.

Мислим да су људи сувише нестрпљиви и да чекају да се све реши преко ноћи. Живели смо 50 година у једнопартијском режиму и надали смо се да ћемо преко ноћи моћи да оформимо опозицију која ће ту једну партију да сруши. Када смо видели да то не иде лако, пребрзо смо се разочарали. То што смо баш ми генерација коју је ово задесило само је питање историје. Ако обрнемо историју, видећемо да је под Турцима то трајало 500 г. Румуни су свој проблем решили за 20 дана, а 500 г. под Турцима само говори о нашем менталитету. Стално се позивамо на део историје који нама одговара. Прескачемо наше робовање и позивамо се на ону историју када су границе биле до тамо или до тамо, када смо улево скретали толико и толико. Подсећамо се да смо те и те године стигли све до

тамо, а не гледамо где смо те исте године били са северне стране или у десно. Никада нашу карту историје не гледамо са свих страна, позивамо се само на ону где смо отишли најдаље и заборављамо да ће нам једном неко покуцати на врата и рећи: „Знате ли где смо ми били тада? Ми смо вам били дотле“. Стално обрћемо историју на оне делове који нама одговарају, а не на она места где се види да смо народ који може да трпи. Пола миленијума под Турцима, а сада се љутимо што неко не може све преко ноћи да нам реши! Зашто се љутимо када смо „достојанствени“ и када све можемо да издржимо? Нисам крива што сам рођена у земљи у којој већина тако мисли. Могла сам да одем на неко друго место, али сам биолошки предодређена за ово поднебље. Све што могу је да ме маса не повуче да променим мишљење. Не оптужујем никог, не кривим никог и не очекујем да опозиција у тренутку уради нешто када већ видим колико све што око нас расте има дубоке корене. Живимо у земљи у којој се нико не буни ни за шта ни у самопослугама, ни у редовима. Почели смо да правимо чак и рекламе, у смислу да, уколико си мршавији, ући ћеш у аутобус! У контексту свега тога, и уз сазнање да не могу да урадим ништа, као јединка остаје ми само да будем оптимиста и да радим.

НИЈЕ НАРОД ГЛУП

Кажете да сами не можете ништа. Зар нису баш уметници ти који су често мењали токове у једном друштву?

Много уметника је у политици, још више их је ван земље, остало нас је сувише мало. Ипак, и то мало, уколико се потруди, може нешто да уради. Ако не нама и нашој деци, онда бар неким другим, будућим поколењима. Човек не треба да буде себичан. Стање је такво какво јесте и ми не треба да се помиримо са њим, већ да живимо са њим не онако како морамо, већ онако како можемо. Волела бих да сви уметници који су тренутно у политици једном поново буду у уметности и са уметношћу, јер је то једини начин да се подигне културни ниво народа, а самим тим нешто и промени.

Значи, верујте у све друге начине сѐм у оне брзе и ефикасне као што су били у Румунији?

Да се нисмо угледали на Румунију, већ да смо се ослањали на сопствени менталитет, мислим да код нас до овога не би ни дошло. Постоје велике разлике између осталих комунистичких земаља и Југославије, пре свега чињеница да се код нас живело готово као на западу. Сада смо пали толико ниско да нам се чини како је у Румунији живот сјајан, а пре пар година смо им слали чоколаду као хуманитарну помоћ. Наш народ је навикао да има, и њему репер не може да буде Румунија. Уколико између ниједне и једне штангле чоколаде бирамо, онда за ту једну не морамо ни да се боримо. Желим да се борим за 5 килограма чоколаде које ћу купити без размишљања.

Проблем је у томе што је ова власт погрешан начин помешала исток и запад. Узела је све најгоре од комунизма и све најлошије из западне цивилизације, а онда је од тога направила једну смешу коју овај народ гута. Ка-

ко је народу од те каше, још увек не видимо, нико се не буни. Болест је очито ту, али од ње нико напрасно не умире. За извесно време када од те каше народ почне да умире за то неће бити нико крив. То личи на наш менталитет и ону причу да када госту послужимо покварену храну, уколико симптоме тровања не покаже у нашој кући нико није крив и ништа се није догодило, ма које последице тровања биле.

Стиче се утисак да велику кривицу приписујете народу и чињеници да се он не буни. Да ли је народ кривац за ситуацију у којој смо?

Кривицу приписујем онима који су овај народ прогласили „небеским“ и натерали га да мисли како је значајан, како живи на раскрсници Европе и како је неизбежан. Нико не схвата да ће нас свет ускоро заборавити и да ће око нас подићи лутеве којима ће нас задржи.

Интелектуалци који себе окупљају у извесне групе и који се називају великим патриотама очито мисле како је овај народ много глуп. Није овај народ глуп, само је намалтретиран и престао је да мисли. Биће потребно много времена да он поново почне да мисли и дође на своје.

А како је до тога дошло?

Плашили су нас. Као некада Турци. Турци су долазили и отимали све, а народ је био срећан што га нису набили на колац. На исти начин нас ова власт плаши ратом. Ми смо генерација која је много слушала о рату и у којој је створен страх од бомби. Ово је клање тупим ножем и народ пристаје на њега, јер се нада да ће то трајати довољно дуго и да ће у међувремену стићи неко ко ће га спасити. Све, само да не груне и да нико не баца бомбу. Каква бомба? Да је свет хтео да нас бомбардује и уништи он би то учинио за пар дана, једноставно и лако као у Ираку.

Количину понижења коју овај народ трпи могу да схватим само као реакцију на страх. Како друкчије да објасним стајање у редовима и чекање на робу путем тачкица? Једна моја пријатељица је цео дан покушавала да подигне свој килограм детерџента, али није могла, јер је у кесама паковано по три. Била је принуђена да нађе неког коме припада остатак да би заједно отишли негде и то поделили. Мајка ми је причала да је после рата деоба на „тачкице“ била достојанствена и да те нико није доводио у позицију да се осећаш понижено. Данас плаћаш, а осећаш се као последњи бедник. Чак и ако ме увере да нестацице нису вештачке, нико не може да ме убеди како није постојао начин да се тај прашак подели у кесе и људски подели. Зар нам је свет крив и зар нас је он понизио тиме што нас није упозорио да кад кренемо по детерџент понесемо своје кесе и своје вагице. Дакле, све то тумачим страхом од рата, али он није оправдање.

Како у свему томе видите улогу опозиције?

Њена највећа грешка је међусобно оптуживање и дељење. Она мора да схвати да у опозицији нико ником није крив и да су сви хтели најбоље. То вам је као у браку, када се двоје свађају, разводе, одлазе, мире, они више ником не уливају поверење. У тренутку када је опозиција изашла подељена на изборе, морала је да зна да ће изгубити. Уколико се на такмичењу за избор лепоте појаве две плавуше и једна црнка, а жири је наклонен плавушама, јасно је да ће победити црнка. Плавуше су поделиле гласове. То исто се догодило и са опозицијом.

Постоји још један проблем: у опозицији нису професионални политичари, већ људи које је нужда довела до политике. Они су емотивни и у њиховим очима често видимо сузу, а њихове реченице услед емоције често остају незавршене. Онда је нормално да они други који су одмерени и хладни, безосећајни, па чак и брутални у овим несигурним временима, уберу поене.

Ипак, ми имамо опозицију и после 50 г. то је велики помак. Са таквим наслеђем и у тренутку када паралелно бесни верски и национални рат, као и рат са целим светом, не верујем да је опозиција и могла да учини нешто више.

На нашу политичку сцену су коначно испливале и жене. Да ли бисте могли да дате неку културолошку сцену дама на нашем политичком небу?

Наша политичка сцена и у том смислу каска за светом и ми имамо предрасуде када су жене у питању. Нисам присталица феминистичких покрета и сматрам да је глупост борити се за неки папир којим ће ти неко признати равноправност. Верујем да су ту равноправност жене одавно доказале. Међутим, код нас се појављује проблем и њега махом стварају саме жене. Чињеница да се у анкетама о Весни Пешић или Дани Драшковић најчешће негативно изражавају жене, говори само о љубомори која би била присутна и да се рангирало нешто друго, а не политичко умеће. Зашто се једна Весна Пешић или Дана Драшковић не би бавиле политиком? Не бих волела да се увреди Вук, али када је Даница у питању, верујем да је она у политици много способнија. Зашто бих ја била љубоморна на једну жену која ствари каже храбро и која има своја схватања? Сматрам да на нашој политичкој сцени и немамо других жена које се баве политиком на тај начин и које су храбре да на тај начин закораче у свет политике. Ми користимо утабане стазе, а најтеже је бити први у нечему. Небитно је да ли се са тим женама слажем или не, оне ми импонују и срећно сам када их видим за говорницом. Убеђење сам да, када би мушкарци престали да се баве политиком и окренули се женама на неки други начин, нудећи им љубав уместо сувопарних политичких памфлета, жене политичари би веома брзо промениле овај свет. Не бих волела само да жене које у овом тренутку табају те стазе буду жртве на њима, а да будућност као хероје донесе неке друге. Опет због наших предрасуда!

КОКИ КРОФА

НИКОЛА СТОЈАНОВИЋ-КОКИ

БЕОГРАД, МАЧВАНСКА 16, ТЕЛ. 441-14-51

СОФИХ

**ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ПРОМЕТ, ЛИЗИНГ И ФИНАНСИЈСКЕ УСЛУГЕ СА О.
О. 32000 ЧАЧАК, БУЛЕВАР ОСЛОБОЂЕЊА 30,**

Тел/фах: 032/32-473

ДР ГОРДАНА МИШИЋ — АНИЧИЋ, ГИНЕКОЛОГ, ЧЛАН ГЛАВНОГ ОДБОРА СПО

СПОНА ЗА НАЈУГРОЖЕНИЈЕ

У ПОЛИТИЧКОМ ЖИВОТУ Србије необично је много лекара, у Српском покрету обнове поготово. Који је Ваш порив да се као дугогодишњи лекар ангажујете у страначком животу?

Заједничко генерацијско политичко искуство студентског бунта '68, године везује Вука, Дану и мене свих ових година и наше залагања и тада и сада била су везана за залагања за демократску, слободну Србију. Било је сасвим природно да као истомишљеници будемо у истој странци од првих дана вишестраначког политичког живота у Србији.

Није нимало случајно бити лекар у политици, премда многи кажу да лекарима није место у политици, посебно не на опозиционој страни. Ја не мислим тако. Хипократова заклетва обавезује нас да у свом послу поштујемо људе свих боја и раса, свих религијских обележја и материјалног статуса и то је најхуманија заклетва која нас подсећа да је наша обавеза да служимо народу. Како се Србија налази у највећој невољи, сасвим је природно да су поред политичара и интелектуалаца у првим редовима борбе за демократију, спас и оздрављење свог народа стали лекари. Сви ми служимо свом народу — политичари да би омогућили народу да лепо живи, лекари да би лечили свој народ а сви наши напори иду у правцу здравог, демократског друштва. Није зато нимало случајно што је велики број лекара, нарочито у опозиционим странкама, укључен активно у политички живот, јер је нормално да не могу бити по страни када њихов народ, за чије здравље свакодневно све теже могу да брину и да се изборе, страда.

Специјализирали сте у Паризу, често боравите у Америци. Можете ли да повучете паралелу између ондашњег политичког ангажмана обичних грађана и нашег острашћеног бављења политиком?

После једноипогодишњег боравака на приватној специјализацији у Америци, могу да изнесем своје утиске о изборној грозници која је вођена у Америци. После кампање и политичке победе Клинтона, народ није остао подељен, као што се то догодило после избора у Србији. Избори су завршени, Буш се захвалио и вратио у своју странку да се припрема за следеће изборе, а грађани су нормално наставили да живе и раде. Демократе и Републиканци из свих друштвених и социјалних слојева се нормално друже, чак и породично, људи се не баве до искључивости својим страначким опредељењима, тако да тамо влада једна сасвим опуштена толерантна клима, јер сви верују да партије имају циљ да служе свом народу и да му помогну. Зашто и

„Захваљујући СПОНИ, новој хуманитарног организацији СПО-а чије ће седиште бити у Београду, дистрибуција, пристизање и наруџбина лекова моћи ће да тече несметано. Страначки и остали донатори помагаће преко СПОНЕ да се ублаже првенствено здравствене тегобе које осећа српско становништво. Дистрибуцију ћемо вршити тамо где је најургентније, не гледајући на политичка опредељења“.

Разговарала: Славница ЛАЗИЋ

ми то не можемо? Не разумем нашу превелику искључивост и страст коју уносимо у бављење политиком. Моје колегинице и пријатељице са којима се дружим припадају ДСС и СРС, па и СПС, али то нас не спречава да будемо добре пријатељице. Сви ми имамо идеал да лепо живимо, да имамо добар стајд, лепе станове, да школујемо децу и свака од нас верује да ће јој њена партија то омогућити. Припадам покрету који је за демократске промене, који је масован и који жели Србији да отвори врата у будућност, који је врло модеран и који је израстао на традицији модерних политичких партија.

БЕСПЛАТНА ЛЕКАРСКА ПОМОЋ

На Другом Сабору СПО у извештајима које су поднели страначки повереници за иностранство, било је евидентно да се мора посветити више пажње страначким одборима који су почели да се осипају и губе контакт са централом. Имали сте прилике да контактирате са одборима у великим америчким градовима. Какви су Ваши утисци?

Велики амерички градови су добро покривени радом наших одбора и читаве „колоније“ наших људи у Чикагу, Лос Анђелесу, Филаделфији и Њујорку раде изванредно. Осипање чланства осетно је у мањим центри-

ма, што се може „залечити“ чешћим доласцима наших челника и интензивнијим контактима преко ангажовања нашег чланства тамо, које је врло спремно за сваковрсну помоћ. Има их свих профила — од лекара, адвоката и инжењера, до радника и бизнисмена. Ретки су такви људи као наши — морам то са поносом да кажем — и мање — више су успешни у свом послу. Сви осећају велику тугу и носталгију за Србијом и махом желе да се врате, премда су за собом оставили и по тридесетак година успешног бављења својим послом. Нисам срела ниједног Србина који не машта да се врати. Желим да споменем моје колеге чија ми је пожртвованост у сакупљању помоћи за свој народ импоновала, и то првенствено др Душана Каличанина и његову супругу Бебу који су врло имућни и признати у професији, тако да без великих потешкоћа редовно шаљу хуманитарну помоћ у земљу. Њима није потребна реклама — они то раде душом, јер воле свој народ. Г. Каличанин је иначе председник Њујоршког одбора СПО и до сада се безброј пута ангажовао на разним добротворним фондацијама и лековима, као и у материјалном смислу. Он и његова супруга су толико истрајни и непоколебиви, и тако се несебично ангажују шаљући драгоцену помоћ у тренутку када у Србији нема лекова, а ја то као лекар добро знам, када су болнице празне, када се обустављају операције, када дијабетичари умиру без инсулина а новорођене бебе остају без основних лекова за преживљавање.

Морам с посебним поштовањем да поменим и др Косовића, сјајног психијатра који је аполитичан, али је највећи амбасадор српском народу у Америци. Као угледни академик пуно је учинио за разбијање лошег имиџа који је владао све до скоро за Србе. Још увек нема званичних путева да се ова помоћ организовано шаље, тако да су то до сада били појединачни гестови, али како смо од пре неки дан регистровали „СПОНУ“, хуманитарну организацију СПО са седиштем у Београду дистрибуција, пристизање и наруџбина лекова и остале хуманитарне помоћи моћи ће да тече несметано. Страначки и остали донатори у свету помагаће преко „Споне“ српском народу да му се ублаже здравствене тегобе које осећа знатан део становништва. Дистрибуцију ћемо вршити тамо где је најургентније јер се сада буквално поставља питање опстанка народа. Стари људи немају новца ни за аспирин, долази зима са прехладама, кијавицама и осталим болестима.

Недавно сам чула да моје колеге лекари у Зајечару са великих успехом реализују сјајну замисао да отворимо ординације које пружа-

ју бесплатне прегледе становништву, а помоћу „Споне“ бићемо у могућности да им помогнемо и лековима на лицу места. О истој идеји озбиљно се размишља и у Београду и неким местима јужне Србије. Да ли је уопште потребно да кажем да су ординације отворене за све грађане, без обзира на политичка уверења? Ми не делимо људе, прво припадамо народу.

У Време неочекиваног хапшења и крвничког премлаћивања Вука и Данице, још век сте били у Њујорку. Како је тај догађај деловао на чланство СПО и шта сте Ви предузимали како би америчкој јавности и политичким круговима појаснили шта се у Србији догађа?

Људи са којима сам била у сталној телефонској вези одједном су почели да се повлаче. Најпре ми је било жао, јер ако смо пријатељи, то треба да останемо и у најтежим тренуцима, пре свега тада. Вероватно је преовладао страх да догађаји могу узети још гори ток и да би их њихово страначко припаданье СПО сутра етикетирао као непријатеље када би хтели да дођу у Београд. Треба знати да су Срби у САД подељени између припадника СПО-у, СРС-у и СПС-у. У тренутку када су ова светска гласила била против Срба, мени је било страшно тешко знајући за ове наше непомирљиве деобе које је међународна антисрпска хистерија још више продубила.

Док су хрватски и муслимански лоби дајошњо радили против Срба, подељени Срби су славали или се међусобно оптуживали. У свету опозиција и власт у тешким и драматичним ситуацијама сарађују и договарају се, а Срби су у најтежим послератним тренуцима

кренули у обрачун једни против других. Питање које су ми поставили било је: Ви овде све време скупљате лекове, агитуете за српску ствар, помажете свом народу, реците нам зашто Срби, када већ не воле Хрвате, па не воле Муслимане, не воле ни једни друге? Нисам знала шта да одговорим. Питали су ме даље: Ви не говорите са целим светом, чак ни са сопственом опозицијом. Шта је то? Како им одговорити на то питање? Како сваком пацијенту желим да помогнем, тако и свом народу желим да помогнем, али је било врло тешко бранити националне боје у свету који под својом америчком заставом окупља толике народе, вере и расе, а Србија са неколико милиона становника није у стању да покаже елементарну мудрост и добру вољу за међусобним дијалогом. Морам да се изборимо да тај наш примитивизам, потцењивачки став и искључивост потпуно искоренимо, јер ћемо остати оаза која није успела да оствари комуникацију са светом.

После првог шока након вести о бруталном хапшењу мојих пријатеља Вука и Дане, обратили смо се написима најважнијим америчким институцијама и личностима са молбом да се упознају шта се у ствари дешава и молили да се ангажују за амнестију. Писали смо председнику Клинтону и Стејт Департаменту и добили одговор. Обратили смо се и појединим сенаторима и такође добили одговор. Послали смо писма хуманитарној организацији у Лондону и Јеврејској организацији и сви су одговорили.

Очекивали смо брже и оштрије залагање за ослобађање ухапшених од међународне јавности. Били сте тамо, зашто доње није раније дошло?

Ни у самом Београду није било оштријих протеста против хапшења, тако да је нормално да је светско јавно мњење исчекивало најпре реакцију Београда које су одавале збуњеност, затеченост и страх.

МИ НЕ БЕЖИМО ОД РАДА

Вероватно сте имали контакте са рекама наших избеглица који су задње две године ужурбано напуштале земљу. Како су се снашли у САД?

Америка се налази у великој кризи која је очигледна на сваком кораку. Рецесија је видљива, јер је велики број Американаца остао без посла, инфлација није занемарљива, велике фирме пропадају, а навале Кинеза, Јапанаца и емиграната са Кубе полако гуше америчке градове. Наши људи почињу са дна социјалне лествице и прихватају се најбеднијих и најслабије плаћених послова, све зарад тога да би у неком сумњивом и несигурном градском кварту имали бедни стан и преживљавали. Било ми је тешко када сам сретала перспективне студенте који су напустили Београдски универзитет и тамо безнадежно покушавају да зараде неки долар радећи најцрње послове, док су њихове студије само остале пука машта, а велики таленти неповратно изгубљени. То показује, поред осталог и то, да наши људи не беже од посла ни одавде, само када би га било. Имала сам прилике толико пута да останем да живим у Америци, јер стицајем околности имам имућну породицу која ми обезбеђује специјализацију (која моју земљу не кошта ни долар) али никада себе не бих могла да замислим заувек далеко од моје земље, ма колико тешко било живети данас у њој.

Где видите место СПО на политичкој сцени Србије?

Ако кажем да је будућност у СПО, мислим да је то апсолутно тако, јер је СПО израстао у јаку странку која је у међународним условима поштована и чији модерни економски, правни и социјални програм воде Србију у 21. век. То је странка која озбиљно мисли о свом народу.

Смета ли Вам појава продорних жена-политичара у СПО? Многима се ово чини превише „чврстом храном“ за традиционални српски дух који политички активне жене тешко прихвата?

Код нас заиста постоји подозрење у погледу женског активизма у сфери политике, што ја не поздрављам. Укључивање у светске токове подразумева прихватање жена као градоначелница, министарки, посланика, итд. На Западу тај проблем одавно не постоји. Клинтон је, рецимо, женама поверио важне ресоре као што је министарство правде, па министарство здравља, председница Врховног суда је дугогодишњи адвокат итд. Све те жене представиле су се у предизборној кампањи и задобиле поверење бирача. Његова супруга Хилари је на листи од неколико најбољих адвоката Америке и сасвим је природно да је Клинтон укључио у своју владу. Треба ли да Вас подсетим на г-њу Митеран? Жене су на западу на пиједесталу. Ако заслуже, наравно.

ДР ДУШАН КОСОВИЋ, НЕУРОПСИХИЈАТАР У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ
ДРЖАВАМА

БРИНЕ МЕ ОВО ТИХО УМИРАЊЕ

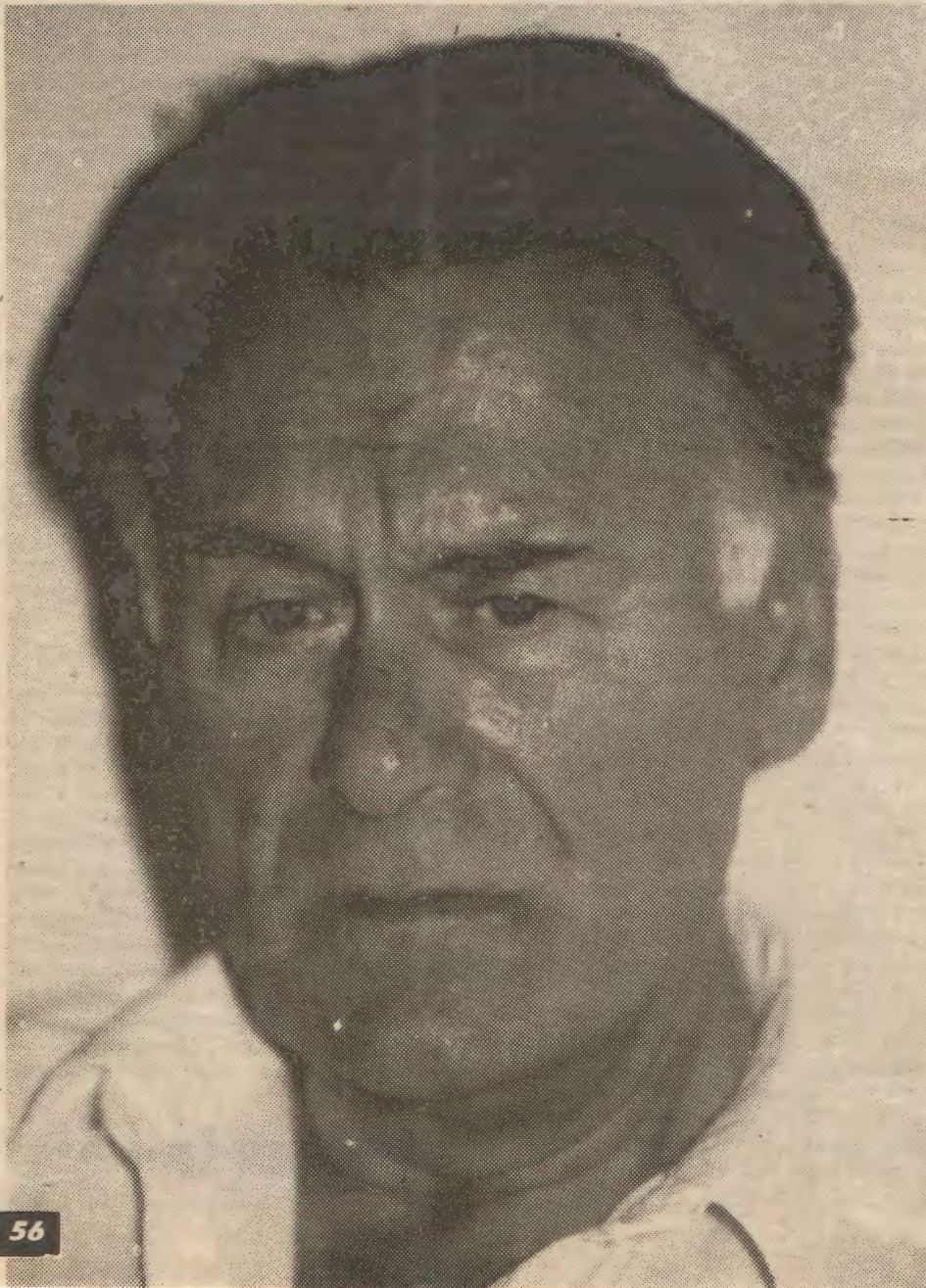

Фото: Ђорђо ВУКОЈЕ

„Ову власт наравно да треба мењати, али за то не видим довољно зрелости у Србији. Милан Панић је желео да од целе земље направи своје „предузеће“, а то је немогуће“, каже наш угледни психијатар који годинама ради у Америци, уз опаске о нашем менталном стању, могућностима обнове, као и о повратку др Рајка Меденице у земљу

Разговарао: Војкан РИСТИЋ

Никад раније се није десило да свој одмор у Југославији др Душан Косовић проводи на овакав начин. Готово свакодневно за време свог боравка на овим просторима овај угледни психијатар проводи је као да се налази у својој ординацији у Њујорку. Апартман Хотела „Москва“ лично је на праву неуропсихијатријску клинику. Готово свакодневно др Косовића посећивали су рођаци, пријатељи али и људи које је први пут упознао, а који су желели да поразговарају са њим. Рат, криза, безнађе, учинили су своје. Страдали су углавном млади, али код др Косовића је долазило и много пензионера, готово уништених садашњом ситуацијом. Од књига које је написао овај угледни Србин код нас су преведене две, она о стресу и „Оптимистичка психоанализа“. Обе пристају уз ово време и овим просторима.

Са др Косовићем разговарали смо између два његова прегледа и састанка са колегама из Србије.

Господине Косовићу, сваке године долазите у своју отаџбину. Какве сте промене увидели у односу на прошлогодишњу посету?

Онда је било страшно, а сада је још горе.

Мени је тешко да схватим да овде људи могу и морају да преживе са двадесетак марака месечно. Тешко ми је што то морам да признам као Србин, али тога нема нигде на свету. Када сам маја прошле године чуо за санкције Савета безбедности према СР Југославији, почео сам да размишљам о суноврату које оне изазивају, али искрено нисам веровао да ће суноврат овог народа бити тако катастрофалан и овако комплетан. То је демантовало моје раније размишљање да у Србији ствари почивају на чврстим основама. Овако, све се срушило за само годину дана. Кад ово кажем мислим пре свега као неуропсихијатар.

НЕПОВЕРЉИВА БЕЛА КУЋА

За једног Србина и интелектуалца добро сте информисани, па ипак као психијатар можете ли нам рећи шта се то догађа у души овог народа?

Треба ли да кажем да је и та слика катастрофално промењена. За ово време колико сам у Југославији, готово да нисам чуо унутарње вапаје својствене човеку који се бори, који жели да опстане. Тихо умирање овог на-

рода ме забрињава. То је тоталитет колективне депресије, где се на ногама психички страда, готово у стојећем ставу. И оно мало побуњеника који се не мире са оваквим стањем неће моћи дуго да издрже. Да ли је то увод у комплетан колапс нације?

Очигледно је реч о нечијој кривци за ово стање. Актуелна власт за недаће у коме се нашао народ као једног од главних кривца уз Ватикан, Немачку и Аустрију жигосала је и САД. Како Ви као држављанин те земље то доживљавате?

Мали народи као што је и наш српски, не могу сами против великих. Још мање сами против свих. Великима је у интересу да уместо јаке балканске Југославије имају осам слабих државица, јер је против њих лакше добити сваки рат. То је срамотно, али против тога је тешко изборити се, а још теже победити. И поред тога, мислим да су Срби у односу на друге балкански гигант.

Избегавајте да прокоментаришете „кривицу“ САД у овој трагедији Срба?

Рећи ћу вам отворено: мислим да у тој земљи нико нема разлога да мрзи Србе. Ми смо, једноставно, нашом неспособношћу и алкавошћу изгубили медијски и дипломатски рат. У последње време мислим да се ствари мењају, колико набоље, остаје да се види. Пре доласка овамо, америчка телевизија већ је емотивала прилоге о томе како нису само Срби кривци за рат у БиХ. И за ово што долази са закашњењем сами смо криви, јер увек смо се бојали прејакне речи робујући старим навикама из неког прошлог времена где су постојали „спољашњи“ и „унутрашњи“ непријатељи.

Ако је ситуација таква, откуд толико неповерење Беле куће према српској опозицији. Иако најављена, помоћ није стигла?

Српска опозиција се до сада показала не-

зрелом и нејединственом. И ми Срби би могли опозицији пре него Бела кућа, али ствари морају бити јасне. На Западу влада принцип да мора да се зна у кога се улаже и зашто. Брзоплетост и својеглавошћ овде као да је главно обележје Милошевићевих противника, а власт то користи, јер убацује своје људе у опозиционе странке и на тај начин их чини безбеднијим. „Завади па владај“ стара је наша мудрост. Мислим да су то главни разлози неповерења према српској опозицији. Сем државних медија и сателитског програма, кривца има и међу појединим опозиционим лидерима.

ВУК — ПРЕВИШЕ ПОШТЕН И ЕМОТИВАН

Ви и Српски покрет обнове из Њујорка поводом хапшења породице Драшковић одмах сте реаговали. Како сте доживели ту бруталност?

То је страшно, али мислим да и та реч није права. Чим сам чуо, са господином Каличанином и Лубардом упутили смо писмо на триста адреса угледним личностима америчког живота. Мислим да је то повреда достојанства и људкости за коју се у Америци страшно одговара пред федералним судом.

Овде је Вук оптужен да је „напао“ милиционера и нанео му „тешке телесне повреде“?

Пустите то. Ја ћу Вам рећи да су милиционери који су учествовали у спречавању црначких демонстрација у Лос Анђелесу, када је установљено да су прекорачили своја овлашћења, добили казне од по две и по године затвора. То се у Америци ригорозно кажњава. Овде, видим да се жртве проглашавају за агресоре. Оно што је за мене посебно чудно, у најмању руку, је да се везани људи бинају, а да нико за то не одговара. Не може се ова власт позивати на Америку када она решава своје проблеме са црнцима применом силе, а да притом свесно пренебрегне чињеницу да су, сем инспиратора свих тих догађаја одговарали, и то жестоко, и припадници Федералне полиције.

И пре хапшења, а и после њега, лидера највеће опозиционе странке у Србији проглашавају „лудим“. Ви сте неуропсихијатар и чините се најпозванијим да нешто о томе кажете?

То је код вас овде у Југославији нормално. И новинари, и политичари тако олакшале „комплименте“ о неким људима да су „луди“, „издајници“, овакви или онакви Срби. Не могу Вам прецизно одговорити на такво питање, јер је оно нестручно и крајње непрецизно интонирано. Ја не волим да као неуропсихијатар одговарам на такве глупости, јер би у Америци и лекари и новинари и политичари, одговарали за такве „дијагнозе“ за које немају стручне доказе.

Па ипак реците нам нешто о личности Вука Драшковића?

То је типичан пример емотивног и препоштеног политичара и за америчке стандарде, а камоли за ову земљу без било каквих критеријума. У политици је битно наступати са што мање емоција и то господин Драшковић мора да схвати. Али, ја њега донекле и разумем у тој емотивности, јер он се поставља тако да жели да мисли на сваког грађанина ове

државе и на све његове проблеме. Уз све то, не знам колико он има праву подршку у својој странци за програм који жели да оствари. За његову идеју потребно је много људи попут њега, који неће гледати само на себе, већ на интерес идеја које заступају. У том смислу мислим да треба брже реаговати, али тек пошто се у самој странци ствари јасно поставе и занемаре тотално емотивни, или тотално лични наступи.

Без обзира на све замерке опозицији, кривца власти је највећа за све што је задесило овај народ. Такву власт треба мењати, зар не?

Тачно, али за то не видим довољно зрелости у Србији. Милан Панић је као политичар желео да од целе земље направи своје „предузеће“, а то је немогуће. Овде приче политичара иду испред стварности, а то је погубно и ту власт не може да опстане ма која она била. С друге стране, одсуство дијалога између оба тора је врло лоша ствар.

Али, господине Косовићу, актуелни председник је име Вука Драшковића први пут поменуо у тексту аболиције. Како тумачите то ниподаштавање најјачег опозиционог политичара од стране челника власти?

То говори да политичари овде имају своју „универзалну истину“. Оно што они умисле да је истина, то треба сви тако да схвате. То је недостатак политичке културе и уопште не користи, пре свега, народу који представља (ако представља) тај челник. Целина је универзална, а не искључивост и ауторитарност. То је слика деспотизма, који може и негативне ефекте да произведе и на другој опозиционој страни. Лоше је то васпитање, за све.

Чујемо да је Ваша посета Југославији између осталог везана и за идеју да се дозови повратак др Рајку Меденици у земљу?

Поред међународних санкција ми овде имамо и санкције против наших вредних људи. Један од њих је и др Меденица, врхунски медицински стручњак, који је овој земљи данас итекако потребан. Никога он у иностранству није лечио, а да му одавде из неког центра моћи то није било наређено. Отуда мислим, а то није само моје мишљење, да он заслужује да се врати у земљу. Између осталог и због разлога што иза њега стоји велики капитал, који је потребан Југославији.

Знате ли да у овој земљи један човек одлучује о свим стварима, па и о др Меденици?

Разговарао сам са многим колегама овде и мислим да би покретање једне такве иницијативе имало пре свега велику корист по српски народ, ма ко да одлучује о томе. Интерес целокупног народа не сме да буде подређен личном интересу некога на власти. Санкције убијају здравство, а без стручњака и лекова умреће многи који то не заслужују. Отуда и ова иницијатива за повратак др Меденице. Жалосно је ако се о томе пита само један човек. Меденица жели да у Игалу отвори врхунски клинички центар у коме би запослио младе људе. Велика је његова жеља да се у овом тренутку врати у земљу и то неко мора да поштује. Поготову што није о било коме реч, већ о светски признатом стручњаку.

ПОСЛЕ СВЕГА: БУЦА КНЕЖЕВИЋ,
ОТАЦ АЛЕКСАНДРА КНЕЖЕВИЋА — КНЕЛЕТА

МОГ СИНА ЈЕ УБИЛА ПОЛИЦИЈА

У ноћи када је пуцано на Горана Вуковића испред дискотеке „Лув“, заде-сио се и Буца Кнежевић — Ал Капо-не. Он је идентификовао рањеног атентатора као радника Савезног МУП-а, али је начелник Вождовачког МУП-а, господин Милорад Манојловић, замолио присутне да се разиђу уз образложење да ће се он лично побринути за атентатора. Када је Буца сутрадан отишао у вождовачки МУП, г. Манојловић му је мртав-хладан рекао: „Он је побегао!“

— Побогу, како је полицајац могао да побегне, па где то има — запитало се Кнежевић и обесхрабрен напустио станицу милиције.

Наравно, истрага око овог случаја још увек је у току.

„Мој син“, прича нам отац Александра Кнежевића — Кнелета, „увек је био уз Гишку и Белог у првим редовима свих антикомунистичких демонстрација, тако да је, заједно са њима постао трн у оку овог режима. Оне вечери када су се враћали из Горњег Милановца, власт је имала план да их убије сву тројицу, али игром случаја они су се раздвојили и убице су изрешетале само Белог. Чуо сам од једног пријатеља који је запослен у градском МУП-у да је за њихову ликвидацију у то време био задужен лично Радмило Богдановић.“

Потом је настрадао Гишка, на фронту. Прича се да га је за време битке покосио метак с леђа, а није било балистичког и обдукционог извештаја да то демантује. Тако на ред стиже, мој син — Кнеле. Убијен је у сред хотела „Хајат“, с вечери, око 20:30 кад је то неко морао да чује. По самим налазима и по начину на који је убијен — то је могла да уради само полиција. Њихове приче да је то урадио „Чупави“ су мехур од сапунице и лансиране су да би јавности замазали очи. Миша Чупави је обична лопина и да је он убио мог Кнелета сигурно би му однео оно кило злата што је имао око врата и оних пет хиљада марака у џепу. Дакле, да је то урадио Чупави — то су смешне приче, категорично тврди Буца Кнежевић.

Тако „стручно“ убија само Државна безбедност или Савезни МУП. Кнеле је убијен с

У последње две и по године убијени су Бранислав Матић — Бели, Исо Леро — Џамба, Александар Кнежевић — Кнеле, а и смрт Ђорђа Божовића — Гишке остала је неразјашњена

Пише: Благоица СТОЈАНОВИЋ

леђа док је лежао на поду своје хотелске собе. Први метак је добио у слепоочницу, други у потиљак, трећи у леђа, четврти га је промашио. Сви су нађени у итисону, мада то полиција није узела у обзир. Они, у суштини ни једну релевантну чињеницу нису узимали у обзир, јер би их то одвело до неког ко је на њиховом платном списку.

За протеклих 8 месеци безброј пута ишао сам у милицију, али увек су ми исто говорили: „Стрпи се док не доведемо Чупавог!“ Маска да би са себе скинули одговорност.

Недавно ми је пало на памет да је месец-два пред смрт, Кнеле, у сауни хотела Хајат, имао непријатан сукоб са тадашњим начелником градског МУП-а, г. Радетом Марковићем и да му је том приликом свашта рекао. Осветољубиви Марковић му је рекао да то неће опростити. Ко зна, можда и није заборавио...

Када је моја приватна истрага, а на то као отац имам права, почела све више да ме води ка људима из милиције, почеле су претње да ми стижу, а све у облику „молби“ да се смирим док они не издају своје резултате. Немам намеру да се придржавам њихових упутстава и жеља и док не скинем убицу мог сина — нећу се смирити!

Оно што очекујем од челника МУП-а Србије јесте да ми, после 8 месеци од убиства одговоре на следећа питања:

— Зашто су ми јавили да ми је син убијен тек после десет сати од тренутка када се то десило? Шта су чекали?

Буца и Александар Кнежевић

фото: Ђорђе ВУКЉЕ

— Зашто те ноћи у хотелу ХАЈАТ није радило обезбеђење хотела и зашто камере нису биле укључене?

— Да ли је те ноћи, можда, управа хотела ХАЈАТ била у дослуху са убицама?

— Ко је наредио да се Кнелетове ствари однесу на хемијско чишћење, а да после три дана мене питају: „Ко је улазио у његову собу“?

— Ко је развалио запечаћена врата да би уклањао трагове?

— Како је могуће да ми је син убијен из калибра 45, а да то нико није чуо? Зашто се не испита ко све носи тај калибар, кад их је у целом граду 4-5?

— Зашто још увек нису изнели балистичке и обдукционе налазе? Зашто нема било каквог извештаја?

Питам их све то, а знам да ми ништа неће одговорити, јер су га они убили. Они су, у садејству са онима које држе и покривају — најсуровија мафија, али ја сам се ухватио с њима у коштац — док не осветим свога сина, завршава причу Буца Кнежевић, отац убијеног Александра Кнежевића.

АНТИЕКОНОМИЗАМ АКАДЕМИКА МИХАИЛА МАРКОВИЋА

Челни идеолог владајућих „социјалиста“ и њиховог режима, академик Михаило Марковић (у даљем тексту: М. Марковић), још „претаче“, по налогу свога послодавца „своје раније погледе у програм“. Резултати су очигледни: привреда и тржиште су потпуно замрли, хиперинфлација дивља, бирократија арогантно убира у разним видовима разрезане хараче, енормно увећани полицијски апарат бјудно стражари и не преза ни од каквих бруталности у гушењу сваког испољавања протеста и захтева за суштинским променама, обим и оштрина међународних санкција према нашој земљи су без историјског преседана.

У својим још давно познатим иступима противу „економизма“ — како га је као неоекономиста схватио и разумео — М. Марковић је потврђивао своју вештину грађења дијалектичких конструкција. Без реалне могућности да изнађе прихватљиве аргументе противу неопходности нашег повратка на, у свету проверено и целисходно робно-новчано привређивање — а при очигледној илузорности концепција о невластничком самоуправљању, па о „слободном удруживању произвођача“ — М. Марковић лукаво тактизира прикривајући своје право опредељење. Тако вели, суочен са неминовношћу робне производње и размене робе на тржишту по тржишним законитостима, да је наводно „спорно да ли од неминовности треба правити врлину“, а „готову спорно да ли се могу изграђивати социјалистички друштвени односи... ако се већ данас (подв. М. Маровић) не откривају путеви истинског постепеног превазилажења (подв. М. М.) робно-новчаних односа“. (М. Марковић: „Преиспитивања“, СКЗ, Београд, 1972. стр. 185). Реалност приморава М. Марковића на одступање, али не изостају његови отпори. Он вулгаризује залагање за робно производње и тржишно привређивање, па се обрачунава са сопственом вулгаризацијом проглашавајући на пример, економистичком заблудом „постизање економске и друштвене рационалности“, наводно, „искључиво механизмом робно-новчаних односа, уз максимално елиминисање ма каквих утицаја и интервенција политичких институција глобалног друштва“ (Ибид., 164). Према М. Марковићу „залагање за „ослобођење“ и афирмацију тржишта („социјалистичке“) робне производње, може бити прихваћено у нас само као привремена тактичка парола“, јер би као „стратегички принцип“ имала „контрареволуционарни карактер“ (види: Ибид., 184). Са овим је у чврстој повезаности М. Марковићева критика „стављања тежишта на приватну својину“ и порицање примата такозване „друштвене својине“ (види: М. Марковић:

„Допринос теоријском арсеналу опозиције“, „Демократија“, 29.06.1990).

М. Марковић прибегава дијалектичким манипулацијама бавиће се и питањем наводног „превазилажења“ робно-новчаних односа. На једном месту он, на пример, пише да је самоуправљање услов и претпоставка „стварења историјске могућности“ преовладавања „постварених тржишних односа“, односно да је оно уствари „укидање друштвене силе туђе произвођачима која монополише моћ одлучивања о одређеном раду“, па да „престаје свака потреба за државом и за професионалним политиком, кад сами удружени произвођачи преузму располагање одређеним радом и регулисање производње“ (Ибид. 181). На другом месту опет читамо у истој Марковићевој књизи да је „Неопростива наивност и бесмисао говорити да ће икад настати стање кад ће сви радни људи непосредно одлучивати о свим кључним питањима која одређују општи смер друштвеног развоја...“, јер „развијено друштво будућности не би уопште могло опстати (као што не може ни данас) кад не би било високо интегрисана целина (у још већој мери него данас) и кад не би имало високосложену економску и политичку организацију са низом централних и интермедијалних институција одговорних за усклађивање појединих делова глобалног друштва. Непосредно испољавање воље појединаца прожимаће се с најразличитијим видовима њеног посредовања“ (Ибид., 59-60).

Ако се има у виду понашање академика М. Марковића у прошлости (сетимо се његовог громогласног иступања противу робно-новчаних односа током студентских немира 1968. године), као и његови садашњи потези (када као изнајмљени идеолог штити позиције и интересе неспособне врхушке у држави и владајућој партији), онда Марковићева дијалектичка преобртања показују његову стварну приврженост нама из прошлости по злу познатом и сада ревитализованом такозваном „револуционарном етатизму“, у коме он види основни услов ликвидирања мрских му робно-новчаних односа и тржишне економије, као и сваке помисли о стварању модерне демократске државе лишене неприкосновених „социјалистичких“ центара моћи и арогантног бирократског апарата.

Тако је у најдужем периоду своје каријере, од режима привилеговани и фаворизовани, ауторитарним синдромом оптерећени Михаило Марковић остао доследан својим схватањима и стремљењима из његових раних скојевских и партијских (КП) дана у времену дивљања стаљинистичко-титоистичке „диктатуре пролетаријата“ у нас, па и „обезбеђења“ нашег преживљавања путем разних карата за снабдевање и тачкица.

Није чудо што је у овом мутном времену „вође“ и његових досадашњих подржаваоца са њему најомиљенијим бахатим лидером на челу, режимске диктатуре и комуно-фашистичких вршљања у парламентима и друштвеној пракси, егзистенцијалне угрожености, обесправљености и понижавања широких слојева народа, за челног идеолога постављен академик Михаило Марковић, пошто је

прихватио одлуке „чувене Осме седнице“ и пошто се обавезао на послушност „великом вођи“ и његовом режиму преживљавања у беди.

Никола Маровић — Београд

КОМЕ ВИШЕ ВЕРОВАТИ

Имати веру у некога значи да тај све што изговори, напише, наслика и сл. је тачно. Ја тако верујем и овом листу којем све ово пишем. Међутим, није баш све тако. Заправо о чему се ради:

— Издавачка задруга „СТИЛОС“ — Београд је издала изабрана дела Вука Драшковића у 7 књига.

У броју 75. Српске речи је изашло да се овај комплет може наручити, и да цена комплета износи 32.000.000 и важи до 7 јула. Број 75 сам узео 7. јула, али пошто се тај дан још увек слави као државни празник, па је (не) логично да уплатна места (не) раде.

Уплату сам извршио 08. 07. 93. (бр. уплатнице 00083-017) против вредност 12 ДМ (курс исти са 06, 07, 08. и 09. 07. 93.) Књиге добио нисам. Звао сам телефоном за информације и први пут нису могли да провере уплату да ли сам (звао: 03. 08. 93.), други пут су ми рекли да су се расформирали и дали ми други телефон, а тамо се нико не јавља (421-311/011).

Зато се обраћам вама у редакцији, уколико је могуће преко ваше редакције нешто урадити, а горе поменутој задрузи би братски поручио, да уколико не може да испуни оно што обећа, нека не лаже овај већ слаган народ.

Бобан Васиљевић, Ваљево

УРЕДНИКУ ТВ ДНЕВНИКА Г. КОМРАКОВУ

Господине Комраков,
Верујем да ово није прво писмо које сте добили и жалим ако неће доспети до Ваше савести.

Да, кажем савести а уједно себи постављам питање колики проценат овог Божјег дара испуњава ваше биће.

Знате ли госп. уреднице да правда и истина сустижу сваког у догледно време.

Не, ја Вас не плашим а још мање претим, ја Вас упозоравам на неминовности.

Дуго ми је требало да Вас удостојим својим писмом. Мислим да је „Ваш“ дневник од 08. 09. 93. пресекао барикаде недоумице у мени.

Госп. уреднице, зар је „Велиздаја госп Драшковића“ оно најважније и за Вас и за „Вечерње новости“ — лист који је толико огрезоа и стопио се са пропагандном машине-

ријом за испирање мозга овог давно ојађе-
ног народа.

Зар је калемљење разних неистина о госп.
Драшковићу важније од пропасти којој сте
Ви и Ваши налогодавци основни виновници.
Зар нисте довољно блатили и каљали образ
госп. Драшковића и зар стварно мислите да
вам овај напаћени народ још верује. Варате
се господо из „Црвене лабораторије“, варате
се и Ви и сви они који Вам достављају нове
опите за разарање разума Ваших „поданика“.

Поверење у вас губе и Ваши најватренији
симпатизери, тачније присташе СПС-а, па и
добар део уништених пензионера који има је-
дино Вашу лажљиву ТВ Бастиљу.

Госп. уреднице, и сами знате да је овој
бездушној власти „душа“ на измаку. Где ћете
онда Ви и Вама слични? Желите ли да прстом
показују на Вас и Вашу децу?

Наравно, то нико не жели а верујем Ви
најмање.

Будите једном оно што је Кант покушао да
сазна.

Верујте, успете ли то, бићете пример и по-
родици и свим Вашим колегама.

Знајте, таласи револуционара су се 70 пута
одбијали о зидине Бастиље.

Онај последњи тврђава није издржала.

С поштовањем,

**Ранко Петровић,
студент из Мајданпека**

ТО ЈЕ МОЈ БРАТАНАЦ?

Поштована редакцијо,
Редован сам читалац вашег цењеног
листа „СРПСКА РЕЧ“

У вашем двоброју бр. 78-79 од 16 — 30. 08.
1993. године на страни 59/60 прочитао сам
писмо Госп. **ВОЈИСЛАВА БУДИМИРОВИЋА**
оз Париза под насловом: „Србија није рђија
Милошевића“.

Аутор тог писма треба да буде мој брата-
нац **ВОЈИСЛАВ—ВОЈКАН БУДИМИРОВИЋ**,
раније из Београда. Његов отац, мој брат од
рођене тетке је: Др. Душан Будимировић,
професор и мајка Даница — Дана (која је цео
радни век) провела у бившој Фотографској
радњи „ПИЈАДЕ“ у Београду улица Краљев
Трг (сада Студентски трг). Породица Будими-
ровић била је са станом у Београду — угао
Позоришне и Душанове улице. То би било
све.

Војканов брат **БРАНКО БУДИМИРОВИЋ**
из Београда за време комунистичке окупаци-
је Србије емигрирао је на запад и собом (или
после) повео и Војкана. Они су се истакли,
као доказани борци противу комуниста, њи-
хове идеологије, а све за спас наше Србије.

Претпостављам и дубоко осећам, да се
ради о Војиславу-Војкану Будимировићу —
мом братанцу по његовом оцу Др. Душану,
који су као и ја родом из Београда.

На жалост — других података о Војкану
немам, те их и не помињем.

Наслов најлепше молим (ако је икако могуће)
ТАЧНУ АДРЕСУ за Војислава-Војкана
Будимировића из Париза, како би путем исте

ступило у везу после 45 година узалудног тра-
гања и на тај начин успоставио насилно пре-
кинуте родбинске везе.

Најлепше хвала.

**Вук-Вуле Петровић, пензионер
ул. Моше Пијаде 19
Беоцин**

КО ТО УНИШТАВА ИМОВИНУ КАРАЂОРЂЕВИЋА

Пуно је дилема о имовини Карађорђеви-
ћа на Дедињу. Хоће ли је актуелне
власти вратити власницима, претворити
у музеје или ће још увек из ко зна којих раз-
лога, све то остати покривено велом тајне?

Овим писмом упућујем јавни апел после-
ницима културе Београда и Србије, а посебно
одборницима С.О. Савски венац да нешто
предузму како би се ова историјска и култур-
на баштина Српског народа заштитила.

Ово културно и историјско благо на Деди-
њу уништава се на више начина:

1. Нестручним и неодговорним радом
надлежних служби из савезне управе, тако да
су поједине уметничке слике и друга музејска
дела склона пропадању. Неколико уметнич-
ких слика европских мајстора из 15, 16 и 17
века су у доста јадном стању. Нису у бољем
стању ни неки музејски предмети примење-
них уметности који спадају у нулту категорију
музејских експоната. Ти вредни предмети на-
паднути су од црвоточине и склони су распада-
њу. Ништа у бољем стању нису ни поједине
вредне књиге које је напао књижни мољцац.

2. Пре десетак година поред саме оgrade
дворског парка, око 70 метара од зграде
Старог двора, надлежна служба тадашње
ЈНА изградила је моћну ложионицу на мазут
за загревање касарни, односно, приоритетно
генералских вила и вила других војних лица
на Дедињу. Из ове фабрике грејања, греју се
и станови познатог генералског насеља „Цве-
ћара“. Све би то можда било у реду да је та
моћна фабрика грејања урађена по важећим
прописима. Међутим, на жалост, није тако па
је то својеврсна еколошка бомба у најлеп-
шем делу Београда, на Дедињу. Гарез и
сумпор из ове моћне фабрике уништавају све
пред собом.

Капацитет ове фабрике грејања драстично
је повећан пре пар година у време градње
генералских вила на Дедињу. Као што су ви-
ле: за генерала Кадијевића, Даљевића, Мир-
ковића и многих других. У склопу тога је и чу-
вено насеље „Цвећара“.

Пре три године стручна екипа Шумарског
факултета из Београда неколико месеци испи-
тивала је утицај и степен загађености од
стране ове моћне фабрике. Њихово истра-
живање је урађено у форми елабората. Ре-
зултати тог истраживања су поразни и ката-
строфални. Међутим, тада је наређено да се о
томе ћути, све је подведено под строгу војну
тајну. О том елаборату упознати су: Инг. Илић
Дарко, Гољић Љубиша, и Јован Ружић, као и
многи други. Међутим, да не би остали без
посла, морају да ћуте.

3. Поједине неодговорне војне старешине
користе дворске паркове и дворске стазе за
пролазак тешких војних возила, оклопних
транспортера, тенкова, тешке механизације
(тешких булдожера). Ова возила најчешће
пролазе од касарне на Дедињу до касарне у
Кошутњаку. Уместо да иду путем крећу се
кроз дворски парк. Све се то најчешће деша-
ва путем у близини Старог двора. Приликом
проласка тих тешких машина, зидови Старог
двора подрхтавају.

Последице ових неодговорних радњи су
катастрофалне. Ретка стабла која потичу из
Северне Америке и Централне Азије се суше
као што се суше и друга стабла која потичу са
наших подручја. Поједини зидови и плочници
на степенастим терасама око старог двора
пуцају и деформишу се. Вредне скулптуре по
парку око Старог двора се распадају.

Апелујем на културну јавност Београда и
Србије да поведе акцију како би се спречила
нестручна, неодговорна и вандалистичка по-
нашања над овим историјским и културним
споменицима српског народа.

Посебно апелујем на одборнике и пред-
седника С.О. Савски венац да нешто учине.
Сматрам да се та историјска и културна блага
Српског народа налазе на територији Сав-
ског венца па су они дужно да нешто учине.

**Миле Б. Вујановић
Београд**

ДОКЛЕ ЋЕ „ТО“ ТРАЈАТИ?

Томаш Масарик (1850-1937) државник и
филзоф оставио је за собом значајног
трага. Тешко је и данас, толико година
после његове смрти, не вратити се на неке
његове мисли.

За све ове године пропадања народа (ко-
ме припадам и државе у којој (нажалост)
живим често сам се присећао две његове
реченице.

У једној је рекао да су револуције као
превртање камења и да горе поврви гамад.
У другој, о којој ћу овде мало размишља-
ти, је речено: „Револуције каткад отклањају
лоше ствари, али не стварају добре и трајне“.

Да револуције (нарочито оне болшеви-
ке) не стварају добре ствари — то нам је сви-
ма (бар оним писменима) јасно. Али, Томаш
Масарик је нестао са животне сцене још
1937. и на његову срећу није се осведочио да
је први део његове реченице издржао исто-
ријски тест — док други, бар што се нас тиче,
није. Овде мислим само на реч „трајне“.

Тековине „наше“ револуције су ту свуда
око нас још увек и што је најстрашније не саг-
ледава им се крај — бар не у догледно вре-
ме.

Такав негативни геније, какав је био већа
„наше“ револуције, није био још довољно по-
знат на историјској позорници за живота То-
ме Масарика, а што је за нас најпугубније, ни
његови следбеници нису ништа мање нега-
тивни генији од свога учитеља.

Њихова стратегија очувања тоталне и то-
талитарне власти и поред општег, скоро до
незабележног, пропадања свих видова живо-

та — ништа мање него је за дивљење.

Направити привид демократског плурализма — а уједно задржати све полуге очувања власти и то оне исте власти која је кроз многе деценије разорила биће народа, његову културу, привреду, углед, апсолутно све — то могу само да постигну негативни генији.

Питање рушења ове власти је, дакле, питање опстанка српског народа, али Српска либерална странка, којој припадам, нити заговара, нити има у свом програму насилно обраћање ове (слободно могу написати) крваве властодержачке garniture. Али неће изаћи, као што није ни досада, на неравноправне и намештене изборе. На мамац лажне слободе изра се неће упецати. Основни предуслови су као што је већ познато: распуштање политичке полиције, ослобођење медија, равноправно финансирање свих регистрованих странака, уз преиспитивање порекла целокупне имовине комунистичких странака, макако се оне звале.

Све сам ово написао да бих предложио једну, по мом мишљењу, врло значајну измену изборног закона. Она би се односила на избор председника републике. Уколико би се ова измена усвојила и применила код неких будућих избора — председничка кандидатура би се брисала сваком кандидату који на до 30 дана пре избора не изађе на вербални „меч“ са противкандидатима и да се тај „бој“ мора преносити једновремено на свим ТВ каналима и на свим радиостаницама, уз репризирање следећих дана.

Такође, сваки кандидат за председника морао би бар три пута (пре истека рока од оних 30 дана) да се стави на располагање бирачима преко свих ТВ екрана и радио станица и да им одговара на питања.

Све ово предлажем зато што се наш генијалац никада није усудио, што је било врло мудро са његове стране, да се изложи свим оним непријатним питањима каквим су били изложени прваци других странака чак и на емисијама забавног карактера.

Тако нешто он себи није смео да дозволи. Седео је код куће и смешкао се. Чекао је свој дан. Знао је да би онога момента био политички сахрањен ако би се упустио у авантуру политичких „мечева“ са политичким противницима. Изгубио би на поене чак и противу мене.

**Милутин Живковић, дипл. инж.
члан г.о. Српске либералне странке
Београд**

ПАКАО — ТО СУ ДРУГИ

Тешко је Осећам потребу за катарзмом личне опште људском. Мој народ доживљава морално потонуће. Нестаје српског бића, а били смо део света, имали своју традицију, веру, поштовали себе и друге. Није патетика, није необјективност, губимо се у идеологији тоталитарних идеја — постаје мо тоталитарно друштво. То је наш пут, а да ли је и судбина? Не жалим за неминовношћу, али се молим Господу Богу за спас наших душа.

Налазимо се у мраку. Мрак у Србији, потамљење у нашим главама. Освојио нас глас безумља тј. једноумља. Видимо трун у туђим очима, а балвана у нашим не примећујемо како рече Исус Христос. За посрнуће српског етноса сви су криви сем нас. Логика као наука за нас недовољно егзактна.

Комунистички посленици убијају сваку клицу разума заведеном народу. Они имају већину, већину заведених и необразованих. По том критеријуму заслужују власт, а такав народ(ми) њих. Не корим свој народ, саосећам са њим, али за зла што му се дешавају и дешаваће се треба да се упитамо сносимо ли одговорност за то и ми сами? Постоји ли у историји човечанства случај да је једном народу цео свет непријатељ и да цео свет греша срљајући у пропаст.

Национално питање јесте осетљиво место сваког народа. Њему треба приступити одговорно уз консултације компетентних људи за то. У супротном нац. питање постаје предмет манипулације што је случај код нас. То, најосетљивије место на српском телу решавају анационални људи (не познају српску историју) и анационална идеологија. Без праве дијагнозе тог питања у овом времену запутише се неподобни то решавати. Ево чињеница:

1. обрачуном српских комуниста са тамошњим хрватским и словеначким комунистима због федералног или конфедеративног уређења земље долази до цепања комунистичке партије. Словеначки и хрватски комунисти окрећу се вишестраначју, српски комунисти окрећу се очувању комунистичких тековина: СФРЈ, ЈНА, Распадањем Југославије српски комунисти окрећу се националним идејама са намером да привуку народ за ратне циљеве. И ту смо где смо: славимо Тита и Карађорђа, Владу Зечевића и патријарха Павла, нову Југославију и краљевину Југославију, четнике „војводе“ Шешеља и четнике Драже...

Спојили смо неспојиво и тако накарадно јединице приносимо свету и тражимо да нас разумеју.

2. Наша политика решавања састојала се у одбијању. Нисмо схватили или нисмо желели да схватимо да се границе данас не могу мењати силом и да имамо исти третман као бивши СССР или ЧССР.

3. Босна је наша трагедија и трагедија свих народа тамо. Свет је инсистирао на јединственој Босни због невољности стварања муслиманске државе у Европи и због неодржавања етничких чишћења. Етничка чишћења нје одобравао због властите бојазни за своје државе (страх од немира). Непостоје нигде етнички чисте државе.

4. Цех лоше политике плаћамо, али најтрагичније је што нам није испостављен коначни рачун. Сматрам да нам предстоји дуги период нестабилности, његов рок зависи од нас и других.

Упитаће се неко где нам је био излас?

Према мом скромном виђењу (моје гледиште) излас је био у свету. Свет је нудио да решимо наше нац. проблеме за чега ми нисмо били спремни. Можда је решење било у Југославији (спочетка кризе), можда у међународној конференцији (арбитри САД, Русија, Француска, Енглеска), можда у већој кооперативности, можда у демократији, можда у

свему помало. Уколико ово није било право решење онда се налазимо пред победом и остварењем својих циљева.

За крај напомена српском народу и опозицији. Под утицајем, медија налазимо се пред рестаурацијом комунистичких идеја. Народу је угашена критичка свест, он бауља. Услед таквих околности власт жели да се обрачуна са јединим правим својим противником г. Вуком Драшковићем. Намера јој је да га уклони из политике. Смемо ли то дозволити?

Марко Радовић

IN MEMORIAM

Седмог октобра 1993. навршава се годину дана од погибије ТЕШЕ (Борисава) ЧОТРИЋА на раду у Немачкој.

Тешо је постао члан Српског покрета обнове одмах по оснивању странке. Пропагирао је програм СПО међу нашим људима у Немачкој и учлањивао их у странку. Редовно је читао „Српску реч“ и финансијски помагао многобројне добротворне акције.

Децембра 1990. превалио је више од четири хиљаде километара само зато да би у родној Јадранској Лешници код Лознице гласао за кандидате СПО-а.

Иза себе је оставио супругу Ану и сина Борисава кога је научио да воли Србију, СПО и Вука.

ИЗДАВАЧКА ЗАДРУГА СТИЛОС
ИЗАБРАНА ДЕЛА

ВУКА ДРАШКОВИЋА

ИЗАШЛО
ИЗ ШТАМPE

На укупно 1767 страна, формата 14 x 20
цм, брошираног повеза,
пластифицираних колор корица

Књиге можете купити у књижари СТИЛОС,
у центру града: ЧИКА ЉУБИНА 10.

**ЦЕНА КОМПЛЕТА ЈЕ 30 ДЕМ
— ПРОТИВВРЕДНОСТ**

**СУДИЈА
НОЖ
РУСКИ КОНЗУЛ
МОЛИТВА I — II
КОЕКУДЕ СРБИЈО
ОДГОВОРИ**

Информације на телефон 624-371

*Мир, демократија, одржава,
то је државно право*

ЧЛАНОВИ И СИМПАТИЗЕРИ СРПСКОГ ПОКРЕТА ОБНОВЕ!

ПОЗИВАМО ВАС ДА СВОЈИМ ЧЛАНАРИНАМА ИЛИ ДОБРОВОЉНИМ ПРИЛОГОМ ПОМОГНЕТЕ РАД И ОПСТАНАК СРПСКОГ ПОКРЕТА ОБНОВЕ. У ТОКУ СУ СТРАНАЧКЕ АКТИВНОСТИ КОЈЕ ЗАХТЕВАЈУ ВЕЋА УЛАГАЊА, ПА ЈЕ ПОТРЕБНО ДА СПО ПОМОГНЕМО СВИ ПРЕМА СВОЈИМ МОГУЋНОСТИМА.

ЧЛАНАРИНА ЗА 1993. ГОДИНУ ИЗНОСИ 12 ДЕМ (ДИНАРСКА ПРОТИВВРЕДНОСТ).

ЧЛАНАРИНУ И ДОБРОВОЉНЕ ПРИЛОГЕ МОЖЕТЕ УПЛАТИТИ НА

ЖИРО РАЧУН 60806 — 678 — 91956 СДК СТАРИ ГРАД

ХВАЛА ВАМ

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

А. ОГЛАС У КОЛОРУ

ЗАДЊА СТРАНА КОРИЦА ФОРМАТ 1/1 ..... пв 300 ДЕМ
ОСТАЛЕ КОЛОР СТРАНЕ ФОРМАТ 1/1 ..... пв 200 ДЕМ
ВИЊЕТА НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ 5/5 цм ..... пв 120 ДЕМ

Б. ОГЛАС ЦРНО-БЕЛИ

— Унутрашња страна, форма 1/1 ..... пв 150 ДЕМ
— Унутрашња страна, формат 2/3 ..... пв 100 ДЕМ
— Унутрашња страна, формат 1/2 ..... пв 80 ДЕМ
— Унутрашња страна, формат 1/3 ..... пв 60 ДЕМ
— Унутрашња страна, формат 1/4 ..... пв 40 ДЕМ
— Унутрашња страна, формат 1/8 ..... пв 25 ДЕМ

ПОПУСТИ

2—5 ОГЛАШАВАЊА 10%

6 И ВИШЕ ОГЛАШАВАЊА 20%

ОБАВЕШТЕЊЕ

Због великог интересовања редакција „Српске речи“ обавештава читаоце да располаже комплетом бројева.

Комплети или појединачни бројеви могу се наручити уплатом на жиро рачун број 60801-603-27562 СДК Београд

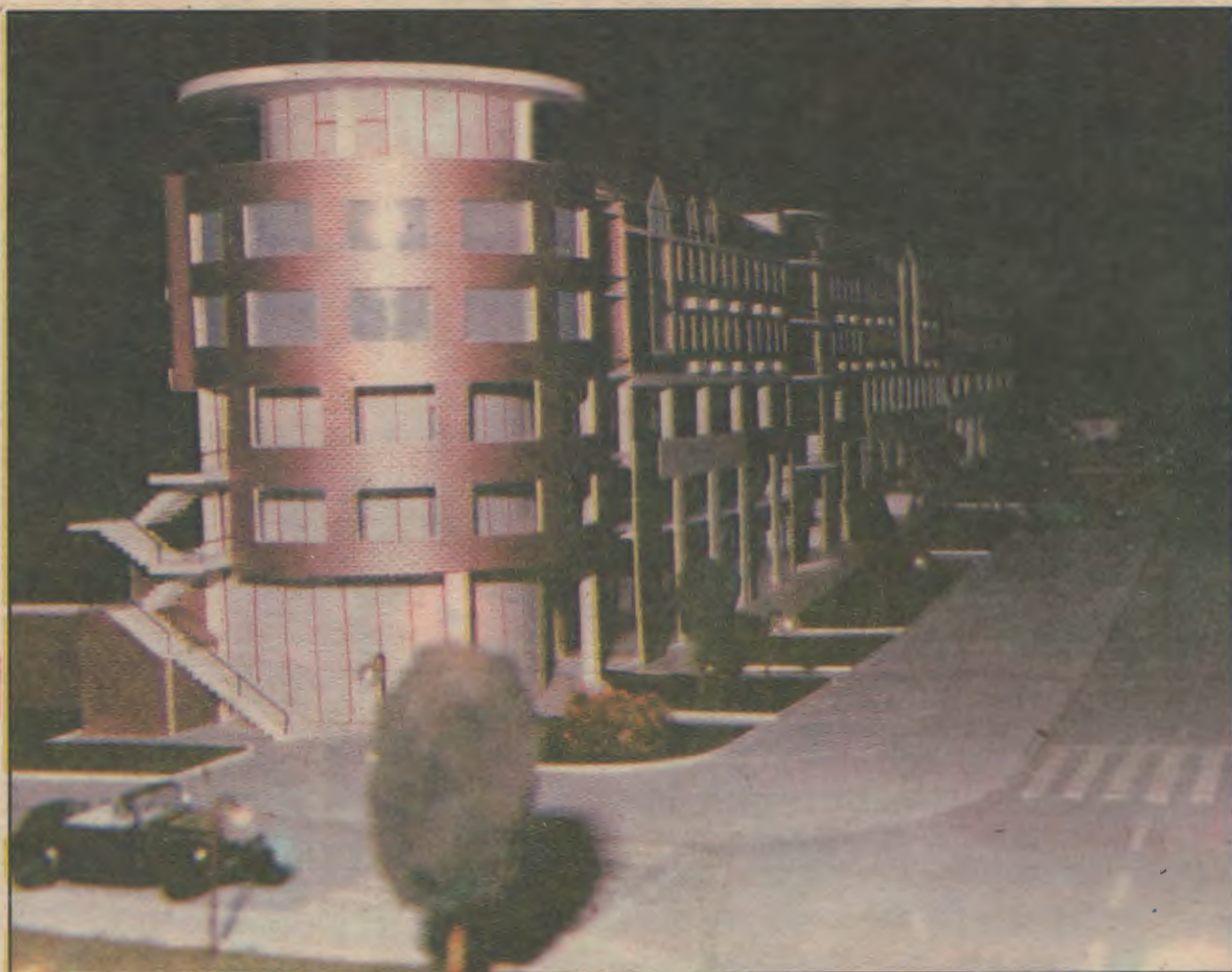
ПОРУЏБЕНИ КУПОН

Наручујем „Српску реч“ од бр 1. до бр. 65
Напишите који број наручујете.

_____ (име и презиме)

_____ (улица и број)

_____ (место и поштански број)

ГРАДИ И КРЕДИТИРА СТАНОВИ И ЛОКАЛИ

ЦАРА ДУШАНА 43
СКЕНДЕРБЕГОВА 20, 43
СТРАХИЊИЋА БАНА 27
УЗУН МИРКОВА 3
ЗДРАВКА ЧЕЛАРА 12
МИЈЕ КОВАЧЕВИЋА 10

InvestExport ТЕЛ. 340-342 341-532

